Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

CHRESTOMATHIA

HIPPOCRATICA.

Digitized by Google

Digitized by Google

CHRESTOMATHIA HIPPOCRATICA.

EDIDIT, ATQUE PRAEFATUS EST

C. PRUYS VAN DER HOEVEN.

HAGAE-COMITIS,
APUD VIDUAM J. ALLART.
1824.

36.

Digitized by Google

Digitized by Google

MEMORIAE

PARADISII

SACRUM.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Si qui sint, qui mirentur, me hac aetate, hoc artis usu, hac denique doctrinae copiâ dicam, an inopiâ, edendae Chrestomathiae Hippocraticae cepisse consilium, sciant hi, me non vanae cuiusdam gloriae captandae studio, verum rei permotum esse utilitate, victum prorsus auctoritate Paradisii, viri summi, et vero gratissimo pietatis praestandae officio. Scilicet, priusquam medicinae addiscendae causâ Leidam peterem, rei medicae non plane rudis, illud potissimum triste mihi accidere visum est, ut, quem mihi imprimis cupiissem praeceptorem, eo acerbissimo fato orbatus essem. Nec tamen ita triste accidit, ac tunc quidem opinabar. Etenim non moritur vir magnus. Aut quae tandem mors ista dicenda est, si de illis loquamur viris, quorum ingenii vis, non iisdem, quibus vitae spa-

tium,

tium, regionibus circumscribitur. Optimorum memoriâ vivebat Paradisius, vivebat scriptis non multis illis quidem, at praeclaris tamen tanti ingenii monumentis, quibus, si non majora aut plura debeam, haec non illorum, verum meae ipsius sive ignaviae, sive tarditatis culpa reputanda est. Atque ita quidem et ego praeceptore usus sum Paradisio, cujus praeceptis saluberrimis, praestantissimaque Virorum Clarissimorum, qui mihi in hoc studiorum genere duces exstiterunt, institutione factum est, ut non imparatus prorsus ad artem faciendam accesserim.

Uti praeclara cuncta, quae a Paradisio profecta sunt, ita meo quidem judicio nihil aut uberius, aut elegantius ab ipso scriptum est, quam Lectiones illae publicae, in quibus et Paradisianae disciplinae et germanae habemus medicinae rationem expositam. Ibi, cum ipsum de neglecto veterum studio querentem optantemque intellexeram, fore ut Chrestomathia ederetur Hippocratica in usum juventutis Academicae, in mentem venit jusjurandum illud Hippocraticum, quo praeceptores parentum loco habere tenemur, meque ad votum hoc perficiendum adduxit, quâ erga optimum praeceptorem ac parentem adeo, affectus sum, pietas. Habes itaque,

que, Lector benevole, hujus libelli edendi causam, in quâ, sicubi defecerim, optimâ utar ab eadem illâ pietate ductâ excusatione. Atque haec quidem de scriptionis origine.

Quodsi ex me quaeratur, quonam consilio scripserim, utilitatem me spectasse palam profiteor.

A quo enim tempore ad hanc medendi artem animum adpulerim, ea mihi nata est firmataque sententia, non meliorem esse, quae ad veram accuratamque doctrinam medicam ducat, aut certiorem viam, quam quâ, Historia duce, temporum sequamur rationem. Quam, ut legi, constanter tenui: cumque in Hippocratem illum incidissem, eo ita delectatus sum ab eoque ita profeci, ut meque ipsi totum tradendum neque prius dimittendum statuerem, quam omnem ejus rationem tenuissem. Quod quidem eo lubentius feci, quoniam hunc esse omnis cum philosophiae tum eruditionis medicae fontem principem cognoveram. Quod namque facerem, tardius, id est diligentius, faciendum esse existimavi. Praeter hanc alia quoque hujus sive tarditatis sive diligentiae causa fuit. Perspexeram nempe, hoc Historiae Medicinae studium mihi parum bonae frugis esse allaturum, nisi ei studium adjungerem Historiae Litterarum ac Philosophiae, un-

de illa interpretari et possit et debeat. Itaque ea, quae mihi viro medico (barbaro paene dixerim) inque hoc studiorum genere parum versato linguarum veterum esset cognitio, veteres pervolvere coepi scriptores ab Homero initio ducto. Inde Herodotum legi, tum Xenophontem, denique Platonem, quos ut legeram, atque praeclaram illam Socraticam perceperam rationem, miram reperi utriusque cum Socraticae tum Hippocraticae disciplinae similitudinem. Idem in utroque veri cujusque et simplicis sensus, utilitatis studium, sapientiae amor. Eundem ad finem, id est ad τὴν ἐπιςήμην τοῦ βελτίςου, *utriusque tendebat disciplina, eadem observationis inductionisque via. Invisa utrique inanis Sophistarum jactantia, simile systematis odium; utque Socratica ratio* quaerendo *sapientiam hominemque* explorando *procederet, ita* observando *et naturam humanam* investigando *Hippocratica, cujus quippe auctor non systema quoddam condere moliebatur, ac si inventa jam esset medicina, verum observare malebat, tanquam spe ductus, fore ut medendi scientiam reperiret sibique compararet. Quare Socratis philosophia, id quod ipsa vox declarat,* sapientiae amor *vocanda est; Hippocratis vero medicina* observandi studium.

Ha-

Habet profecto, quo animum delectat, ejusmodi virorum magnorum comparatio, sed majora quaedam quam animi spectavimus delectationem. Etenim si tanta reperiatur utriusque disciplinae similitudo, tam praeclara nec praedicanda satis utriusque ratio, jure effici potest, quod de philosophia Socratica vere dicitur, ipsam non unius loci, aut aetatis singulae, verum omnium temporum esse et locorum omnium, de medicinâ quoque Hippocratica idem licere adfirmari. Quippe Philosophiae et Medicinae systemata, quae hominum opera sunt, humanam experiuntur fortunam; haec vero Naturae opera omni fortuna majora perstabunt sempiterna. Atque hoc quidem nomine praedicandum censeo cunctisque Medicinae studiosis commendandum studium illud Hippocraticum.

Quare minime illi audiendi sunt, iniqui rerum judices, qui, quos Hippocratis noverint laudatores, Veterum partibus addictos nimioque ductos Antiquitatis studio, Recentiorum contemtores esse clamant. Quibus, si tantum talemque virum laudando, recentioribus derogare videamur, alterum nobis indicent Hippocratem. Sin autem ipsis adversaria nostris temporibus videatur Antiquitas, quid magis ridicu-

lum est, quam, quodcunque verum, aut pulchrum, aut bonum sit, non omni tempore verum, pulcrum bonumve fuisse affirmari velle; ac si alia esset veterum veritas, alia recentiorum. Mihi vero ita persuasum est, ut unum est genus humanum eadem stirpe natum, ita et Veteres et Recentiores amico jungendos esse foedere, quorum quippe haec tellus communis patria, haec mens humana communis dos, communis scientiarum ditio, communis denique naturae humanae cognatio. Ergo illos quoque Praeceptores Veteres parentum loco habendos esse, omni quâ filios decet ac discipulos pietate colendos. Neque meâ sane hac in re indigebit adhortatione, quicunque aliquem veri pulcrique habeat sensum. Est namque in Veteribus illis mira cum suavitate juncta dignitas, ut ipsam veritatem summa pulcri specie ornasse atque commendasse videantur, summoque jure dicantur optimi et bene medendi et bene scribendi magistri. Ast majores in Hippocrate imprimis celebrandae dotes, qui, cum germanam medicinae adjunxerit philosophiam, summum quaesivit animoque informavit medicum, sapientiae amicum, quem ubi cognovimus mentisque oculis adspicimus, adspectum diligimus nobisque tanquam

quam exemplar quoddam imitandum proponimus.

Ergo eum, tot tantisque conspicuum dotibus, dignissimum censemus quem omnes medicinae studiosi optimum habeant studiorum ducem, cujusque scripta omnium in manibus versentur. In quo quidem laudando, ne quibusdam nimii videamur, lubet ipsius disciplinae primas lineas ducere, quo non tantum lectores pleniorem habeant ejusdem notitiam, verum simul ipsis copia sit cum ad hanc Chrestomathiam non sine fructu legendam, tum ad omne studium Hippocraticum et rite instituendum, et ad ipsum artis usum, si quibus placet, transferendum.

Ante Hippocratem, quae colebatur in Graecia Medicina, tum a Sacerdotibus, tum a sapientiae professoribus, cultam fuisse legimus. Dispar tamen fuit utriusque medicinae origo et ratio. Etenim, quam illi exercuerunt, ab observatione *et* experientia *ducta medendi ars dicenda est; quam vero hi professi sunt, a* ratione *petita medendi scientia. Qui, cum ex summis illis principiis omnium rerum causas intelligi atque, undenam nostra corpora sint, quid secundam, quid adversam valetudinem faciat, sciri posse opinarentur, omnem rerum naturam suo metiti*

ingenio, hanc magnificam suam sapientiam ad medicinam transtulerunt. Quam, quoniam ad eam non pertinere censuit minimeque probavit Hippocrates, ab ipsa separasse legitur, ut, quam hi ad astra extulerant, ad tellurem revocaverit alter ille Socrates. Minime igitur, quod vulgo creditur, aque cunctis fere Historiae medicinae scriptoribus factum novimus, ab hisce sapientiae professoribus petenda sunt doctrinae Hippocraticae initia, cum, quaecunque ad hanc sententiam firmandam adferuntur loca, e libris spuriis ducta Hippocratem non tangant, verum, qui ab ipso profecti sunt, Hippocraticos.

Altera autem, quam Sacerdotes exercuerunt, medicina in templis culta est, quorum celeberrimum celebratur COUM, *cujus quippe Sacerdotes caeteris, ut videtur, callidiores, quaecunque ad futurorum praesensionem pertinerent, observare ac divinationem medicam praecipue colere solebant, utpote quorum maximi intererat praescire eventus morborum, ne mendaces reperirentur Dei voces. Aegrorum igitur, quotquot per longum illam annorum seriem ad oraculum confluxerunt, observari morbos, morborum signa, eventus notari, inde observationum sylvam indies increscere, augeri, amplificari firmarique coe-*

coepit Oraculi auctoritas magisque perfici divinandi ars sacra. Quo quidem factum est, ut optimus haberetur Observationum medicinalium Codex et horum temporum artisque rationi egregie accommodatus, et optimum artis addiscendae faciundaeque compendium.

Hujus autem antiquissimae Graecorum medicinae monumenta Coacae illae dicenda sunt Praenotiones, quibus in hac Chrestomathia primum adsignavimus locum, quaeque, quod vel ipsum quo inscribuntur nomen indicat, morborum auguria complectuntur cum laeta, tum tristia.

Vidimus itaque a Prognostice originem traxisse sacram hanc Asclepiadarum medicinam, e quorum gente natus est Hippocrates Cous, patre Heraclide. Qui, cum e puerili Coorum disciplina prodiret, primum Prognosticum suum scripsit prisci illius, quem memoravimus, Codicis, sive Praenotionum illarum Coacarum, Commentarium.

Atque sic quidem sponte quasi nata est praestantissima illa Hippocratis disciplina, ab ipsoque naturae fonte puro illo et intaminato, ducta. Quae enim a prognostice profecta erat disciplina, uti ex ipsa Naturae erat observatione petita,

tita, sic sponte ad observandi ducebat studium, quo tanquam firmo ac stabili fundamento omnis nititur medicina Hippocratica.

Neque aliter fieri potuit, quin hac formâ prodiret ars a Graecis culta. Namque hic quoque pulcri animadvertimus sensum, quem cuncta spirant Graecorum opera. In quibus videlicet, ut in ipsis Naturae operibus, quaecunque vera sunt et bona et utilia, eadem pulcra esse deprehenduntur, ut, quae Natura conjuncta esse voluit, nec ipsi disjungere voluisse videantur, pulcrique illo sensu, tanquam organo quodam, usi esse ad verum inveniendum.

Ab hoc quoque pulcri sensu nata est praeclara illa Prognostice Hippocratica, in quâ, tanquam in picturâ, arte incomparabili ac divina paene, ipsis naturae coloribus expressam videmus morientis faciem, aegrotantium decubitum, somnum, naturae cum morbum certamen, omniaque vel levissima in oculis, vultu, omnique corporis habitu salutis mortisque indicia. Sic autem comparata est omnis haec, quam memoravimus, Prognostice, ut, quae primum pulcra tantum visa est, inde et utilissima simul et gravissima appareat; quippe quae est fons et principium, unde optima derivat morborum notitia, quae

ad

ad veram ducit sanandi artem naturae imitatricem.

Nam ex perspectis, quae mortem vel salutem praecedunt, mutationibus naturae moliminum, crisium, omniumque auxiliorum naturalium nobis nascitur cognitio, quam Therapeutices naturalis *vocamus scientiam, unde summa atque certissima petuntur medendi principia.*

Neque iis quae diximus definitur hujus rationis praestantia. Quandoquidem simul inde exstitit ars illa, vere occasionis dicenda inventrix, quae tam cunctandi indicat quam curandi tempora, neque specifica quaedam remedia commendare, verum ipsa exponere solet medendi consilia. Ita in acutis vigoris tempore aut paroxysmi febrilis quiescendum; post peractam vero coctionem et crisin vires reficiendas esse et corpus uberius alendum, semperque illud agendum, ut paria et morbo et aegro admoveantur auxilia. Atque haec est illa ἐπιςήμη τοῦ βελτίςου (*nos* optimi scientiam *vocabimus*), *quam, ut unam optimam artium et scientiarum finem, nobis potissimum quaerendam esse atque optandam, Platonis ille Socrates monuit; quaeque nobis* Therapeutice universalis *dicitur, cujus peritus arti-*

tifex is est, quem quaerimus, medicus philosophus, vereque Hippocraticus.

Iis, quae hucusque a nobis disputata sunt, id potissimum egimus, ut ostenderemus, pulcrum verumque juncta esse in Medicinâ Hippocraticâ eique conjunctioni imprimis deberi ejusdem praestantiam. Ita enim factum esse, ut, ab optimo Naturae fonte ducta, a Prognostice originem traxerit, essetque Naturae cum observatio, tum imitatio.

Jam vero, quod pulcrum verumque distrahentibus accidere solet, ut systemata condant nec vera nec pulcra, solaque mentis abstractione ingeniique commentis nata, quibus omnem rerum naturam putent posse circumscribi; idem Nosologis nostris accidisse dolemus, qui morborum systemata excogitarunt symptomatica, a Naturali illo, quod quaerimus, morborum systemate quam diversissima, quin ei plane contraria. Quae quidem ratio Hippocrati non ignota, minime tamen probata fuit, quippe qui Cnidiis istis, ex quovis systemate novum creantibus morbum, suo nomine insignitum, objicit, non ex istis symptomatibus computanda esse valetudinum genera, neque alium dici oportere morbum, quod non eodem nomine vocetur. Ille igitur mor-

morbum non tanquam rem quandam extra aegrum positam spectavit: verum, quos ipse observaverat morbos sive epidemicos, sive sporadicos, seu acutos, seu chronicos, ita depinxit, ut in hisce et Epidemiarum et Morborum singulorum Historiis optima nobis adspicere videamur Naturae exemplaria, in quibus plane eadem sit Naturae veritas, quam in cunctis Graecorum scriptis, imprimis vero in Platonis illis Dialogis, mirari solemus.

Videlicet magnum hoc Naturae exemplar quoniam Hippocrati semper ob oculos versabatur, praeclarum opus exorsus, Historiam Hominis sani *et* aegri *scribere instituit. In quâ quidem conscribendâ, optimâ usus est ratione eâ, quae a comparatione atque analogiâ ducitur. Et ita quidem ad gravissimum illum disputationis nostrae pervenimus locum, quo, quaenam fuerit methodus Hippocratica, erit exponendum.*

Est autem omnis haec methodus ita comparata, ut verâ nitatur inductione, quae triplici potissimum utitur, Observationis videlicet sive propriae seu alienae, Comparationis, atque Analogiae auxilio. Observatione res singulae notantur, comparatione animadvertuntur similitudines dissimilitudinesque, ratiocinio deni-

que analogico de ipsis, quae observavimus ac comparavimus, rebus ferimus judicia, ad caeteras transferenda. Quodsi in libris exponendis optima illa censeatur interpretatio, quae, ut ab analogiâ petitur, sic analogica dicta est, in quâ quidem multis locis conferendis, quinam fuerit loci singuli sensus, quaenam auctoris mens, efficitur; hac quoque analogicâ interpretatione non meliorem aliam novimus, quam in interpretando magno illo Naturae libro adhibeamus.

Atque hoc quoque interpretandi genus adhibuit Hippocrates. Is enim, quam animo sibi informavit Naturae humanae Historiam, ita persecutus est, ut non tantum, quid a morbo distaret sanitas, observando, comparando, atque analogiae ratione adhibendâ indagaverit; verum etiam, quae esset hominis valetudo sive secunda, sive adversa, quâ aetate, quo sexu, quâ corporis temperie, quo vitae genere, quo loco, quo anni tempore quaesiverit, omnesque et sanitatis et morborum investigaverit diversitates. Quippe alia est puerorum, alia senum sanitas; alia virorum, alia feminarum: alii sunt pueritiae morbi, alii senectutis; alii hyemales, alii aestivi; alii Europaeorum, Asiatico-

corum alii. Quae cunctis communia, quae singulis propria notavit: cum aetatibus anni tempora comparavit, cum anni temporibus regiones, cum hominibus singulis gentes universas, cum civitatibus denique ipsas orbis terrarum oras. Sicque universales indicavit Leges, quas rebus cunctis Natura dixerit.

Hac itaque tam praeclarâ methodo Physiologia *quaedam atque* Pathologia *exstitit* comparata, *quam veram et Physiologiam et Pathologiam dixerim. Illis enim positis principiis magnam quandam tum Naturae humanae tum vitae fundavit scientiam, omnibusque omnium aetatum et populorum laboribus absolvendam reliquit Hippocrates. Jure igitur merito scripta Hippocratica optima vocanda sunt neque satis commendanda Naturae commentaria, ejusque Medicina non unius temporis aut gentis singulae, verum omnium et temporum et populorum medicina dicenda est, omni Humanitati dicatum sacrumque monumentum.*

Traditâ universe ratione et methodo Hippocraticâ, apparuit, non tantum omne ejus fundamentum in experientia *positum esse, verum simul etiam, quemnam suâ in disciplinâ* rationi *tribuerit locum. Nam, etiamsi sibi placere di-*

xerit ad omnem omnino artem adhibere rationem (1), *ipsam tamen ita adhibuit, ut Experientiae auctoritati, cui primas dedit, Rationis auctoritatem submitteret; atque ab observatione, quae in singulis rebus cognoscendis versatur, ad analogiam, quae plures complectitur, procederet, aque particularibus ad universalia, ab individuis ad species et genera adscenderet, hacque analogiae viâ per rerum singularum notitiam ad summa principia ac leges indagandas perveniret. Quoniam vero, quod pulcrum et verum, idem simplex esse deprehenditur, optimam quoque omnis haec ratio a simplicitate habet commendationem. Eâ scilicet progreditur viâ, qua mens nostra nullo duce aut monitore progredi solet; tantâque utitur evidentiâ, ut iis, quae inventa sunt, vel inviti cogamur adsentiri; omnisque, quae reperta est veritas, certo tramite ad novas usque ac plures ducat veritates reperiundas.*

Ergo summum summi Viri in omni hac ratione miramur ingenium, quo non tantum regulas, verum regularum quoque exceptiones; non tantum universalia artis principia, verum sin-

(1) Cf. *de Vict. Acutor. in Exord.*

singulas etiam observationes; verbo res et maximas simul et minimas complexus, ubivis sanâ, quae rerum usu et experientiâ informatur, ratione usus est. Tandem et hîc tam boni, quam pulcri verique, advertimus sensum ac studium. Testantur sermonis simplicitas, candor, eaque in praeceptis universalioribus limitandis cautio, ut audacissimum illum, qui extremis malis extrema admovenda esse remedia praeceperit, neque evacuationes, ubi opus esset, ad animi deliquium instituere reformidaverit, cunctando rem agentem videamus, ubi ab ancipiti eventu quid mali timeat; ibique loquacem audiamus breviloquum illum, ubi cautelas in arte observandas memoret.

Expositis iis, quae ad studium Hippocraticum universe spectant, pauca quaedam de Scriptis Hippocraticis hujusque Operis ratione monenda supersunt.

Etsi non quidem sim nescius, multa a multis in varias partes disputari, quaenam ex iis, quae Hippocratis nomine feruntur, scriptis germana, quae spuria vocanda sint; ego tamen, quoniam cunctis communis est illa veri inquisitio et investigatio, non vereor, quid ipse hac de re sentiam libere proferre, utut quibusdam durior videri possim. Itaque non alia mihi vi-

tur germana esse Hippocratis scripta, quam tum illa, qui in hac Chrestomathia concinnandâ adhibuimus, tum tres illi de Chirurgia libri, quorum alter κατ' ἰητρεῖον inscribitur, alter de ossium fracturis, tertius denique de capitis vulneribus dicitur. Hujus loci non est, argumenta, quibus hanc meam firmare possim sententiam, adferre: dixisse sufficiat, me non nisi diligenti adhibito studio ad ipsam esse perductum; atque maximam partem mecum consentientem habere GRUNERUM, *Virum eruditissimum, quique, ut de omni hoc loco optime meritus est, ita inter optimos aetatis nostrae* HIPPOCRATIS *interpretes est censendus.*

Caeterum in scriptis collocandis eum ordinem secuti sumus, quo vel ab ipso Hippocrate profecta esse, vel summo cum fructu legenda existimavimus; eaque imprimis selegimus loca, quae tum facilioris essent interpretationis, tum ad percipiendam universam Hippocratis doctrinam aptiora nobis videbantur. Breviores adjecimus notas, ad verba et res ipsas illustrandas, quo plenior legentibus esset Hippocratis ejusque disciplinae intelligendae copia, quoque facilior iis aditus ad ipsum pateret studium Hippocraticum rite instituendum.

Pri-

Primum igitur tribuimus locum Coacis Praenotionibus. *Ab iis enim, tanquam Artis sacrae ab Asclepiadis factae monumentis, Medicinae vero Hippocraticae rudimentis atque initiis, omne studium Hippocraticum ordiendum est.*

Hasce sequitur Prognosticum, *primum Coi scriptum, et Oraculorum Coörum commentarius.*

Tum Epidemiorum I et III *pervolvendi sunt: partim, quod a Galeno probabili quidem argumentatione inter prima Hippocratis censentur scripta; partim vero, quod multa inde, quae in Prognostico reperiuntur enuntiata, ipsis rerum exemplis ob oculis positis, clarescunt.*

In quibus conscribendis ita versatus est Hippocrates, ut magnâ arte constitutionum annuarum expresserit imagines, mirâ naturae veritate ac simplicitate tempestatum morborumque exponens vices, et ab universalibus ad particularia descenderit, quosque in Constitutionum Historia adumbraverat morbos epidemicos, adjectis singulorum aegrotantium Historiis absolverit, atque perfecerit, ut, quod ibi desideres, hic reperias, Epidemiaeque cujusque Historiam habeas ab omni parte elaboratam. Neque hisce definiendus est horum librorum usus multiplex. Etenim fundamenta complectuntur illius studii Epidemici, un-

de Constitutionis Epidemicae annuae doctrina nata est, in summum artis faciendae compendium. Continent porro pyretologiae Hippocraticae summam, nec non maximam eorum partem, quae rem Criticam spectant, quatenus Hippocratis disciplinam tangat.

Quarto loco legendus est Liber *celeberrimus ille, qui* de aëre, aquis et locis *inscribitur: qui quidem non ea propter hoc loco a nobis positus est, quia tertium esse ipsius Hippocratis scriptum certo scimus; namque nemo, quod nos quidem novimus, id jure effecit; sed, ut aureum hunc librum tanquam Epidemiorum consuleremus commentarium, quo et calidi, et frigidi, et humidi et sicci, verbo coeli cujusvis exponuntur potestates viresque in hominum corpora, animos, mores, morbos, omnemque prorsus naturam humanam.*

Hunc librum ordine sequitur, qui acutorum victum *tradit, quoniam ipsam complectitur, quâ Hippocrates usus est, acutorum Therapeuticen, quae victu fere definiebatur.*

Ultimum denique Aphorismis *adsignavimus locum, cum quod in hisce reperiatur doctrinae Hippocraticae summa, tum quod nobis a sene Hippocrate conscripta videantur, ac, veluti vitae*

tae in arte transactae monumentum, posteris relicta. Adjecimus Jusjurandum, *quia, utut dubiae fidei, tamen multa habet Hippocrate digna atque ab ipso profecta, et disciplinae Hippocraticae quoddam dicendum est complementum.*

Reliqua Hippocratis scripta, quae Chirurgiam praecipue spectant, cum minus ad universam pertineant ipsius Coi doctrinam, omittenda esse existimavimus.

Atque haec quidem sunt, quae in hanc Chrestomathiam Hippocraticam praefanda haberem. Quodsi hoc libello eam studiorum rationem, quam jam optimam esse expertus didici, quibusdam saltem probari noverim, postea forsitan omnem hanc Hippocratis disciplinam exponam; sique mihi sat otii concedatur et temporis, Artis Historiam, quod opus in manibus habeo, in lucem edam. Recte enim Varro ille apud Tullium intemperantis esse arbitratur, scribere quod occultari velit.

Prosit itaque hic noster libellus Medicinae studiosis, qui tum vere se profecisse sciant, cum ipsis Hippocrates placuerit, eoque ipsos imbuat veri simplicisque sensu, quo ad ipsam artem translato, medici vere philosophi evadant, Hippocratici. Quid enim sine philosophiâ non dicam me-

medicina, verum haec ipsa vita est nostra? quid sine illarum Litterarum studiis, quae ut ab Humanitate nomen habent, sic ipsarum amore ductos ad praeclarum illud hominis conformant exemplar, quod optimus quisque cogitatione et mente complexus sibi ad imitandum proposuisse videtur?

Scripsi Roterodami ipsis Kalend. Augusti Anni MDCCCXXIV.

I.

E PRAENOTIONIBUS COACIS.

Coac. 6. Μετὰ ῥίγους [1] ἄγνοια κακόν· κακὸν δὲ καὶ λήθη.

Coac. 9. Ῥῖγος ἐν συνεχείᾳ [2], τοῦ σώματος ἀσθενέος ἤδη ἐόντος, θανάσιμον.

Coac. 36. Αἱ ἐν πυρετῷ ἀναυδίαι [3] κακόν.

Coac. 37. Οἱ τριταιοφυέες πλανώδεες [4], ἐς ἀρτίας [5] μεταπεσόντες [6], δύσκολοι.

Coac. 47. Τὸ παρὰ τὸ ἔθος ποιεῖν τι, οἷον προθυ-

---

1. ῥῖγος, *rigor*, hoc loco *febris cum rigore.*
2. rigor continuus, una cum corporis debilitate, naturae deficientis indicium.
3. ἀναυδία, *loquendi impotentia.*
4. scil. πυρετοί.
5. scil. ἡμέρας.
6. μεταπίπτω. Caeterum Cf. PROSP. MARTIANI *Comm. in h. l.*

θυμέεσθαι τι πρότερον μὴ εἰθισμένον, ἢ τοὐναντίον, πονηρὸν καὶ πλησίον παρακοπῆς [1].

Coac. 48. Τὰ ἐν πονηροῖσι σημείοισι κουφίζοντα, καὶ τὰ ἐν χρηστοῖσι μὴ ἐνδιδόντα, δύσκολα [2].

Coac. 51. Ἐκ κοσμίου θρασεῖα ἀπόκρισις, φωνὴ ὀξεῖα, κακόν [3].

Coac. 54. Οἱ παραλόγως, κενεαγγείης [4] μὴ ἐούσης, ἀδύνατοι, κακόν.

Coac. 72. Τοῖσι ἀσθενέως ἤδη διακειμένοισι, μὴ βλέπειν, ἢ μὴ ἀκούειν, ἢ διαστρέφεσθαι χεῖλος, ἢ ὀφθαλμὸν, ἢ ῥῖνα, θανάσιμον.

Coac. 80. Ὁκόσοισιν ἐκλείπουσιν οἱ πυρετοὶ μὴ κατὰ κρίσιμον, ὑποτροπικόν [5].

Coac. 100. Αἱ προεξαδυνατησάντων [6] παραφροσύναι, κάκισται.

Coac. 115. Ἐν ὀξεῖ [7] τὰ μὲν ἔξωθεν περιψύχε-

1. *delirio proximum.* Vid. inf. *Coac* 51.
2. Cf. tamen *Aphor.* 27. *S.* II. infra.
3. Cf. *Coac.* 47.
4. A κενὸς et ἀγγεῖον, *vasorum inanitio,* sive ab inedia facta sive a sanguinis profluvio, ab alvi fluxu etc.
5. ὑποτροπικὸς, *reverti solitus.* Vid. infra *Aph.* 61 *S* IV.
6. προεξαδυνατέω, *jam admodum fractis viribus*, sive *impotens sum.*
7. scil. νούσῳ.

χεσθαι, τὰ δὲ εἴσωθεν καίεσθαι, καὶ διψῆν κακόν.

Coac. 117. Οἷσιν ἄν ποτε πυρετὸς διαλίπῃ, ἀκίνδυνον [1].

Coac. 127. Οἱ ἐκ μακρῶν [2] ἀναλαμβάνοντες εὔσιτοι, μηδὲν ἐπιδιδόντες [3], ἐπιστρέφουσι [4] κακοήθεες.

Coac. 147. Τὰ ὄξεα τῶν νοσημάτων ἐν ἡμέρῃσι κρίνεται τεσσαρεσκαίδεκα.

Coac. 148. Τριταῖος [5] ἀκριβὴς ἐν πέντε ἢ ἐν ἑπτὰ περιόδοισιν, ἢ τὸ μακρότατον ἐν ἐννέα κρίνεται.

Coac. 212. Προσώπου διαφθορὴ θανάσιμον, ἧσσον δ' εἰ δι' ἀγρυπνίην, ἢ λιμὸν, ἢ κοιλίης ἐκτάραξιν γένηται. καθίσταται δὲ ἐν ἡμέρῃ καὶ νυκτὶ τὸ διὰ ταῦτα διαφθαρὲν [6], γένοιτο δ' ἂν τοιοῦτον, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, ῥὶς ὀξεῖα, κρόταφοι συμπεπτωκό-

1. Vid. infra *Aph* 43. *S* IV.
2. scil. νούσων.
3. ἐπιδίδωμι, *cresco*, *augeor*, *proficio*.
4. ἐπιστρέφω, *relabor*.
5. Vid. infra *Aph*. 59. *S*. IV.
6. διαφθείρω, *corrumpo*.

κότες [1], ὥτα ψυχρὰ καὶ συνεσταλμένα [2], δέρμα σκληρὸν, χρῶμα ὠχρὸν ἢ μέλαν. πελιαινόμενον δὲ ἐπὶ τουτέοισι βλέφαρον, ἢ χεῖλος, ἢ ῥὶς, συντόμως θανάσιμον.

Coac. 213. Προσώπου εὔχροια καὶ σκυθρωπότης [3] ἐν ὀξεῖ κακόν.

Coac. 349. Οἱ ἐν ὑστερικοῖσιν ἄπειροι [4] σπασμοὶ, εὐχερεῖς.

Coac. 497. Ἀνάκλισις βελτίστη μὲν ὡς εἴθισταί τις ὑγιαίνων. ὕπτιον δὲ κεῖσθαι, τὰ σκέλεα ἐκτεταμένον [5], οὐκ ἀστεῖον. εἰ δὲ καὶ καταῤῥέοι προπετὴς ἐπὶ πόδας, χεῖρον· θανάσιμον δὲ καὶ κεχηνέναι [6], καὶ καθεύδειν ἀεί. καὶ τὰ σκέλεα ὑπτίου κειμένου συγκεκαμμένα [7] τε εἶναι ἰσχυρῶς καὶ διαπεπλεγμένα [8]. τὸ δ' ἐπὶ γαστέρα κεῖσθαι οἷ-

---

1. συμπεπτωκὼς, *collapsus*, a συμπίπτω.
2. συνεσταλμένος, *contractus*, a verbo συστέλλω.
3. σκυθρωπότης, *tetrica et superciliosa facies*, a σκυθρὸς et ὤψ.
4. ἄπειρος, *non expertus*. FOËSIUS ἄπυροι, *sine febre*, legendum conjicit.
5. a verbo ἐκτείνω, *extendo*.
6. a verbo χαίνω, *hio*, de *ore hiante* tenendum.
7. a συγκάμπτω, *inflecto*.
8. a διαπλέκω, *diduco*.

οἷσι μὴ σύνηθες, παραφροσύνην σημαίνει, καὶ πόνους περὶ κοιλίην. πόδας δὲ γυμνοὺς ἔχειν, καὶ χεῖρας, μὴ θερμὸν ἐόντα ἰσχυρῶς, καὶ τὰ σκέλεα διεῤῥίφθαι [1], κακόν· ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει. ἀνακαθίζειν δὲ βούλεσθαι, κακὸν ἐν τοῖσι ὀξέσι. κάκιστον δὲ ἐν περιπλευμονικοῖσι. καθεύδειν δὲ χρὴ τὴν νύκτα, τὴν δὲ ἡμέρην ἐγρηγορέναι. τὸ δὲ ἐναντίον πονηρόν. ἥκιστα δὲ ἂν βλάπτοι τὸ προῖ κοιμώμενος ἕως τοῦ τρίτου τῆς ἡμέρης. εἰ δὲ μετὰ ταῦτα, ὕπνοι πονηροί [2]. κάκιστον δὲ μὴ καθεύδειν, μήτε ἡμέρης, μήτε νυκτός. ἢ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης τε καὶ πόνου ἀγρυπνοίη ἂν, ἢ παραφρονήσει ἀπὸ τούτου τοῦ σημείου.

Coac. 600. Τὸ μικρὰ ἐπιφαίνεσθαι, οἷον στάξιας, καὶ οὖρον, καὶ ἔμετον, καὶ διαχωρήματα, κακὸν μὲν πάντως. κάκιστον δὲ, ἐγγὺς ἀλλήλων ἰόντα [3].

---

1. a διαῤῥίπτω, *disjicio*.
2. Notandum, universam Asclepiadarum Prognosticen valetudinis secundae cum adversâ niti *comparatione*, qua quidem in re praeceptores quoque suos imitatus est HIPPOCRATES.
3. Videlicet: nihil paucum criticum est.

II.

E PROGNOSTICO.

Τὸν ἰητρὸν δοκέει μοὶ ἄριστον εἶναι, πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν· πριγινώσκων γὰρ καὶ προλέγων παρὰ τοῖσι νοσέουσι, τά τε παρεόντα, καὶ τὰ προγεγονότα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, ὁκόσα τε παραλείπουσι οἱ ἀσθενέοντες, ἐκδιηγεύμενος, πιστεύοιτ' ἂν μαλλον γινώσκειν τὰ τῶν νοσεόντων πρήγματα [1], ὥστε τολμᾷν ἐπιτρέπειν τοὺς ἀνθρώπους σφέας ἑωϋτοὺς τῷ ἰητρῷ. τὴν δὲ θεραπείην ἄριστα ἂν ποιέοιτο προειδὼς τὰ ἐσόμενα τῶν παθημάτων. ὑγιέας μὲν γὰρ ποιεῖν ἅπαντας τοὺς ἀσθενέοντας, ἀδύνατον. τοῦτο γὰρ τοῦ προγινώσκειν τὰ μέλλοντα ἀποβήσεσθαι κρεῖτ-

1. Ionice pro πράγματα.

κρεῖττον ἂν ἦν. ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι αὐτοῦθνήσκουσιν, οἱ μὲν πρὶν καλέσαι τὸν ἰητρὸν ὑπὸ ἰσχύος τῆς νόσου, οἱ δὲ καὶ ἐσκαλεσάμενοι παραχρῆμα ἐτελεύτησαν, οἱ μὲν ἡμέρην μίην ζήσαντες, οἱ δὲ ὀλίγῳ πλέονα χρόνον, πρὶν ἢ τὸν ἰητρὸν τῇ τέχνῃ πρὸς ἕκαστον νόσημα ἀνταγωνίσασθαι, γνόντα οὖν χρὴ τῶν παθέων τῶν τοιουτέων τὰς φύσιας, ὁκόσον ὑπὲρ τὴν δύναμιν εἰσὶ τῶν σωμάτων, ἅμα δὲ καὶ εἴ τι θεῖον ἔνεστιν ἐν τῇσι νούσοισι, καὶ τούτου τὴν πρόνοιαν ἐκμανθάνειν. οὕτω γὰρ ἂν θαυμάζοιτό τε δικαίως, καὶ ἰητρὸς ἀγαθὸς ἂν εἴη. καὶ γὰρ οὓς οἷόν τε περιγίνεσθαι, τούτους ἔτι μᾶλλον δύναιτ' ἂν ὀρθῶς διαφυλάσσειν, ἐκ πλείονος χρόνου προβουλευόμενος πρὸς ἕκαστα. Καὶ τοὺς ἀποθανουμένους τε καὶ σωθησομένους προγινώσκων τε καὶ προαγορεύων, ἀναίτιος ἂν εἴη. Σκέπτεσθαι δὲ χρὴ ὧδε· ἐν τοῖσι ὀξέσι νουσήμασι πρῶτον μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ νοσέοντος, εἰ ὅμοιόν ἐςι τοῖσι τῶν ὑγιαινόντων [1], μάλιςα δὲ εἰ αὐτὸ ἑωϋτῷ. οὕτω γὰρ ἂν ἦ ἄριστον,

---

1. Cf. quae in *Coac.* 467. adnotata sunt.

στον, τὸ δὲ ἐναντιώτατον τοῦ ὁμοίου δεινότατον. εἴη δὲ ἂν τὸ τοιόνδε. ῥὶς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοι ξυμπεπτωκότες, ὦτα ψυχρὰ καὶ ξυνεσταλμένα· καὶ οἱ λοβοὶ τῶν ὤτων ἀπεστραμμένοι [1]· καὶ τὸ δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον, σκληρόν τε καὶ περιτεταμένον [2], καὶ καρφαλέον [3] ἐόν· καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου χλωρόν τε, ἢ καὶ μέλαν ἐὸν καὶ πελιὸν, ἢ μολιβδῶδες [4]. ἢν μὲν οὖν ἐν ἀρχῇ τῆς νούσου τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ, καὶ μήπω οἷόν τε ᾖ τοῖσιν ἄλλοισι σημείοισι ξυντεκμαίρεσθαι, ἐπανέρεσθαι χρὴ, μὴ ἠγρύπνησεν ἄνθρωπος, ἢ τὰ τῆς κοιλίης ἐξυγρασμένα [5] ἢ ἰσχυρῶς, ἢ λιμῶδες τι ἔχῃ αὐτόν. κἢν μέν τι τοιουτέων ὁμολογῇ, ἧσσον νομίζειν δεινὸν εἶναι· κρίνεται δὲ τὰ τοιαῦτα ἐν ἡμέρῃ τε καὶ νυκτὶ, ἢν διὰ ταύτας τὰς προφάσιας τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ.

ἢν

---

1. ab ἀποστρέφω.
2. a περιτείνω.
3. καρφαλέος, *siccus*, *aridus*.
4. μολιβδώδης, plumbeus, a μόλιβδος.
5. ab ἐξυγραίνω, *madefacio*. »Num alvus liquida admodum fuerit, an ipsam inedia aliqua (λιμῶδες τι) oppresserit." Sic omnem hunc locum recte vertit POESIUS.

ἢν δὲ μηδὲν τουτέων φησὶν εἶναι, μηδὲ ἐν τῷ χρόνῳ τῷ προειρημένῳ καταστῇ, εἰδέναι χρὴ, ἐγγὺς ἐόντα τοῦ θανάτου [1]. ἢν δὲ καὶ παλαιοτέρου ἐόντος τοῦ νοσήματος, ἢ τριταίου, ἢ τεταρταίου, τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ, περὶ τουτέων ἐπανέρεσθαι, περὶ ὧν καὶ πρότερον ἐκέλευσα. καὶ τἄλλα σημεῖα σκέπτεσθαι, τά τε ἐν τῷ ξύμπαντι προσώπῳ, τά τε ἐν τῷ σώματι, καὶ τὰ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν. ἢν γὰρ τὴν αὐγὴν φεύγωσιν, ἢ δακρύωσιν ἀπροαιρέτως [2], ἢ διαστρέφωνται, ἢ θάτερος θατέρου ἐλάσσων γίνηται, ἢ τὰ λευκὰ ἐρυθρὰ ἴσχωσιν [3], ἢ πελιὰ βλέφαρα, ἢ φλέβια μέλανα ἐν αὐτέοισιν, ἢ λῆμαι φαίνωνται περὶ τὰς ὄψιας [4], ἢ καὶ ἐναιωρεύμενοι [5] ἢ ἐξίσχοντες, ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γινόμενοι, ἢ αἱ ὄψιες αὐχμῶσαι [6] καὶ ἀλαμπεῖς, ἢ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμ-

1. *In propinquo mortem esse.* Caeterum animadvertendum est, omnem hunc de facie, quae dicitur Hippocratica, locum, paraphrasin esse atque commentarium *Coac.* 211. quam igitur confer.
2. *praeter voluntatem.*
3. *Num album oculorum ruborem contraxerit.*
4. λῆμαι περὶ τὰς ὄψιας, *sordes circa oculorum aciem.*
5. ἐναιωρεύμενοι, *adsidue mobiles.*
6. ab αὐχμάω, *squaleo.*

ξύμπαντος προσώπου ἠλλοιωμένον [1] ἢ· ταῦτα πάντα κακὰ νομίζειν καὶ ὀλέθρια εἶναι. σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας [2] τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν, ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται τοῦ λευκοῦ τῶν βλεφάρων μὴ ξυμβαλλομένων, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἢ φαρμακοποσίης ἐόντι, ἢ μὴ εἰθισμένῳ οὕτω καθεύδειν [3], φλαῦρον τὸ σημεῖον καὶ θανατῶδες λίαν. ἢν δὲ καμπύλον ἢ ῥικνὸν γένηται ἢ πελιὸν ἢ ὠχρὸν βλέφαρον, ἢ χεῖλος, ἢ ῥὶς μετά τινος τῶν ἄλλων σημείων [4], εἰδέναι χρὴ ἐγγὺς ἐόντα θανάτου. θανατῶδες δὲ καὶ χείλεα ἀπολυόμενα, καὶ κρεμάμενα [5], καὶ ἔκλευκα γινόμενα.

Κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἰητροῦ ἐπὶ τὸ πλευρὸν τὸ δεξιὸν ἢ τὸ ἄρισ-

---

1. ab ἀλλοιόομαι, *mutor.*

2. Quod oculorum conniventium appareat, ὑπόφασις ab ὑποφαίνω.

3. Hic de consuetudine locus per omnem doctrinam Hippocraticam quam latissime patet, estque summae in Prognostice dignitatis.

4. Hisce indicare voluit HIPPOCRATES, non unius alteriusve signi, verum cunctorum rationem habendam esse medico divinatori.

5. χείλεα ἀπολ. καὶ κρεμ. *labra resoluta, pendentia.*

ἀριστερόν· καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα, ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχοντα· καὶ τὸ ξύμπαν σῶμα ὑγρὸν κεῖμενον [1]. οὕτω γὰρ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ὑγιαινόντων κατακλίνονται. ἄρισται δὲ εἰσὶ τῶν κατακλισίων, αἱ ὅμοιαι τῇσι τῶν ὑγιαινόντων. ὕπτιον δὲ κεῖσθαι, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἐκτεταμένα ἔχοντα, ἧσσον ἀγαθόν· εἰ δὲ καὶ προπετὴς γένοιτο, καὶ καταῤῥέοι ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ πόδας, δεινότερόν ἐστιν· εἰ δὲ καὶ γυμνοὺς τοὺς πόδας εὑρίσκοιτο ἔχων, μὴ θερμοὺς κάρτα ἐόντας, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν τράχηλον καὶ τὰ σκέλεα ἀνωμάλως διεῤῥιμμένα [2] καὶ γυμνὰ, κακόν· ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει. θανατῶδες δὲ καὶ τὸ κεχηνότα [3] καθεύδειν αἰεὶ, καὶ τὰ σκέλεα ὑπτίου κειμένου συγκεκαμμένα εἶναι ἰσχυρῶς, καὶ διαπεπλεγμένα· ἐπὶ γαστέρα δὲ κεῖσθαι, ᾧ μὴ σύνηθές ἐστι

1. ὑγρὸν, *molliter*. Prospere valentium decubitus ad ipsam naturae veritatem depictus est, quo facilius aegrotantium cum ipso possit conferri. Vid. quae a nobis animadversa sunt in *Coac.* 497, cujus quidem hic locus est interpretatio.

2. διαῤῥίπτω.

3. *ore hiante.*

ἐστι καὶ ὑγιαίνοντι οὕτω κοιμᾶσθαι, παραφροσύνην τινὰ σημαίνει, ἢ ὀδύνην τῶν ἀμφὶ τὴν κοιλίην τόπων. ἀνακαθίζειν δὲ βούλεσθαι τὸν νοσέοντα, τῆς νόσου ἀκμαζούσης, πονηρὸν μὲν ἐν πᾶσι τοῖς ὀξέσι νουσήμασι, κάκιστον δὲ ἐν τοῖσι περιπλευμονικοῖσιν.

Ὀδόντας δὲ πρίειν ἐν πυρετοῖσιν, ὁκόσοισι μὴ ξύνηθές ἐστιν ἀπὸ παίδων [1], μανικὸν καὶ θανατῶδες, ἀλλὰ προλέγειν ἀπ' ἀμφοῖν κίνδυνον ἐσόμενον. ἢν δὲ καὶ παραφρονέων τοῦτο ποιῇ, ὀλέθριον γίνεται κάρτα ἤδη.

Ἕλκος δὲ ἢν καὶ προγεγονὸς τύχῃ ἔχων, ἤν τε καὶ ἐν τῇ νούσῳ γένηται, καταμανθάνειν δεῖ. ἢν γὰρ μέλλῃ ἀπόλλυσθαι ὁ ἄνθρωπος, πρὸ τοῦ θανάτου πελιδνὸν τε καὶ ξηρὸν ἔσται, ἢ ὠχρόν τε καὶ ξηρόν.

Περὶ δὲ χειρῶν φορῆς, τάδε γινώσκω. ὁκόσοισιν ἐν πυρετοῖσιν ὀξέσιν, ἢ περιπλευμονίῃσιν, ἢ φρενίτισιν, ἢ κεφαλαλγίῃσι, πρὸ τοῦ προσώπου φερομένας καὶ θηρεύουσας [2] διὰ κενῆς, καὶ ἀποκαρφολογούσας [3], καὶ κροκίδας ἀπὸ τῶν ἱματίων ἀποτίλ-

1. ex lege universali *Coac.* 47. quam vid. supra.
2. translatione a venatione ducta.
3. ἀποκαρφολογέω, *paleas* seu *festucas* alicunde *colligo*.

τίλλουσας [1], καὶ ἀπὸ τοῦ τοίχου ἄχυρα ἀποσπώσας [2], πᾶσας εἶναι κακὰς, καὶ θανατώδεας.

Πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐὸν, πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν, ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι. μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, παραφροσύνην δηλοῖ [3]. ψυχρὸν δὲ ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν, καὶ τοῦ στόματος, ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται. εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν εἰς σωτηρίην ἐν ἅπασι τοῖσιν ὀξέσι νουσήμασιν, ὅσα ξὺν πυρετοῖσιν ἐστὶ, καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται [4].

Οἱ δὲ ἱδρῶτες ἄριστοί μέν εἰσιν ἐν πᾶσι τοῖς ὀξέσι νουσήμασιν, ὁκόσοι ἐν ἡμέρῃσι τε κρισίμοισι γίνονται, καὶ τελείως τὸν πυρετὸν ἀπαλλάττουσιν [5]· ἀγαθοὶ δὲ καὶ ὁκόσοι διὰ παντὸς τοῦ σώματος γινόμενοι, ἀπέδειξαν τὸν ἄνθρωπον εὐπε-

τέσ-

1. ἀποτίλλω, *avello*.
2. ἀποσπάω, *abstraho*, *avello*.
3. Cf. quae animadverti in *Aph.* 50. S. IV. et *Hist.* 15 et 16. *Epid.* III. ibi laud.
4. Nimirum, uti summa est pulmonum in Oeconomiâ animali dignitas, ita summa quoque in praesensione medica auctoritas.
5. ἀπαλλάττω, *dimitto*, *abire jubeo*.

τέστερον φέροντα τὸ νόσημα. οἱ δὲ ἂν μὴ τοιοῦτόν τι ἐργάσωνται, οὐ λυσιτελέες. κάκιστοι δὲ οἱ ψυχροὶ καὶ μοῦνον περὶ τὴν κεφαλήν τε καὶ τὸ πρόσωπον γινόμενοι καὶ τὸν αὐχένα. οὗτοι γὰρ ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ θάνατον προσημαίνουσι· ξὺν δὲ πρηϋτέρῳ, μῆκος νούσου· καὶ οἱ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ὡσαύτως γινόμενοι τοῖσι περὶ τὴν κεφαλὴν. οἱ δὲ κεγχροειδέες [1] καὶ μοῦνον περὶ τὸν τράχηλον γινόμενοι, πονηροί. οἱ δὲ μετὰ σταλαγμῶν [2] καὶ ἀτμίζοντες [3] ἀγαθοί. κατανοεῖν δὲ χρὴ τὸ σύνολον τῶν ἱδρώτων [4]· γίνονται γὰρ οἱ μὲν δι' ἔκλυσιν σωμάτων, οἱ δὲ διὰ συντονίην φλεγμονῆς.

Χρὴ δὲ τὸν μέλλοντα ὀρθῶς προγινώσκειν τοὺς περιεσομένους καὶ τοὺς ἀποθανουμένους, ὅσοισί τε ἂν μέλλῃ πλέονας ἡμέρας παραμένειν τὸ νούσημα, καὶ ὅσοισιν ἂν ἐλάσσους, τὰ σημεῖα ἐκμανθάνοντα πάντα δύνασθαι κρίνειν, λογιζόμενον

---

1. κεγχροειδὴς, *milio similis*, milii formam referens.
2. μετὰ σταλαγμῶν, *guttatim*.
3 ἀτμίζω, *exhalo*.
4. Praeclara summoque viro digna distinctio *sudorum* qui *a corporis resolutione*, quique *ab inflammationis* oriuntur *vehementiâ*.

νον [1] τὰς δυνάμεις αὐτέων πρὸς ἀλλήλας, ὥσπερ διαγέγραπται, περί τε τῶν ἄλλων, καὶ τῶν οὔρων καὶ τῶν πτυέλων, ὅταν ὁμοῦ πῦόν τε ἀναβήσσῃ, καὶ χολήν. χρὴ δὲ καὶ τὰς φορὰς τῶν νουσημάτων τῶν ἀεὶ ἐπιδημεύντων ταχέως ἐνθυμεῖσθαι, τήν τε τῆς ὥρης κατάστασιν. εὖ μέν τοι χρὴ εἰδέναι περὶ τῶν τεκμηρίων καὶ τῶν ἄλλων σημείων, καὶ μὴ λανθάνειν, ὅτι ἐν παντὶ ἔτει καὶ πάσῃ ὥρῃ τά τε κακὰ κακὸν σημαίνει, καὶ τὰ χρηστὰ ἀγαθόν· ἐπεὶ καὶ ἐν Λιβύῃ καὶ ἐν Δήλῳ καὶ ἐν Σκυθίῃ φαίνεται τὰ προγεγραμμένα ἀληθεύοντα σημεῖα [2]· ἐξ ὧν χρὴ εἰδέναι, ὅτι ἔν τε τοῖσιν αὐτοῖσι χωρίοισιν οὐδὲν δεινὸν τὰ πολλαπλάσια αὐτῶν ἐπιτυγχάνειν, ἢν ἐκμαθών τις αὐτὰ, κρίνειν τε καὶ λογίζεσθαι ὀρθῶς ἐπίστηται· ποθέειν δὲ χρὴ οὐδε-

1. λογίζομαι, *rationem ineo*, *computo*. Hac vires computandi arte summa nititur inductionis medicae, quâ Prognosin tangat; ut, hoc quidem sensu, medicina ἀριθμητικὴ τέχνη dici possit.

2. Uti omnis doctrina Hippocratica, sic haec quoque Prognostice, omnium temporum est et locorum; quippe quae ipsius Naturae firmata est auctoritate.

δενὸς νουσήματος ὄνομα, ὅ, τι μὴ τυγχάνῃ ἐνθάδε γεγραμμένον· πάντα γὰρ, ὁκόσα ἐν τοῖσι χρόνοισι τοῖσι προειρημένοισι κρίνεται, γνώσῃ τοῖσι σημείοισιν.

III.

Digitized by Google

III.

EX EPIDEMIORUM LIBRO PRIMO.

SECTIONIS PRIMAE STATUS PRIMUS.

Ἐν Θάσῳ, φθινοπώρου, περὶ ἰσημερίην καὶ ὑπὸ Πληϊάδα [1] ὕδατα πουλλὰ, ξυνεχέα, μαλθακὰ, ὡς ἐν νοτίοισι [2]. Χειμὼν νότιος· σμικρὰ πνεύματα βόρεια [3]· αὐχμοί· τὸ σύνολον εἴς γε χειμῶνα, ἐκοῖον ἦρ γίνεται· ἦρ δὲ νότιον, ψυχινόν· μικρὰ ὕσματα. Θέρος ὡς τὸ πολὺ ἐπινέφελον· ἀνυδρίαι [4]· ἐτησίαι [5] ὀλίγα, σμικρὰ, διεσπασμένως ἔπνευσαν·

Γε-

1. Πληϊὰς, άδος, ἡ, *Vergiliae.*
2. νότιος, a νότος, *auster.*
3. βόρειος, quod a βόρεας, *aquilo.*
4. ἀνυδρίαι, *ab imbribus cessatio.*
5. *Etesiae*, *venti anniversarii.*

Γενομένης δὲ τῆς ἀγωγῆς[1] ὅλης ἐπὶ τὰ νότια, καὶ μετὰ αὐχμῶν, πρωῖ μὲν τοῦ ἦρος ἐκ τῆς πρόσθεν καταστάσιος[2] ὑπεναντίης καὶ βορείου γενομένης, ὀλίγοισιν ἐγένοντο καῦσοι[3], καὶ τουτέοισι πάνυ εὐσταθεῖς[4]· καὶ ὀλίγοισιν ἡμοῤῥάγεεν· οὐδ' ἀπέθνησκον ἐκ τουτέων. Ἐπάρματα δὲ κατὰ τὰ ὦτα[5], πολλοῖσιν ἑτερόῤῥοπα[6], καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τοῖσι πλείστοισιν ἀπύροισιν ὀρθοστάδην[7]· ἔστι δὲ οἷσι καὶ μικρὰ ἐπεθερμαίνοντο· κατέσβη[8] πᾶσιν ἀσινέως[9]· οὐδὲ ἐξεπύησεν[10] οὐδενὶ, ὥσπερ τὰ ἐξ ἄλλων προφασίων. Ἦν δὲ ὁ τρόπος αὐτέων καῦνα, μεγάλα κεχυμένα[11], οὐ μετὰ φλεγμονῆς ἀνώδυνα, πᾶσιν ἀσήμως[12] ἠφανίσθη[13]. Ἐγένετο δὲ ταῦτα μεν-

1. ἀγωγὴ, *totus anni status.*
2. κατάστασις, *aëris constitutio.*
3. καῦσοι, *febres ardentes.*
4. εὐσταθεῖς, *mites, facile consistentes.*
5. Ἐπάρμ. κ. τ. ὦ. *tumores circa aures, parotides.*
6. ἑτερόῤῥοπος, *in alteram partem vergens.*
7. ὀρθοστάδην, *stando erecto corpore.*
8. κατασβέννυμι, *exstinguo.*
9. ἀσινέως, *sine noxa.*
10. ἐκπυέω, *suppuro.*
11. κεχυμένος, *diffusus*, a χύω.
12. ἀσήμως, *sensim, sine ullâ significatione.*
13. ἀφανίζομαι, *dispareo*, in Aor. 1. pass. ἠφανίσθην.

μειρακίοισι, νέοισιν, ἀκμάζουσι· καὶ τούτων τοῖσι περὶ παλαίστρην καὶ γυμνάσια, γυναιξὶ δὲ ὀλίγῃσιν ἐγένετο. πλείστοισι δὲ βῆχες ξηραὶ, βήσσουσι, καὶ οὐδὲν ἀνάγουσι· καὶ φωναὶ βραγχώδεες, οὐ μετὰ πουλύ. Τοῖσι δὲ καὶ μετὰ χρόνον φλεγμοναὶ μετ' ὀδύνης ἐς ὄρχιν ἐτερόῤῥοπαι· τοῖσι δὲ ἐπ' ἀμφοτέρους. Πυρετοὶ, τοῖσι μὲν, τοῖσι δ' οὔ· ἐπιπόνως ταῦτα τοῖσι πλείστοισι· τὰ δ' ἄλλα, ὁκόσα κατ' ἰητρεῖον [1], ἀνόσως [2] διῆγον [3].

Πρῶϊ δὲ τοῦ θέρεος ἀρξαμένου, καὶ διὰ θέρεος καὶ κατὰ χειμῶνα, πολλοὶ τῶν ἤδη πουλὺν χρόνον ὑποφθειρομένων [4] φθινώδεες κατεκλίθησαν [5]· ἐπεὶ καὶ τοῖσιν ἐνδοιαστῶς [6] ἔχουσι πολλοῖσιν ἐβεβαίωσε [7] τότε. Ἔστι δ' οἷσιν ἤρξατο πρῶτον· τουτέοισιν ἔῤῥεπεν [8] ἡ φύσις ἐπὶ τὸ φθινῶδες. Ἀπέθανον δὲ πολλοὶ καὶ πλεῖστοι τουτέων· καὶ τῶν κατακλιθέν-

των

1. ὁκόσα κατ' ἰητρεῖον, *quae ad Chirurgiam spectant.*
2. ἀνόσως, *sine morbo*, ex α priv. et νόσος.
3. διάγω, *vitam dego, traduco.*
4. ὑποφθείρομαι, *paulatim tabesco, tabem concipio.*
5. κατακλίνομαι, *decumbo.*
6. ἐνδοιαστῶς, *dubie.*
7. βεβαίω, *firmo, confirmo.*
8. ἔῤῥεπεν, *vergebat*, a verbo ῥέπω, *vergo.*

τῶν οὐκ οἶδ' εἴ τις καὶ μέτριον χρόνον διεγένετο. Ἀπέθνησκον δὲ ὀξυτέρως, ἢ ὡς εἴθισται διάγειν τὰ τοιαῦτα· ὡς τά γε ἄλλα καὶ μακρότερα ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἐόντα εὐφόρως ἤνεγκαν [1], καὶ οὐκ ἀπέθνησκον, περὶ ὧν γεγράψεται. Μοῦνον γὰρ καὶ μέγιστον τῶν τότε γενομένων νουσημάτων, τοὺς πολλοὺς τὸ φθινῶδες ἔκτεινεν [2].

Ἦν δὲ τοῖσι πλείστοισιν αὐτέων τὰ παθήματα τοιάδε· φρικώδεες πυρετοὶ, ξυνεχέες, ὀξέες· τὸ μὲν ὅλον οὐ διαλείποντες· ὁ δὲ τρόπος ἡμιτριταῖος· τὴν μίην [3] κουφοτέρην, τῇ δ' ἑτέρῃ ἐπιπαροξυνόμενοι· καὶ τὸ ὅλον ἐπὶ τὰ ὀξύτερον ἐπιδιδόντες. Ἱδρῶτες δὲ αἰεὶ οὐ δι' ὅλου· ψύξις ἀκρέων πολλὴ, καὶ μόλις ἀναθερμαινόμενα. Κοιλίαι ταραχώδεες, χολώδεσιν, ὀλίγοισιν [4], ἀκρήτοισι, λεπτοῖσι, δακνώδεσι· πυκνὰ ἀνίσταντο. Οὖρα δὲ ἦν λεπτὰ καὶ ἄχροα,

1. εὐφόρως ἤνεγκαν, facile tulerunt.
2. Anno 1822 similem observavi ac notavi aëris κατάστασιν, caeteris salubrem, phthisicis vero funestam, adeo ut uno mense triginta novem, in hac urbe nostra, tabe perierint.
3. scil. ἡμέρην.
4. Cf. Coac. 600.

χροα, καὶ ἄπεπτα, καὶ ὀλίγα [1], ἢ πάχος ἔχοντα καὶ μικρὴν ὑπόστασιν, οὐ καλῶς καθιστάμενα, ἀλλ' ὠμῇ τινι καὶ ἀκαίρῳ ὑποστάσει. Ἔβησσον δὲ μικρὰ [2] καὶ πυκνὰ, πέπονα, κατ' ὀλίγον, μόλις ἀνάγοντες. Οἷσι δὲ τὰ βιαιότατα ξυμπίπτοι, οὐδ' ἐς ὀλίγον πεπασμὸς ἦν, ἀλλὰ διετέλεον ὠμὰ πτύοντες. Φάρυγγες δὲ πλείστοισι τούτων, ἐξ ἀρχῆς καὶ διὰ τέλεος, ἐπώδυνον εἶχον, ἔχοντες ἔρευθος μετὰ φλεγμονῆς· ῥεύματα σμικρὰ, λεπτὰ, δριμέα· ταχὺ τηκόμενοι καὶ κακούμενοι· ἀπόσιτοι πάντων γευμάτων διὰ τέλεος, ἄδιψοι, καὶ παράληροι πουλλοὶ περὶ θάνατον. Περὶ μὲν τὰ φθινώδεα, ταῦτα [3].

Κατὰ δὲ θέρος ἤδη καὶ φθινόπωρον, πυρετοὶ πολλοὶ καὶ ξυνεχέες, οὐ βίαιοι· μακρὰ δὲ νοσέουσιν, οὐδὲ περὶ τὰ ἄλλα δυσφόρως διάγουσιν, ἐγένοντο. Κοιλίαι ταραχώδεες τοῖσι πλείστοισι πάνυ εὐφόρως,

1. Cf. *Coac.* laud.
2. Cf. *Coac.* laud.
3. Graphica est hujus febris phthisicorum descriptio, cujus quidem rationem et indolem malignam, quo magis perspexeris, miti ac facili febrium reliquarum generi opposuit Hippocrates, ut, tanquam in picturâ, diversa utriusque spectetur imago.

φως, καὶ οὐδὲν ἄξιον λόγου προσέβλαπτον. Οὖρά τε τοῖσι πλείστοισιν εὔχροα μὲν, καὶ καθαρά· λεπτὰ δὲ καὶ μετὰ χρόνον περὶ κρίσιν πεπαινόμενα. Βηχώδεες οὐ λίην, οὐδὲ τὰ βησσόμενα δυσκόλως· οὐδ' ἀπόσιτοι, ἀλλὰ καὶ διδόναι πάνυ ἐνεδέχετο. Τὸ μὲν οὖν ὅλον, ὑπενόσεον οἱ φθινώδεες, οὐ τὸν φθινώδεα τρόπον· πυρετοῖσι φρικώδεσι σμικρὰ ἐφιδροῦντες, ἄλλοτε ἄλλοι ὡς παροξυνόμενοι πεπλανημένως· τὸ μὲν ὅλον, οὐκ ἐκλείποντες· παροξυνόμενοι δὲ, τριταιοφυέα τρόπον. Ἐκρίνετο δὲ τουτέων, οἷσι τὰ βραχύτατα γένοιτο, περὶ εἰκοστὴν ἡμέρην· τοῖσι δὲ πλείστοισι περὶ τεσσαρακοστήν· πολλοῖσι δὲ περὶ ὀγδοηκοστήν· ἔστι δὲ οἷσιν, οὐδ' οὕτως, ἀλλὰ πεπλανημένως τε καὶ ἀκρίτως ἐξέλιπον. Τουτέων δὲ τοῖσι πλείστοισιν, οὐ πολὺν διαλείποντες χρόνον, ὑπέστρεψαν οἱ πυρετοὶ πάλιν· ἐκ δὲ τῶν ὑποστροφέων ἐν τῇσιν αὐτῇσι περιόδοισιν ἐκρίνοντο. Πολλοὶ δὲ αὐτέων ἀνήγαγον, ὥστε καὶ ὑπὸ χειμῶνα νοσέειν. Ἐκ πάντων δὲ τῶν ὑπογεγραμμένων ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ, μούνοισι τοῖσι φθινώδεσι θανατώδεα ξυνέπεσεν [1]· ἐπὶ τοῖσι δὲ ἄλλοισι πυρετοῖσιν οὐκ ἐγένοντο.

---

1. a συμπίπτω. Quae toto hoc anno regnare visa est ver-

SECTIO TERTIA. [1].

Τὰ δὲ περὶ τὰ νουσήματα, ἐξ ὧν διεγινώσκομεν, μαθόντες ἐκ τῆς κοινῆς φύσιος ἁπάντων, καὶ τῆς ἰδίης ἑκάστου [2], ἐκ τοῦ νουσήματος, ἐκ τοῦ νοσέοντος, ἐκ τῶν προσφερομένων, ἐκ τοῦ προσφέροντος (ἐπὶ τὸ ῥᾷον γὰρ καὶ χαλεπώτερον ἐκ τούτων), ἐκ τῆς καταστάσιος ὅλης, καὶ κατὰ μέρεα τῶν οὐρανίων καὶ χώρης ἑκάστης, ἐκ τοῦ ἔθεος, ἐκ τῆς διαίτης, ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἐκ τῆς ἡλικίης ἑκάστου, λόγοισι, τρόποισι [3], σιγῇ, διανοήμασιν [4], ὕπνοισιν, οὐχ

verna aëris constitutio, caeteris salubris, tabidis vero funesta accidit.

1. Quaecunque hac Sectione continentur, tum universam spectant rem Epidemicam, tum Pyretologiam Hippocraticam.
2. Observatorem medicum et communia et propria intueri oportet.
3. τρόποι, *mores.*
4. διανόημα, *quae menti obversatur rerum species.*

οὐχ ὕπνοισιν, ἐνυπνίοισι τισὶ, καὶ ὅτε τιλμοῖσι [1], κνησμοῖσι, δακρύοισιν· ἐκ τῶν παροξυσμῶν· διαχωρήμασιν, οὔροισι, πτυάλοισιν, ἐμέτοισι· καὶ ὅσαι ἐξ οἵων εἰς οἷα διαδοχαὶ νοσημάτων [2] καὶ ἀποστάσιες ἐπὶ τὸ ὀλέθριον καὶ κρίσιμον· ἱδρὼς, ψύξις, ῥίγος, βῆξ, πταρμοὶ, λυγμοὶ, πνεύματα, ἐρεύξιες· φύσαι σιγώδεες, ψοφώδεες· αἱμορραγίαι, αἱμορροΐδες· ἐκ τούτων, καὶ ὅσα διὰ τούτων σκεπτέον.

Πυρετοὶ ξυνεχέες· οἱ μὲν ἡμέρην ἔχουσι, νύκτα διαλείπουσι· οἱ δὲ νύκτα ἔχουσιν, ἡμέρην διαλείπουσιν. Ἡμιτριταῖοι, τριταῖοι, τεταρταῖοι, πεμπταῖοι, ἑβδομαῖοι, ἑνδεκαταῖοι. Εἰσὶ δὲ ὀξύτατοι μὲν καὶ μέγιστοι, καὶ χαλεπώτατοι νοῦσοι, καὶ θανατωδέστατοι, ἐν τῷ ξυνεχεῖ πυρετῷ. Ἀσφαλέστατος δὲ πάντων καὶ ῥᾴιστος καὶ μακρότατος ὁ τεταρταῖος· οὐ γὰρ μόνον αὐτὸς ἐφ' ἑωυτῷ τοιοῦτός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ νοσημάτων μεγάλων ἄλλων ῥύεται. Ἐν δὲ τῷ ἡμιτριταίῳ καλεομένῳ ξυμπίπτει μὲν καὶ ὀξέα νοσήματα-

1. τιλμὸς, *vellicatio*.

2. Morborum vicissitudines puta et successiones, de quibus vid. libellus aureus, quem edidit de Lorry, medicus praeclarus ac vere Hippocraticus, in quo omnem hunc locum more suo, id est, egregie exposuit.

τα γίνεσθαι· καὶ ἐστὶ τῶν λοιπῶν οὗτος θανατωδέστατος [1]. Ἀτὰρ καὶ φθινώδεες, καὶ ὅσα ἄλλα μακρότερα νοσήματα νοσέουσιν, ἐπὶ τούτῳ μάλιστα νοσέουσι. Νυκτερινὸς οὐ λίην θανατώδης, μακρὸς δέ· ἡμερινὸς μακρότερος· ἔστι δὲ οἷσι ῥέπει καὶ ἐπὶ τὸ φθινῶδες. Ἑβδομαῖος μακρὸς, οὐ θανατώδης· ἐναταῖος μακρότερος καὶ οὐ θανατώδης. Τριταῖος ἀκριβὴς, ταχὺ κρίσιμος, καὶ οὐ θανατώδης. Ὁ δέ γε πεμπταῖος πάντων μὲν κάκιστος· καὶ γὰρ πρὸ φθίσιος, καὶ ἤδη φθίνευσιν ἐπιγινόμενος, κτείνει.

Εἰσὶ δὲ τρόποι [2], καὶ καταστάσιες, καὶ παροξυσμοὶ τουτέων ἑκάστου τῶν πυρετῶν, ὁμοίως ξυνεχέων καὶ διαλιπόντων· αὐτίκα γὰρ ξυνεχής ἐστιν, οἷσιν ἀρχόμενος ἀνθεῖ καὶ ἀκμάζει μάλιστα, καὶ ἀνάγει ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον [3]· περὶ δὲ κρίσιν, καὶ ἅμα κρίσει ἀπολεπτύνεται [4]. Ἔστι δὲ οἷσιν ἄρχεται μαλα-

1. Hemitritaea, sive semitertiana quoque febris, illa Phthisicorum fuit Constitutionis primae, quam vid. sup. pag. 20.

2. τρόποι, *modi*, *genera*.

3. ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον, *in pejus*.

4. ἀπολεπτύνομαι, *extenuor*.

λακῶς, καὶ ὑποβρύχιος [1]· ἐπαναδιδοῖ [2] δὲ καὶ παροξύνεται καθ' ἡμέρην ἑκάστην· περὶ δὲ κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει ἅλις ἐξέλαμψεν [3]. Ἔστιν οἷσιν ἀρχόμενος πρηέως [4] ἐπιδιδοῖ καὶ παροξύνεται, καὶ μέχρι τινος [5] ἀκμάσας, πάλιν ὑφίησι μέχρι κρίσιος, καὶ περὶ κρίσιν. Ξυμπίπτει δὲ ταῦτα γίνεσθαι ἐπὶ παντὸς πυρετοῦ καὶ παντὸς νουσήματος. Δεῖ δὲ τὰ διαιτήματα σκοπεύμενον ἐκ τούτων προσφέρειν [6]. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἐπίκαιρα σημεῖα τούτοισιν ἐστὶν ἠδελφισμένα [7]· περὶ ὧν τὰ μέν που γέγραπται, τὰ δὲ γεγράψεται. Πρὸς ἃ δεῖ διαλογιζόμενον δοκιμάζειν καὶ σκοπεῖσθαι, τίνι τουτέων ὀξὺ καὶ θανατῶδες ἢ περιεστηκὸς, καὶ τίνι προσαρτέον ἢ οὐ, καὶ πότε, καὶ πόσον [8], καὶ τί τὸ προσφερόμενον ἔσται.

Τὰ

---

1. ὑποβρύχιος, *latens*, *obscura*, metaphorâ ab aqua mersis petitâ.
2. ἐπαναδιδοῖ, *increscit*.
3. a verbo ἐκλάμπω, *emico*.
4. Jonice pro πρᾴως, *leniter*.
5. μέχρι τινος, *aliquantisper*.
6. scil. σῖτον, *victum offerre*.
7. ἠδελφισμένα, *cognata*, ab ἀδελφίζω.
8. a προσαίρω, *cibum exhibeo*. Et haec Socraticam rationem referunt. Cf. quae de scientiâ optimi habentur apud *Platonem in Alcib. II.* et alibi.

Τὰ δὲ παροξυνόμενα [1] ἐν ἀρτίῃσι [2], κρίνεται ἐν ἀρτίῃσιν· ὧν δὲ οἱ παροξυσμοὶ ἐν περισσῇσι [3], κρίνεται ἐν περισσῇσιν. Ἐστὶ δὲ πρώτη κρίσιμος τῶν περιόδων [4] ἐν τῇσιν ἀρτίῃσι κρινουσῶν, δ'. ς'. ή. ί. ιδ'. κή. λ'. λδ'. μή. ξ'. π'. ρ'. Τῶν δὲ ἐν τῇσι περισσῇσι κρινουσῶν περιόδων πρώτη, γ'. ε'. ζ'. θ'. ιά. ιζ'. κά. κζ'. λα'. Εἰδέναι δὲ χρὴ, ὅ, τι ἢν ἄλλως κριθῇ ἔξω τῶν προγεγραμμένων, ἐσομένας ὑποστροφὰς [5] σημαίνοιτο, καὶ γένοιτο ἂν ὀλέθρια. Δεῖ δὲ προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ εἰδέναι ἐν τοῖσι χρόνοισι τούτοισι, τὰς κρίσιας ἐσομένας ἐπὶ σωτηρίην, ἢ ὀλέθριον, ἢ ῥοπὰς [6] ἐπὶ τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ χεῖρον. Πλανῆτες [7] δὲ πυρετοὶ, καὶ τεταρταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐναταῖοι, ἐν ᾗσι περιόδοισι κρίνονται, σκεπτέον.

---

1. quae exacerbationes habent.
2. scil. ἡμέρῃσι.
3. scil. ἡμέρῃσι.
4. περίοδος, circuitus.
5. recidivas. Cf. Coac. 80. supra.
6. ῥοπὰς, conversiones, momenta.
7. πλανῆτες, errantes et vagae.

EX EPIDEMIORUM III.

SECTIO SECUNDA [1].

Descriptio febris ardentis et Phrenitidis Epidemicae.

Ἤρξαντο μὲν οὖν οἱ καῦσοι πρὸ τοῦ ἦρος, καὶ τὰ φρενιτικὰ, μετὰ τὰ γενόμενα ψύχεα [2]· καὶ πλεῖστοι τηνικαῦτα διενόσησαν· ὀξέα δὲ τούτοισι καὶ θανατώδεα ξυνέπιπτεν. Ἦν δὲ ἡ κατάστασις τῶν γενομένων καύσων, ὧδε· ἀρχόμενοι κωματώδεες, ἀσώδεες, φρικώδεες· πυρετὸς ὀξύς· οὐ διψώδεες λίην, οὐ παράληροι· ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξε μικρά [3]. Οἱ παρο-

ξυ-

1. Perperam haec Constitutio pestilens dicta est. Cf. FREIND, in comm. ad. h. l.
2. Aëris Constitutio universe erat Humida Calida.
3. Cf. *Coac.* 600. supra laud. Notandum hic ea fere commemorari signa, quae mali ominis esse in *Coac. Prognost.* et *Aphor.* dicuntur.

ξυσμοὶ τοῖσι πλείστοισιν ἐν ἀρτίῃσι [1]· περὶ δὲ τοὺς παροξυσμοὺς, λήθη, καὶ ἄφεσις, καὶ ἀφωνίη· ἄκρεά τε τουτέοισιν ἀεὶ μὲν ψυχρότερα ποδῶν καὶ χειρῶν, πουλὺ δὲ περὶ τοὺς παροξυσμοὺς μάλιστα· πάλιν τε βραδέως καὶ οὐ καλῶς ἀνεθερμαίνοντο· καὶ πάλιν κατενόουν καὶ διελέγοντο. Κατεῖχε δὲ ἢ τὸ κῶμα ξυνεχὲς, οὐχ ὑπνῶδες· ἢ μετὰ πόνων ἄγρυπνοι. Κοιλίαι ταραχώδεες τοῖσι πλείστοισι τούτων, διαχωρήμασιν ὠμοῖσι, λεπτοῖσι, πολλοῖσιν· οὖρα πολλὰ λεπτὰ, κρίσιμον οὐδὲ χρηστὸν οὐδὲν ἔχοντα. Οὐδὲ ἄλλο κρίσιμον οὐδὲν τοῖσιν οὕτως ἔχουσιν ἐγένετο· οὔτε γὰρ ἡμυῤῥάγει καλῶς, οὔτε τις ἄλλη τῶν εἰθισμένων ἀπόστασις ἐγίνετο κρίσιμος· ἔθνησκόν τε ἕκαστος, ὡς τύχοι πεπλανημένως [2] τὰ πολλὰ, περὶ τὰς κρίσιας. Ἐκ πολλοῦ [3] δὲ τινὲς ἄφωνοι, ἱδρῶντες πολλοί. Τοῖσι μὲν ὀλεθρίως ἔχουσι ξυνέπιπτε ταῦτα. Παραπλήσια δὲ καὶ τοῖσι φρενιτικοῖσιν· ἄδιψοι δὲ πάνυ οὗτοι ἦσαν· οὐδ' ἐξεμάνη [4] τῶν φρε-

νι-

1. Vid. supra *Coac.* 37.
2. vago et incerte ordine.
3. scil. χρόνου.
4. Itaque non erat germana phrenitis, sed febris ardentis symptoma, febris phrenitica proprie.

νιτικῶν οὐδεὶς, ὥσπερ ἐπ' ἄλλοισιν· ἄλλῃ τινὶ κα-
ταφορῇ κακῇ νωθρῇ, βαρέως ἀπώλλυντο.

Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι πυρετοὶ, περὶ ὧν γεγράψε-
ται. Στόματα πολλοῖσιν ἀφθώδεα, ἑλκώδεα· ῥεύ-
ματα περὶ τὰ αἰδοῖα πολλά· ἑλκώματα, φύματα,
ἔξωθεν, ἔσωθεν, τὰ περὶ βουβῶνας [1]· ὀφθαλμίαι
ὑγραὶ, μακροχρόνιαι, μετὰ πόνων· ἐπιφύσιες βλε-
φάρων ἔξωθεν, ἔσωθεν, πολλῶν φθείροντες τὰς ὄψιας,
ἃς Σῦκα ἐπονομάζουσιν. Ἐφύετο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν
ἄλλων ἑλκέων πολλὰ καὶ αἰδοίοισιν· ἄνθρακες [2]
πολλοὶ κατὰ θέρος καὶ ἄλλα, ἃ σὴψ καλέεται, ἐκ-
θύματα μεγάλα· ἕρπητες [3] πολλοῖσι μεγάλοι. Τὰ
δὲ κατὰ κοιλίην πολλοῖσι πολλὰ, καὶ βλαβερὰ συν-
έβαινε. Πρῶτον μὲν τεινεσμοὶ πολλοῖσιν ἐπιπόνως·
πλείστοισι δὲ παιδίοισι, καὶ πᾶσιν ὅσοι πρὸ ἥβης·
καὶ ἀπώλλυντο τὰ πλεῖστα τούτων. Λειεντερικοὶ [4]
πολλοὶ, δυσεντερικοί [5]· οὐδ' οὗτοι λίην ἐπιπόνως·
τὰ

1. Cuncta signa sunt craseos humorum vitiatae.
2. *carbunculi.*
3. *serpentia ulcera.*
4. intestinorum levitate laborantes.
5. intestinorum difficultate laborantes.

τὰ δὲ χολώδεα, καὶ λιπαρὰ, καὶ ὑδατώδεα. Πολλοῖσι μὲν αὐτὸ τὸ νούσημα ἐς τοῦτο κατέσκηψεν, ἄνευ τε πυρετῶν καὶ ἐν πυρετοῖσι. Μετὰ πόνων στρόφοι[1] καὶ ἀνειλήσιες[2] κακοήθεες· τῶν πολλῶν ἐνόντων τε καὶ ἐπισχόντων διέξοδοι[3]· τὰ δὲ διεξιόντα, πόνους οὐ λύοντα. Τοῖσι δὲ προσφερομένοισι δυσκόλως ὑπακούοντα· καὶ γὰρ αἱ καθάρσιες τοὺς πλείστους προσέβλαπτον. Τῶν δὲ οὕτως ἐχόντων, πολλοὶ μὲν ὀξέως ἀπώλλυντο, πολλοῖσι δὲ καὶ μακρότερα διῆγεν[4]. Ὡς δ' ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι, πάντες, καὶ οἱ τὰ μακρὰ νοσέοντες καὶ οἱ τὰ ὀξέα, ἐκ τῶν κατὰ κοιλίην ἀπέθνησκον μάλιστα· πάντας γὰρ κοιλίη συναπήνεγκεν[5]. Ἀπόσιτοι δὲ πάντες μὲν ἐγένοντο καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖσι προγεγραμμένοισιν, οἷς ἐγὼ οὐδεπώποτε ἐνέτυχον· πολλοὶ δὲ μάλιστα αὐτοὶ, καὶ οἱ ἐκ τοιούτων· καὶ ἐκ τῶν ἄλλων δὲ, οἳ καὶ ὀλεθρίως ἔχοιεν. Διψώδεες οἱ μὲν, οἱ δὲ οὔ· τῶν ἐν πυρετοῖσι καὶ τοῖσιν ἄλλοισιν, οὐδεὶς ἀκαίρως, ἀλλ' ἦν κατὰ ποτὸν

1. στρόφοι, *tormina.*
2. *convolutiones.*
3. διέξοδος, *exitus.*
4. μακρότερα διῆγεν, *diutius perdurabant.*
5. συναπιφέρω.

τὸν διαιτᾷν ᾧ ἤθελες [1]. Οὖρα δὲ πολλὰ μὲν, τὰ διεξιόντα ἦν, οὐκ ἐκ τῶν προσφερομένων ποτῶν, ἀλλὰ πολλὸν ὑπερβάλλοντα. Πολλὴ δέ τις καὶ τῶν οὔρων κακότης ἦν τῶν ἀπιόντων· οὔτε γὰρ πάχος, οὔτε πεπασμοὺς, οὔτε καθάρσιας [2] χρηστὰς εἶχεν. Ἐπὶ πολλοῖσι γὰρ αἱ κατὰ κύστιν καθάρσιες χρηστὰι γενόμεναι, ἀγαθόν· ἐσήμαινον δὲ τοῖσι πλείστοισι, σύντηξιν [3], καὶ ταραχὴν, καὶ πόνους, καὶ χρόνους [4], καὶ ἀκρισίας. Κωματώδεες δὲ μάλιστα οἱ φρενιτικοὶ [5], καὶ οἱ καυσώδεες ἦσαν· ἀτὰρ καὶ ἐπὶ τοῖσιν ἄλλοισι νουσήμασι πᾶσι τοῖσι μεγίστοισιν, ὅτι μετὰ πυρετοῦ γίνοιτο. Διὰ παντὸς δὲ τοῖσι πλείστοισιν, ἢ βαρὺ κῶμα παρείπετο, ἢ μικροὺς καὶ λεπτοὺς ὕπνους κοιμᾶσθαι. —

Μέγα δὲ μέρος ἡγεῦμαι τῆς τέχνης εἶναι τὸ δύνασθαι σκοπεῖν, καὶ περὶ τῶν γεγραμμένων ὀρθῶς· ὁ γὰρ γνοὺς καὶ χρεώμενος τούτοις οὐκ ἄν μοι δοκέῃ

---

1. ᾧ ἤθελες, *quomodocunque velles.*
2. καθάρσιες, *expurgationes.*
3. σύντηξιν, *colliquationem.*
4. χρόνους, *moram.*
5. Cf. quae supra de hac phrenitide, ut febris symptomate, adnotavimus.

κέῃ μέγα σφάλλεσθαι ἐν τῇ τέχνῃ. Δεῖ δὲ καταμανθάνειν ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τῶν ὡρέων ἑκάστην, καὶ τὸ νόσημα· ἀγαθὸν ὅ, τι κοινὸν ἐν τῇ καταστάσει, ἢ ἐν τῇ νούσῳ· κακὸν ὅ, τι κοινὸν ἐν τῇ καταστάσει, ἢ ἐν τῇ νούσῳ· μακρὸν ὅ, τι νόσημα καὶ θανάσιμον· μακρὸν ὅ, τι, καὶ περιεστηκὸς· ὀξὺ ὅ, τι θανάσιμον· ὀξὺ ὅ, τι περιεστηκός· τάξιν τῶν κρισίμων [1]· ἐκ τούτων σκοπεῖσθαι καὶ προλέγειν ἐκ τούτων εὐπορεῖται [2]. Εἰδότι περὶ τούτων ἔστιν εἰδέναι, οὕς, καὶ ὅτε, καὶ ὡς δεῖ διαιτᾶν [3].

---

1. τάξις τῶν κρισίμων, scil. ἡμερῶν, *ordo* sive *series dierum criticorum*.

2. εὐπορέομαι, abunde possum, est mihi copia sive facultas.

3. Arctissima videlicet est hujus doctrinae Epidemicae et cum Prognostice, et cum eâ quae ad aegrotantium victum pertinet, omnique Therapeutice adeo, affinitas. Namque in *disciplina Hippocratica* omnia, ut in Naturae scientiâ, arctissimo cognationis vinculo tenentur.

AEGROTANTIUM HISTORIAE.

AEGER OCTAVUS.

Ἐν Ἀβδήροισιν, Ἀναξίωνα, ὃς κατέκειτο παρὰ τὰς Θρηΐκιας πύλας, πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβε. Πλευροῦ ὀδύνη δεξιοῦ[1] συνεχής· ἔβησσε ξηρὰ, οὐδὲ ἔπτυε τὰς πρώτας[2]· διψώδης, ἄγρυπνος, οὖρα εὔχροα, πολλὰ, λεπτά. Ἕκτῃ[3] παράληρος· πρὸς δὲ τὰ θερμάσματα[4] οὐδὲν ἐνεδίδου[5]. Ἑβδόμῃ ἐπιπόνως· ὁ γὰρ πυρετὸς ἐπέτεινεν[6], οἵτε πόνοι οὐ ξυνεδίδοσαν, αἵτε βῆχες ἠνώχλουν[7]· δύσπνοός τε ἦν. Ὀγδόῃ,

1. *Dolor Pleuriticus*, et quidem *dextri lateris*, febrim secuta est, eratque febris symptoma. Hinc octavo demum die sanguis detractus est. Cf. animadv. ad calcem hujus Historiae.
2. scil. ἡμέρας.
3. scil. ἡμέρᾳ.
4. θερμάσματα, *fotus*.
5. ἐνδίδωμι, *cedo*, *remitto*.
6. ἐπιτείνω, *intendo*.
7. a verbo ἐνοχλέω, *molestus sum*.

δόῃ, ἀγκῶνα ἔτεμον [1]· ἐῤῥύει [2] πολλὸν οἷον δεῖ· ξυνέδωκαν μὲν οἱ πόνοι, αἱ μέντοι βῆχες ξηραὶ παρείποντο. Ἐνδεκάτῃ ξυνέδωκαν οἱ πυρετοί· σμικρὰ περὶ κεφαλὴν ἵδρωσεν· ἔτι βῆχες, καὶ τὰ ἀπὸ πνεύμονος [3] ὑγρότερα. Ἑπτακαιδεκάτῃ, ἤρξατο σμικρὰ, πέπονα, πτύειν· ἐκουφίσθη [4]· διψώδης δὲ ἦν, καὶ τῶν ἀπὸ πλεύμονος οὐ χρηστὰ αἱ καθάρσιες. Εἰκοστῇ ἑβδόμῃ, ὁ πυρετὸς ὑπέστρεψεν· ἔβησσεν, ἀνῆγε πέπονα πολλὰ· οὔροισιν ὑπόστασις πολλὴ λευκή· ἄδιψος ἐγένετο, εὔπνοος. Τριηκοστῇ τετάρτῃ, ἵδρωσε δι' ὅλου, ἄπυρος· ἐκρίθη πάντα [5].

---

1. Secta in cubito vena.
2. a verbo ῥύω, *fluo*. Perperam a nonnullis culpatur Hippocrates, quod non in morbi principio venam secaverit: nam minime germana fuit pleuritis, sed febris pleuritica. Cf. Not. ad calcem hujus Historiae.
3. τὰ ἀπὸ πν. quae ex pulmone prodibant.
4. ἐκουφίσθη, allevatus est, a verbo κουφίζω.
5. Est Historia febris pleuriticae (non vero pleuritidis germanae), imperfectâ primum, dein perfectissimâ crisi terminata, die scil. trigesimo quarto, cum, quae vicesimo abierat febris, rediisset vicesimo septimo.

AE-

AEGER UNDECIMUS.

Ἐν Θάσῳ γυνὴ δυσήνιος[1] ἐκ λύπης μετὰ προφασιος[2] ὀρθοστάδην ἐγένετο ἄγρυπνός τε καὶ ἄσιτος· καὶ διψώδης ἦν, καὶ ἀσώδης[3]· ᾤκει δὲ πλησίον τοῦ Πυλάδου, ἐπὶ τοῦ Λείου· Τῇ πρώτῃ, ἀρχομένης νυκτὸς, φόβοι, λόγοι πολλοὶ, δυσθυμίη[4], πυρέτιον λεπτὸν[5]· πρωΐ, σπασμοὶ πολλοί· ὅτε δὲ διαλίποιεν οἱ σπασμοὶ οἱ πολλοὶ, παρέλεγεν[6], ᾐσχρομύθει[7]· πολλοὶ πόνοι, μεγάλοι, ξυνεχέες. Δευτέρῃ, διὰ τῶν αὐτῶν[8]· οὐδὲν ἐκοιμᾶτο· πυρετὸς ὀξύτερος. Τρίτῃ, οἱ μὲν σπασμοὶ ἀπέλιπον, κῶμα δὲ καὶ κατα-

1. *morosa.*
2. *ex moerore manifesto*, sive *a causâ manifesta.*
3. ἀσώδης, *fastidio* et *nauseâ laborans.*
4. δυσθυμία, *animi aegritudo.*
5. πυρέτιον λεπτὸν, *levis febricula.*
6. Spasmi et convulsiones cum delirio aut sopore alternantes.
7. αἰσχρυμυθέω, *turpia*, *obscoena loquor.*
8. διὰ τῶν αὐτῶν, *eadem perseverarunt.*

ταφορὴ [1], καὶ πάλιν ἔγερσις [2]· ἀνήϊσσε [3], κατέχειν οὐκ ἠδύνατο [4], παρέλεγε πολλά· πυρετὸς ὀξύς. Ἐς νύκτα δὲ ταύτην ἵδρωσε πολλῷ θερμῷ [5] δι' ὅλου [6]· ἄπυρος· ὕπνωσε, πάντα κατενόει [7], ἐκρίθη. Περὶ δὲ τὴν τρίτην ἡμέρην, οὖρα μέλανα λεπτά· ἐναιώρημα [8] δὲ ἐπὶ πολὺ στρογγύλον· οὐχ ἵδρυτο [9]. Περὶ δὲ κρίσιν, γυναικεῖα πολλὰ κατέβη [10].

AEGER DECIMUS TERTIUS.

Ἀπολλώνιος, ἐν Ἀβδήροισιν, ὀρθοστάδην ὑπεφέρετο χρόνον πουλύν. Ἦν δὲ μαγαλόσπλαγχνος [11]· καὶ

---

1. κῶμα καὶ καταφορὴ, *sopor gravisque somnolentia.*
2. ἔγερσις, *excitatio*, e sopore scil.
3. ἀνάϊσσω, *prosilio.*
4. *continere sese non poterat.*
5. scil. ἱδρῶτι.
6. scil. σώματος.
7. quippe ad se rediit.
8. *nubecula in urinâ.*
9. a verbo ἵδρυμι, seu ἵδρυω, *subsideo.*
10. Judicationem itaque praecessit muliebrium fluxus, firmavit somnus.
11. μεγαλόσπλαγχνος, *cui in tumorem elata sunt viscera.*

καὶ περὶ ἧπαρ ξυνήθης ὀδύνη χρόνον πουλὺν παρείπετο [1], καὶ δὴ τότε καὶ ἰκτερώδης [2] ἐγένετο· φυσώδης [3], χροιῆς τῆς ὑπολεύκου. Φαγὼν δὲ βόειον [4], καὶ πιὼν ἀκαιροτέρως [5] ἐθερμάνθη σμικρὰ [6] τὸ πρῶτον, κατεκλίθη· γάλαξι δὲ χρησάμενος ἐφθοῖσι καὶ ὠμοῖσι, πολλοῖσιν, αἰγείοισι, καὶ μηλείοισι, καὶ διαίτῃ κακῇ, πάντων αἱ βλάβαι μεγάλαι. Οἵτε γὰρ πυρετοὶ παρωξύνθησαν, κοιλίη τε τῶν προσενεχθέντων [7] οὐδὲν διέδωκεν ἄξιον λόγου· οὖρά τε λεπτὰ, καὶ ὀλίγα διῄει· ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν· ἐμφύσημα κακὸν, πουλὺ δίψος· κωματώδης· ὑποχονδρίου δεξιοῦ ἔπαρμα ξὺν ὀδύνῃ, ἄκρεα πάντοθεν ὑπόψυχρα· σμικρὰ παρέλεγε· λήθη πάντων, ὅ, τι λέγοι· [8] παρεφέρετο. Περὶ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἀφ' ἧς ῥιγώσας ἀπεθερμάνθη, κα-

---

1. παρέπομαι, *consequor.*
2. *ictericus, auriginosus.*
3. *flatu abundans.*
4. scil. κρέας.
5. Comparativus ab ἀκαίρως, *intempestive.*
6. Febrim cogita parvis initiis natam, sive, ut Epid. I. Sect. III. dicitur, πυρετὸν ἀρχόμενον πρηέως.
7. a verbo προσφέρω.
8. Vid. supra *Coac.* 6.

κατεκλίθη, καὶ ἐξεμάνη [1]· βοὴ, ταραχὴ, λόγοι πολλοὶ, καὶ πάλιν ἵδρυσις· καὶ τὸ κῶμα τηνικαῦτα προσῆλθε. Μετὰ δὲ ταῦτα κοιλίη ταραχώδης, πολλοῖσι, χολώδεσιν, ἀκρήτοισιν, ὠμοῖσιν· οὖρα μέλανα, σμικρὰ, λεπτά· πολλὴ δυσφορίη· τὰ τῶν διαχωρημάτων ποικίλως [2]· ἢ γὰρ μέλανα, καὶ σμικρὰ, καὶ ἰώδεα, ἢ λιπαρὰ, καὶ δακνώδεα· κατὰ δὲ χρόνους ἐδόκεε καὶ γαλακτώδεα διδόναι. Περὶ δὲ εἰκοστὴν τετάρτην, διὰ παρηγορίης [3], τὰ μὲν ἄλλα ἐπὶ τῶν αὐτῶν, σμικρὰ δὲ κατενόησεν· (ἐξ οὗ δὲ κατεκλίθη, οὐδενὸς ἐμνήσθη·) πάλιν δὲ ταχὺ παρενόει· ὥρμητο πάντα ἐπὶ τὸ χεῖρον. Περὶ δὲ τριηκοστὴν, πυρετὸς ὀξύς· διαχωρήματα πολλὰ, λεπτά· παράληρος, ἄκρεα ψυχρὰ, ἄφωνος. Τριη-

κο-

1. Primo σμικρὰ παρέλεγε, *aliquantulum delirabat;* inde παρεφέρετο, *mente movebatur;* tandem ἐξεμάνη, *vehementer insanivit.* Morbum continuo increscentem videmus, ac majores usque in corpore excitatas turbas.

Ingeniosa est FRERINDII hujus loci emendatio, sic legentis: ἀφ' ἧς ῥιγώσας ἐπεθερμάνθη καὶ κατεκλίθη, ἐξεμάνη.

2. ποικίλως, *varie*, i. e. varia erant.

3. παρηγορίαι, *allevatio;* quorsum illud σμικρὰ κατενόησεν, quaedam videlicet morbi remissio, infida tamen, nam ὥρμητο πάντα ἐπὶ τὸ χεῖρον.

κοστῇ τετάρτῃ, ἀπέθανε. Τουτέῳ διὰ τέλεος, ἐξ οὗ καὶ ἐγὼ οἶδα, κοιλίη ταραχώδης, οὖρα λεπτὰ, μέλανα· κωματώδης, ἄγρυπνος· ἄκρεα ψυχρά· παράληρος διὰ τέλεος [1].

AEGER DECIMUS QUINTUS [2].

Ἐν Θάσῳ, Δεάλκους γυναῖκα, ἣ κατέκειτο ἐπὶ τοῦ Λείου, πυρετὸς φρικώδης, ὀξὺς, ἐκ λύπης ἔλαβεν. Ἐξ ἀρχῆς δὲ περιεστέλλετο [3]· καὶ διὰ τέλεος αἰεὶ σιγῶσα ἐψηλάφα [4], ἔτιλλεν, ἔγλυφεν, ἐτριχολόγει [5]· δάκρυα, καὶ πάλιν γέλως· οὐκ ἐκοιμᾶτο. Ἀπὸ κοιλίης ἐρεθισμοὶ [6], οὐδὲν διήει· μικρὰ, ὑπο-

---

1. Memorabile exemplum morbi chronici, pravo victu, in acutum mutati, et quidem in febrem hujus Constitutionis Epidemicam, quae cum corpus offenderet valetudinarium, aegro mortem intulit.
2. Cum hac Historia undecimam confer, huic quodammodo affinem, dissimili tamen morbi eventu.
3. περιεστέλλετο, *pannis contegebatur.*
4. a verbo ψηλαφάω, *contrecto, palpo.*
5. *floccos legebat.* Cf. Prognost. supra pag. 12.
6. ἐρεθισμὸς, *irritatio.*

πομιμνησκόντων [7], ἔπινεν· οὖρα λεπτὰ, σμικρά· πυρετοὶ πρὸς χεῖρα [1] λεπτοὶ, ἀκρέων ψύξις. Ἐνάτῃ, πολλὰ παρέλεγε, καὶ πάλιν ἱδρύνθη σιγῶσα. Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, διὰ χρόνου, καὶ πάλιν βραχύπνοος [2]. Ἑπτακαιδεκάτῃ, ἀπὸ κοιλίης ἐρεθισμὸς ταραχώδης· ἔπειτα αὐτὰ τὰ ποτὰ διῄει, οὐδὲν συνίστατο· ἀναισθήτως εἶχε πάντων [3]· δέρματος περίτασις καρφαλέου. Εἰκοστῇ, λόγοι πολλοὶ, καὶ πάλιν ἱδρύνθη· ἄφωνος, βραχύπνοος. Εἰκοστῇ πρώτῃ, ἀπέθανεν. Ἦν ταύτῃ διὰ τέλεος πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα· ἀναισθήτως πάντων εἶχεν· ἀιεὶ περιεστέλλετο· ἢ λόγοι πολλοὶ, ἢ σιγῶσα διὰ τέλεος [4].

---

7. ὑπομιμνησκόντων, *hortantibus*, qui adstarent scil.

1. πρὸς χεῖρα, *ad manus contractum.* Caloris subintelligitur sensus, minime vero pulsus: id, quod vel ipse contextus docet.

2. βραχύπνοος, *spiratione* sive *halitu brevi.*

3. ἀναισθήτως εἶχε πάντων, *omnium sensum perdiderat.*

4. Ipsis Naturae coloribus febris depingitur acuta, phrenitica, quae aegram invaserat melancholicam, ut in omni hac febre haec temperies melancholica emineat appareatque.

AEGER DECIMUS SEXTUS.

Ἐν Μελιβοίῃ, νεηνίσκος, ἐκ ποτῶν καὶ ἀφροδισίων πολλῶν πουλὺν χρόνον θερμανθεὶς, κατεκλίθη· φρικώδης δὲ καὶ ἀστώδης ἦν, ἄγρυπνος, καὶ ἄδιψος. Ἀπὸ δὲ κοιλίης, τῇ πρώτῃ, πολλὰ κόπρανα [1] διῆλθε, σὺν περιῤῥόῳ [2] πολλῷ· καὶ τὰς ἑπομένας, ὑδατόχολα πολλὰ διῄει. Οὖρα λεπτὰ, ὀλίγα, ἄχροα· πνεῦμα ἀραιὸν [3], μέγα διὰ χρόνου· ὑποχονδρίου ἔνταστις ὑπολάπαρος, παραμήκης ἐξ ἀμφοτέρων [4]· καρδίης παλμὸς [5], διὰ τέλεος ξυνεχής· οὔρησεν ἐλαιῶδες [6]· παρέκρουσεν ἀτρεμέως, κόσμιός τε καὶ ἥσυχος· δέρμα καρφαλέον, καὶ περιτεταμένον· διαχωρήματα πολλὰ, καὶ λεπτὰ, ἢ χολώδεα λιπαρά.

1. κόπρανα, *stercora.*
2. περιῤῥόος, *humorum affluxus.*
3. ἀραιὸς, *rarus*, scil. respectu temporis, opponitur πυκνῷ, *crebro.*
4. παραμήκης ἐξ ἀμφοτέρων, *utrimque promissa.*
5. παλμὸς, *palpitatio.*
6. scil. οὖρον, *urina oleosa.*

ρά. Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ πάντα παρωξύνθη· παρεκρούσθη [1], πολλὰ παρέλεγεν. Εἰκοστῇ, ἐξεμάνη· βληστρισμός [2]· οὐδὲν οὖρει· μικρὰ ποτὰ κατείχετο. Τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ, ἀπέθανε [3].

---

1. παρακρούω, ομαι, *mente moveor.*
2. βληστρισμὸς, *corporis jactatio*, a βληστρίζω, quod a βάλλω.
3. Est Historia adolescentis, corpore intemperantiâ fracto, febre ardente sublati.

Animadvertendum, plurium infelicium Curationum Historias in hisce Epidemiorum libris ab Hippocrate esse enarratas, more, ut Celsus quidem ait, magnorum virorum magnarum rerum fiduciam habentium. Praeterea Hippocrates *observandi studium* coluit; non item professus est *medendi scientiam:* neque eo consilio scripsit, ut medicaminum quorundam celebraret laudes, aut magnam sibi acquireret nominis famam; verum ut, quo modo aegrotantium essent Historiae enarrandae, ita ut ex hisce medendi consilia veraque peteretur curandi ratio, doceret; quo simul *viam* indicavit ipsam medicinam colendi et amplificandi.

IV.

E LIBRO DE AËRE, AQUIS ET LOCIS.

Ἰητρικὴν ὅστις βούλεται ὀρθῶς ζητεῖν[1], τάδε χρὴ ποιέειν· πρῶτον μὲν ἐνθυμέεσθαι τὰς ὥρας τοῦ ἔτεος, ὅ, τι δύναται ἀπεργάζεσθαι ἑκάστη· οὐ γὰρ ἐοίκασιν οὐδὲν, ἀλλὰ πολὺ διαφέρουσιν αὐταί τε ἑωϋτῶν, καὶ ἐν τῇσι μεταβολῇσιν. ἔπειτα δὲ τὰ πνεύματα, τὰ θερμά τε καὶ τὰ ψυχρά· μάλιστα μὲν τὰ κοινὰ πᾶσιν ἀνθρώποισιν, ἔπειτα δὲ, καὶ ἐν ἑκάστῃ χώρῃ ἐπιχώρια ἐόντα. δεῖ δὲ καὶ τῶν ὑδάτων ἐν-

1. ζητεῖν, *quaerere*, *investigare*. Est vox legitima ipsam declarans tum disciplinam, tum omnem rationem Hippocraticam: medicinam videlicet, tanquam artem, observandi studio quaerendam esse et amplificandam; non item, tanquam scientiam, ac si reperta jam esset, rationis cancellis circumscribendam.

ἐνθυμέεσθαι τὰς δυνάμιας· ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ στόματι διαφέρουσι καὶ ἐν τῷ σταθμῷ, οὕτω καὶ ἡ δύναμις διαφέρει πολὺ ἑκάστου. ὥστε ἐς πόλιν ἐπειδὰν ἀφίκηταί τις, ἧς ἄπειρός ἐστι, διαφροντίσαι χρὴ τὴν θέσιν αὐτέης, ὅκως κέεται, καὶ πρὸς τὰ πνεύματα, καὶ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἡλίου· οὐ γὰρ τὠϋτὸ δύναται, ἥτις πρὸς βορέην κέεται, καὶ ἥτις πρὸς νότον, οὐδὲ ἥτις πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, οὐδὲ ἥτις πρὸς δύνοντα, ταῦτα δὲ ἐνθυμέεσθαι ὡς κάλλιστα. καὶ τῶν ὑδάτων πέρι, ὡς ἔχουσιν, καὶ πότερον ἑλώδεσι [1] χρέονται καὶ μαλακοῖσιν, ἢ σκληροῖσί τε καὶ ἐκ μετεώρων, καὶ ἐκ πετρωδέων [2], εἴτε ἀλυκοῖσι καὶ ἀτεράμνοισιν. καὶ τὴν γῆν πότερον ψίλη τε καὶ ἄνυδρος [3], ἢ δασεῖα καὶ ἔφυδρος, καὶ εἴ τε ἐν κοίλῳ ἐστὶ καὶ πνιγηρὴ, εἴ τε μετέωρος καὶ ψυχρή [4]. καὶ τὴν διαίτην τῶν ἀνθρώπων ὁκοίῃ ἥδονται· πότερον φιλοπόται καὶ ἀριστηταὶ καὶ ἀταλαίπωροι [5], ἢ φιλογυμνάσται τε καὶ

1. ἑλώδης, *paludosus*, ab ἕλος, *palus*.
2. ἐκ μετεώρων καὶ ἐκ πετρωδέων, *ex sublimi* et *saxosis locis*.
3. ψίλη τε καὶ ἄνυδρος, *nuda et aquis carens*, cui opponitur δασεῖα καὶ ἔφυδρος, *dense arboribus tecta et irrigua*.
4. Notetur, jungi ἐν κοίλῳ et πνιγηρὴ, uti μετέωρος et ψυχρή.
5. Etenim φιλοπόται et ἀριστηταὶ solent esse ἀταλαίπωροι.

καὶ φιλόπονοι, καὶ ἑδωδοὶ [1] καὶ ἄποτοι. καὶ ἀπὸ τουτέων χρὴ ἐνθυμέεσθαι ἕκαστα. εἰ γὰρ ταῦτ' εἰδείη τις καλῶς, μάλιστα μὲν πάντα, εἰ δὲ μὴ τά γε πλεῖστα, οὐκ ἂν αὐτὸν λανθάνοι [2] ἐς πόλιν ἀφικνεόμενον, ἧς ἂν ἄπειρος ᾖ, οὔτε νοσήματα ἐπιχώρια [3] οὔτε τῶν κοινῶν ἡ φύσις [4], ὁκοίη τις ἐστίν. ὥστε μὴ ἀπορέεσθαι [5] ἐν τῇ θεραπείῃ τῶν νούσων, μηδὲ διαμαρτάνειν [6]· ἃ εἰκός ἐστι γίγνεσθαι, ἢν μή τις ταῦτα πρότερον εἰδὼς πρόφρων ᾖ. περὶ ἑκάστου δὲ χρόνου προσιόντος, καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ λέγοι ἂν ὁκόσα τε νοσήματα μέλλει πάγκοινα τὴν πόλιν κατασχήσειν [7], ἢ θέρεος, ἢ χειμῶνος· ὁκόσα τε ἴδια ἑκάστῳ κίνδυνος γίγνεσθαι ἐκ μεταβολῆς τῆς διαίτης· εἰδὼς γὰρ τῶν ὡρέων τὰς μεταβολὰς, καὶ τῶν ἄστρων ἐπιτολάς τε καὶ δύσιας, καθότι ἕκαστον τουτέων γίγνεται, προειδείη ἂν τὸ ἔτος, ὁκοῖόν τι μέλλει γίγνε-

1. Fortasse legendum: οὐκ ἰδωδοὶ.
2. λανθάνω, *lateo.*
3. νοσήματα ἐπιχώρια, *Morbi Endemici.*
4. *Epidemicos* puta.
5. ἀπορέω, ομαι, *haesito.*
6. διαμαρτάνω, *aberro.*
7. κατέχω, *teneo, occupo, invado.*

γνεσθαι. οὕτως ἄν τις ἐρευνώμενος [1], καὶ προγινώσκων τοὺς καιροὺς [2], μάλιστ' ἂν εἰδείη περὶ ἑκάστου, καὶ τὰ πλεῖστα τυγχάνοι τῆς ὑγιείης, καὶ κατ' ὀρθὸν φέροιτο οὐκ ἐλάχιστα ἐν τῇ τέχνῃ [3].

ASIAE ET EUROPAE COMPARATIO.

Βούλομαι δὲ περὶ τῆς Ἀσίης καὶ τῆς Εὐρώπης δεῖξαι [4], ὁκόσον διαφέρουσιν ἀλλήλων ἐς τὰ πάντα καὶ περὶ τῶν ἐθνῶν τῆς μορφῆς [5], τί διαλλάσσει [6], καὶ μηθὲν ἔοικεν ἀλλήλοισι. περὶ μὲν οὖν ἁπάντων πολὺς ἂν εἴη λόγος· περὶ δὲ τῶν μεγίστων, καὶ πλεῖστον διαφερόντων, ἐρέω ὥς μοι δοκέει ἔχειν. τὴν Ἀσίην πλεῖστον διαφέρειν φημὶ τῆς Εὐρώπης, ἐς τὰς

---

1. ἐρευνάω, *quaero*, *investigo*.
2. καιρὸς, *temporis opportunitas*. ἐρευνώμενος - καιροὺς verba sunt a venatione ducta, *indaganda*, *venanda* esse *tempora opportuna*.
3. κατ' ὀρθὸν φ. ο. ἐλ. ἐ. τ. τέχνῃ, *a rectâ viâ in arte minime aberraverit*.
4. a verbo δείκνυμι.
5. μορφὴ, *forma*.
6. διαλλάσσω, *differo*.

καὶ φιλόπονοι, καὶ ἐδωδοὶ [1] καὶ ἄποτοι. καὶ ἀπὸ τουτέων χρὴ ἐνθυμέεσθαι ἕκαστα. εἰ γὰρ ταῦτ' εἰδείη τις καλῶς, μάλιστα μὲν πάντα, εἰ δὲ μὴ τά γε πλεῖστα, οὐκ ἂν αὐτὸν λανθάνοι [2] ἐς πόλιν ἀφικνεόμενον, ἧς ἂν ἄπειρος ᾖ, οὔτε νοσήματα ἐπιχώρια [3], οὔτε τῶν κοινῶν ἡ φύσις [4], ὁκοίη τις ἐστίν. ὥστε μὴ ἀπορέεσθαι [5] ἐν τῇ θεραπείῃ τῶν νούσων, μηδὲ διαμαρτάνειν [6]· ἃ εἰκός ἐστι γίγνεσθαι, ἢν μή τις ταῦτα πρότερον εἰδὼς πρόφρων ᾖ. περὶ ἑκάστου δὲ χρόνου προσιόντος, καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ λέγοι ἂν ὁκόσα τε νοσήματα μέλλει πάγκοινα τὴν πόλιν κατασχήσειν [7], ἢ θέρεος, ἢ χειμῶνος· ὁκόσα τε ἴδια ἑκάστῳ κίνδυνος γίγνεσθαι ἐκ μεταβολῆς τῆς διαίτης· εἰδὼς γὰρ τῶν ὡρέων τὰς μεταβολὰς, καὶ τῶν ἄστρων ἐπιτολάς τε καὶ δύσιας, καθότι ἕκαστον τουτέων γίγνεται, προειδείη ἂν τὸ ἔτος, ὁκοῖόν τι μέλλει γίγνε-

1. Fortasse legendum: οὐκ ἐδωδοὶ.
2. λανθάνω, *latero.*
3. νοσήματα ἐπιχώρια, *Morbi Endemici.*
4. *Endemicos* puta.
5. ἀπορέω, ἀμαι, *hæsito.*
6. διαμαρτάνω, *aberro.*
7. κατέχω, *teneo*, occupo, *invado.*

γνῶσιν [illegible] [illegible]ευόμενος [1], καὶ προγινώσκων τὰς [illegible] [2]. [illegible] ἂν εἰδείη περὶ ἑκάστου, καὶ τὰ [illegible] τῆς ὑγιείης, καὶ κατ' ὀρθὸν [illegible] ἐν τῇ τέχνῃ [3].

[illegible] COMPARATIO.

B[illegible] τῆς [illegible]της [illegible] [illegible] [4], [illegible] τὰ πάντα καὶ [illegible] [5], καὶ [illegible] πάντων [illegible] [illegible]

'Αὴρ [illegible] τῆς [illegible]

[illegible]

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]
4. in verbo [illegible]
5. [illegible]

τὰς φύσιας τῶν ξυμπάντων, τῶν τε ἐκ τῆς γῆς φυομένων, καὶ τῶν ἀνθρώπων [1]· πολὺ γὰρ καλλίονα καὶ μείζονα πάντα γίγνεσθαι ἐν τῇ Ἀσίῃ. ἥτε χώρη τῆς χώρης ἡμερωτέρη, καὶ τὰ ἔθνεα [2] τῶν ἀνθρώπων ἠπιώτερα καὶ ἐνεργότερα [3]· τὸ δὲ αἴτιον τουτέων, ἡ κράσις τῶν ὡρέων [4], ὅτι τοῦ ἡλίου ἐν μέσῳ τῶν ἀνατολῶν κεῖται πρὸς τὴν ἠῶ, τοῦτε ψυχροῦ πορρωτέρω· τὴν δὲ αὔξησιν καὶ ἡμερότητα [5] παρέχει πλεῖστον ἁπάντων, ὁκόταν μηδὲν ᾖ ἐπικρατοῦν βιαίως, ἀλλὰ παντὸς ἰσομοιρίη [6] δυναστεύῃ. ἔχει δὲ κατὰ τὴν Ἀσίην οὐ πανταχῇ ὁμοίως· ἀλλ' ὅση μὲν τῆς χώρης ἐν μέσῳ κεῖται τοῦ θερμοῦ, καὶ τοῦ ψυχροῦ, αὕτη μὲν εὐκαρποτάτη ἐστὶν, καὶ εὐδενδροτάτη, καὶ εὐδιεστάτη [7], καὶ ὕδασι μάλιστα κέχρηται [8], τοῖσι τε οὐρανίοισι, καὶ τοῖσιν ἐκ τῆς γῆς· οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἐκκέκαυ-

1. Quippe alio sub Coelo alia est et vegetabilium et animantium et hominum ipsorum ratio.
2. aliis ἤθεα.
3. In aliis codicibus manuscriptis legitur εὐεργότερα.
4. ἡ κράσις τῶν ὡρέων, *tempestatum anni temperatio.*
5. Vocem ἡμερότητα, quae sequuntur, explicant.
6. ab ἴσος et μοῖρα. *Nihil superat. Cunctis aequa potestas.*
7. superlativus ab εὔδιος.
8. a verbo χράομαι.

καυται λίην, οὔτε ὑπὸ αὐχμῶν καὶ ἀνυδρίης ἀναξηραίνεται, οὔτε ὑπὸ ψύχεος βεβιασμένη· νοτία τε καὶ διάβροχός ἐστιν ὑπό τε ὄμβρων πολλῶν καὶ χιόνος· τά τε ὡραῖα αὐτόθι πολλὰ ἐοικὸς γίνεσθαι, ὁκόσα τε ἀπὸ σπερμάτων, καὶ ὁκόσα αὕτη ἡ γῆ ἀναδιδοῖ φυτά· ὧν τοῖσι καρποῖσι χρέονται ἄνθρωποι, ἡμεροῦντες ἐξ ἀγρίων, καὶ εἰς ἐπιτήδειον μεταφυτεύοντες. τάτε ἐντρεφόμενα κτήνεα εὐθηνεῖν εἰκὸς, καὶ μάλιστα τίκτειν τε πυκνότατα, καὶ ἐκτρέφειν τε κάλλιστα. τούς τε ἀνθρώπους εὐτραφεῖς εἶναι, καὶ τὰ εἴδεα καλλίστους, καὶ μεγέθη μεγίστους, καὶ ἥκιστα διαφόρους ἐς τάτε εἴδεα αὐτῶν καὶ τὰ μεγέθεα· εἰκός τε τὴν χώρην ταύτην [1] προσεγγύτατα εἶναι τοῦ κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν μετρίοτητα τῶν ὡρέων. τὸ δὲ ἀνδρεῖον, καὶ τὸ ἀταλαίπωρον [2], καὶ τὸ ἔμπονον, καὶ τὸ θυμοειδὲς οὐκ ἂν δύναιτο ἐν τοιαύτῃ φύσει ἐγγίγνεσθαι, μήτε ὁμόφυλον, μήτε ἀλλόφυλον [3], ἀλλὰ τὴν ἡδο-

1. Hanc regionem proxime accedere ad optimam loci naturam.

2. ταλαίπωρον legendum jubet contextus.

3. Hunc locum ita emendavit SPRENGELIUS: μήτε ὁμόφυλον, ἀλλ' ἀλλόφυλον. Est tamen omnis hic locus, et quae

ἡδονὴν κρατέειν διότι πολύμορφα γίνεται ἐν τοῖς θηρίοις. περὶ μὲν οὖν Αἰγυπτίων καὶ Λιβύων οὕτως ἔχειν μοὶ δοκεῖ· περὶ δὲ τῶν ἐν δεξιᾷ τοῦ ἡλίου τῶν ἀνατολῶν τῶν χειμερινῶν [1] μέχρι Μαιώτιδος λίμνης (οὗτος γὰρ ὅρος τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίης) ὧδε ἔχει περὶ αὐτέων. τὰ δὲ ἔθνεα ταῦτα ταύτῃ διάφορα αὐτὰ ἑωϋτέων μᾶλλόν ἐστι τῶν προδιηγημένων διὰ τὰς μεταβολὰς τῶν ὡρέων καὶ τῆς χώρης τὴν φύσιν. ἔχει δὲ καὶ κατὰ τὴν γῆν ὁμοίως, ἅπερ καὶ κατὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. ὅκου γὰρ αἱ ὧραι μεγίστας μεταβολὰς ποιέονται καὶ πυκνοτάτας, ἐκεῖ καὶ ἡ χώρη ἀγριωτάτη καὶ ἀνωμαλωτάτη ἐστίν· καὶ εὐρήσεις ὄρη τε πλεῖστα καὶ δασέα καὶ πεδία καὶ λειμῶνας ὄντας· ὅκου δὲ αἱ ὧραι μὴ μεγάλαι ἀλλάσσουσιν, ἐκείνοις ἡ χώρη ὁμαλωτάτη ἐστίν. οὕτω δὲ ἔχει καὶ περὶ τῶν ἀνθρώπων, εἴτις βούλεται ἐνθυμέεσθαι. εἰσὶ γὰρ φύσιες, αἱ μὲν ὄρεσιν ἐοικυῖαι, δενδρώδεσί τε καὶ ἀφύδροισι· αἱ δὲ, λεπτοῖσι τε καὶ ἐνύδροις· αἱ δὲ λειμακεστέροις [2] τε καὶ

---

quae sequuntur, usque ad vocem δοκεῖ, suspectae admodum fidei.

1. Rectius θερινῶν ex Guadaldiniani Codicis fide.

2. λειμακέστεροι, idem quod λειμακώδεις, quod a λειμών.

καὶ ἑλώδεσι· αἱ δὲ πεδίῳ [1] τε καὶ ψιλῇ καὶ ξηρῇ. αἱ γὰρ ὧραι, αἱ μεταλλάσσουσαι τῆς μορφῆς τὴν φύσιν, εἰσὶ διάφοροι· ἣν δὲ διάφοροι ἐῶσι μετὰ σφῶν αὐτέων, διαφοραὶ καὶ πλείονες γίνονται τοῖς εἴδεσιν [2].

DE PHASIANIS.

Περὶ δὲ τῶν ἐν Φάσει [4]· ἡ χώρη ἐκείνη ἑλώδης ἐστὶ, καὶ θερμὴ, καὶ ὑδατεινὴ, καὶ δασεῖα· ὄμβροι τε αὐτόθι γίγνονται πᾶσαν ὥρην πολλοί τε καὶ ἰσχυροί. ἥτε διαίτη τοῖς ἀνθρώποις ἐν τοῖς ἕλεσιν ἐστὶν [4], τά τε οἰκήματα ξύλινα καὶ καλάμινα ἐν ὕδασι μεμηχανημένα [5]· ὀλίγῃ τε χρέονται βαδίσει κα-

---

1. πεδίον, *planities*.
2. εἶδος, *species*, *forma*.
3. Illa Regio est, quae antiquitus *Colchis*, jam *Mingrelia* dicitur, inter Pontum Euxinum et Mare Caspium.
4. Homines in paludibus vitam degunt.
5. a verbo μηχανάομαι.

κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἀλλὰ μονοξύλοις [1] διαπλέουσιν ἄνω καὶ κάτω· διώρυγες [2] γὰρ πολλαὶ εἰσίν· τὰ δὲ ὕδατα θερμὰ καὶ στάσιμα πίνουσιν, ὑπό τε τοῦ ἡλίου σηπόμενα, καὶ ὑπὸ τῶν ὄμβρων ἐπαυξόμενα· αὐτός τε ὁ Φάσις στασιμώτατος πάντων τῶν ποταμῶν, καὶ ῥέων ἠπιώτατα· οἵτε καρποὶ, γινόμενοι αὐτέοι πάντες ἀναλθέες [3], εἰσὶ κατατεθηλυσμένοι [4], καὶ ἀτελέες [5] ὑπὸ πολυπληθείης τοῦ ὕδατος· διὸ καὶ οὐ πεπαίνονται· ἠήρτε τε πουλὺς [6] κατέχει τὴν χώρην ἀπὸ τῶν ὑδάτων· διὰ ταύτας δὴ τὰς προφάσιας τὰ εἴδεα ἀπηλλαγμένα [7] τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἔχουσιν οἱ Φασιηνοί· τάτε γὰρ μεγέθη μεγάλοι, τὰ πάχεα δὲ ὑπερπαχέες, ἄρθρον τε κατάδηλον οὐδὲν, οὐδὲ φλέψ· τήν τε χροιὴν ὠχρὴν ἔχουσιν, ὥσπερ ὑπὸ ἰκτέρου ἐχόμενοι· φθέγγονταί τε βα-

---

1. μονόξυλα, scil. πλοῖα, *navigia ex ligno imo, aut trabe cavata et fabricata.* Foës. in *Oecon.*
2. διώρυγες, *fossae, canales.*
3. rectius ἀναλδέες.
4. κατατεθηλυσμένοι, *effoeminati*, a verbo καταθηλύνω.
5. ἀτελέες, *imperfecti.*
6. ἠὴρ πουλὺς, *aër crassus.*
7. ἀπηλλαγμένος, *alienatus, diversus*; ab ἀπαλλάσσομαι, *abeo, discedo.*

βαρύτατον ἀνθρώπων [1], τῷ ἠέρι χρώμενοι οὐ λαμπρῷ, ἀλλὰ χνοώδει [2] τε καὶ διερῷ [3], πρὸς ταλαιπωρέειν τε τὸ σῶμα ἀργότεροι [4] πεφύκασιν· αἵ τε ὧραι οὐ πολὺ μεταλλάσσουσιν, οὔτε πρὸς τὸ πνῖγος, οὔτε πρὸς τὸ ψύχος· τάτε πνεύματα πολλὰ νότια, πλὴν αὐτῆς μιῆς ἐπιχωρίης· αὕτη δὲ πνέει ἐνίοτε βίαιος καὶ χαλεπὴ καὶ θερμὴ, καὶ κέγχρονα ὀνομάζουσι τοῦτο τὸ πνεύμα· ὁ δὲ βορέης οὐ σφόδρα ἀφικνεῖται· ὁκόταν δὲ πνέῃ, ἀσθενὴς καὶ βληχρός [5]. περὶ μὲν τῆς φύσιος, καὶ τῆς διαφορῆς, καὶ τῆς μορφῆς τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ τῇ Εὐρώπῃ, οὕτως ἔχει.

DE SCYTHIS.

Ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ, ἐστὶν ἔθνος Σκυθικὸν, ὃ περὶ τὴν λίμνην οἰκεῖ τὴν Μαιῶτιν [6], διαφέρον τῶν ἐθνέων τῶν ἄλλων· Σκυρομάται καλεῦνται· τουτέων αἱ γυναῖ-

---

1. Quippe vocis sono aëris rationem sequente.
2. χνοώδης, *caliginosus.*
3. διερὸς, *humidus.*
4. Comparat. ab ἀργὸς, *piger.*
5. βληχρὸς, *imbecillus, lenis.*
6. Palus Maeotis *mare Asof* hodie dicitur.

ναῖκες ἱππάζονταί τε καὶ τοξεύουσιν, καὶ ἀκοντίζουσιν ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ μάχονται τοῖς πολεμίοις, ἕως ἂν παρθένοι ἐῶσιν. οὐκ ἀποπαρθενεύονται δὲ μέχρις ἂν τῶν πολεμίων τρεῖς ἀποκτείνωσι· καὶ οὐ πρότερον συνοικέουσιν, ἤπερ τὰ ἱερὰ θύουσαι τῷ ἐν νόμῳ· ἣ δ' ἂν ἄνδρα ἑωϋτῇ, ἄρηται, παύεται ἱππαζομένη, ἕως ἂν μὴ ἀνάγκη καταλάβῃ παγκοίνου στρατείης· τὸν δεξιὸν δὲ μαζὸν οὐκ ἔχουσιν· παιδίοις γὰρ ἐοῦσιν τέι νηπίοις, αἱ μητέρες χάλκεον τετεχνημένον ἢ ἐπ' αὐτῷ τουτέῳ διάπυρον ποιέουσαι πρὸς τὸν μαζὸν τιθέασιν τὸν δεξιὸν, καὶ ἐπικαίεται, ὥς τε τὴν αὔξησιν φθείρεσθαι [1], ἐς δὲ τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ βραχίονα πᾶσαν τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ πλῆθος ἐκδιδόναι. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν Σκυθέων τῆς μορφῆς, ὅτι αὐτοῖσιν ἐοίκασι, καὶ οὐδαμῶς ἄλλοις· ὠϋτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν Αἰγυπτίων, πλὴν ὅτι οἱ μὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ εἰσὶ βεβιασμένοι· οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· ἡ δὲ Σκυθέων ἐρημίη [2] καλευμένη πεδιὰς ἐστὶ καὶ λειμακώδης, καὶ ψιλὴ, καὶ ἔνυδρος μετρίως· ποταμοὶ γάρ εἰσι μεγάλοι, οἳ ἐξοχετεύουσι τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν πεδίων· ἐν-

---

1. ὥστε τὴν αὔξησιν φθείρεσθαι, ut ne incrementum accipiat.
2. a verbo βιάζομαι, quod a βία.
3. ἐρημίη, *desertum*, *solitudo*.

ἐνταῦθα καὶ οἱ Σκῦθαι διαιτεῦνται, Νομάδεες δὲ καλεῦνται [1], ὅτι οὐκ ἔστιν οἰκήματα, ἀλλ' ἐν ἁμάξαις οἰκεῦσιν· αἱ δὲ ἁμάξαι εἰσὶν, αἱ μὲν ἐλάχισται τετράκυκλοι, αἱ δὲ ἑξάκυκλοι· αὗται δὲ πιλοῖς περιπεφραγμέναι [2]· εἰσὶ δὲ καὶ τετεχνασμέναι [3], ὥσπερ οἰκήματα τὰ μὲν ἁπλᾶ, τὰ δὲ τριπλᾶ· ταῦτα δὲ καὶ στενὰ πρὸς ὕδωρ, καὶ πρὸς χιόνα καὶ πρὸς τὰ πνεύματα [4] τὰς δὲ ἁμάξας ἕλκουσι ζεύγεα, τὰς μὲν δύο, τὰς δὲ τρία βοῶν κέρως ἄτερ [5]· οὐ γὰρ ἔχουσι κέρατα ὑπὸ ψύχεος· ἐν ταύταις μὲν οὖν ταῖς ἁμάξαις γυναῖκες διατεῦνται· αὐτοὶ δ' ἐφ' ἵππων ὀχεῦνται [6] οἱ ἄνδρες, ἕπονται δὲ αὐτέοις καὶ τὰ πρόβατα [7] ἐόντα, καὶ αἱ βόες

1. Conferri meretur haec SCYTHARUM NOMADUM descriptio cum PHASIANORUM, quam vide supra. Etenim, uti in iis, quae de PHASIANIS scripsit, apparet vis *Humidi calidi*, ita hoc loco quid *Humidum frigidum* possit, docemur.

2. περιφράττω, *circumsepio*, *obtego*.

3. τεχνάζομαι, quod a τέχνη.

4. i. e. contra omnem aëris intemperiem munita erant haec οἰκήματα.

5. κέρως ἄτερ, *sine cornubus*. κέρως pro κέρατος.

6. Ion. pro ὀχέονται, quod ab ὀχέομαι.

7. τὰ πρόβατα, *pecora*, omnem armentorum gregem, non oves tantum significant.

βόες καὶ οἱ ἵπποι. μένουσι δ' ἐν τῷ αὐτέῳ [1] τοσοῦτον χρόνον, ὅσον ἂν ἀπόχρῃ ὠϋτέοισιν τοῖς κτηνέσιν ὁ χόρτος [2]· ὁκόταν δὲ μηκέτι, εἰς ἑτέρην χώρην ἔρχονται. αὐτοὶ δ' ἐσθίουσι κρέα ἑφθὰ, καὶ πίνουσι γάλα ἵππων· καὶ ἱππάκην τρώγουσιν· τοῦτο δ' ἐστὶ τυρὸς ἵππων. τὰ μὲν εἰς τὴν διαίτην αὐτέων οὕτως ἔχει καὶ τοὺς νόμους [3], περί τε τῶν ὡρέων καὶ τῆς μορφῆς, ὅτι πολὺ ἀπήλλακται τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὸ Σκυθικὸν γένος, καὶ ἔοικεν αὐτὸ ἑωϋτέῳ, ὥσπερ τὸ Αἰγύπτιον, καὶ ἥκιστα πολύγονον [4] ἐστὶν, καὶ ἡ χώρη ἐλάχιστα θηρία τρέφει κατὰ μέγεθος καὶ πλῆθος· κεῖται γὰρ ὑπ' αὐταῖς ταῖς ἄρκτοις, καὶ τοῖς ὄρεσιν τοῖς Ῥιπαίοισιν [5], ὅθεν ὁ βορέης πνέει· ὅ τε ἥλιος τελευτῶν ἐγγύτατα γίγνεται, ὁκόταν ἐπὶ τὰς θερινὰς ἔλθῃ περιόδους [6], καὶ τότε ὀλίγον χρόνον θερμαίνει καὶ οὐ σφόδρα τὰ διαπνεύματα τὰ ἀπὸ τῶν θερ-

1. ἐν τῷ αὐτέῳ, scil. τόπῳ, *in eodem loco.*
2. χόρτος, *pabulum.*
3. νόμος, *vitae institutum, mos.*
4. πολύγονος, *fertilis*, ex πολὺς et γόνος.
5. Montes *Ripaei*, qui nobis *Ural* dicuntur.
6. ὁκόταν ἐ. τ. ἐ. τ. περιόδους, cum ad extremam conversionem aestivam venerit; solstitio aestivo.

θερμῶν πνέοντα ἀφικνεῖται, ἢν μὴ ὀλιγάκις καὶ ἀσθενέα, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἄρκτων ἀεὶ πνέουσι πνεύματα ψυχρὰ ἀπό τε χιόνος, καὶ κρυστάλλων καὶ ὑδάτων πολλῶν, οὐδέποτε δὲ τὰ ὄρεα ἐκλείπει· ἀπὸ τουτέων δὲ δυσοίκητα ἐστίν· ἠήρτε τε κατέχει πουλὺς τῆς ἡμέρης τὰ πεδία· καὶ ἐν νοτίοισι [1] διαιτεῦνται· ὥςτε τὸν μὲν χειμῶνα ἀεὶ εἶναι· τὸ δὲ θέρος, ὀλίγας ἡμέρας, καὶ ταύτας μὴ λίην [2]· μετέωρα γὰρ τὰ πεδία καὶ ψιλὰ, καὶ οὐκ ἐστεφάνωνται ὄρεσιν [3], ἀλλ' ἀνάντη [4] ὑπὸ τῶν ἄρκτων αὐτόθι· καὶ τὰ θηρία οὐ γίγνεται μεγάλα, ἀλλ' οἷά τέ ἐστιν ὑπὸ γῆν σκεπάζεσθαι [5]· ὁ γὰρ χειμὼν κωλύει, καὶ τῆς γῆς ἡ ψιλότης· καίτοι οὐκ εἰσὶ ἀλέα οὐδὲ σκέπη [6]· αἱ γὰρ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων οὐκ εἰσὶ μεγάλαι, οὐδὲ ἰσχυραὶ, ἀλλ' ὅμοιαι καὶ ὀλίγον μεταβάλλουσαι· διότι καὶ τὰ εἴδεα, ὅμοια αὐτὰ ἑωϋτέοις εἰσίν· σίτῳ τε χρέονται ἀεὶ ὁμοίως, ἐσθῆτι τε τῇ αὐτέῃ καὶ

1. ἐν νοτίοισι, scil. χώροισι.
2. aestas paucorum dierum, nec iis admodum magna.
3. ἐστεφάνωνται ὄρεσιν, *montibus cincta sunt*, a στεφανόω.
4. contr. pro ἀνάντεα, scil. πεδία.
5. οἷάτε ὑπὸ γῆν σκεπ. quae sub terrâ abscondi possunt.
6. οὐκ ἀλέα, οὐδὲ σκέπη, i. e. locis apricis et opacis caret.

καὶ θέρεος καὶ χειμῶνος· τόν τε ἠέρα ὑδατεινὸν ἕλκοντες [1] καὶ παχὺν, τάτε ὕδατα πίνοντες ἀπὸ χιόνος καὶ παγετῶν [2]· τοῦ τε ταλαιπώρου ἀπεόντος· οὐ γὰρ οἷόν τε τὸ σῶμα ταλαιπωρέεσθαι, οὐδὲ τὴν ψυχὴν, ὅκου μεταβολαὶ μὴ γίγνονται ἰσχυραί [3]· διὰ ταύτας τὰς ἀνάγκας, τὰ εἴδεα αὐτέων παχέα ἐστὶ καὶ σαρκώδεα· καὶ ἄρθρα, καὶ ὑγρὰ καὶ ἄτονα· αἵτε κοιλίαι ὑγροτάται πασέων κοιλιῶν αἱ κάτω [4]· οὐ γὰρ οἷόν τε νηδὺν ἀναξαραίνεσθαι ἐν τοιαύτῃ χώρῃ, καὶ φύσει, καὶ ὥρης καταστάσει, ἀλλὰ διὰ πιμελήν τε καὶ ψιλὴν τὴν σάρκα, τά τε εἴδεα ἔοικεν ἀλλήλοισιν, τά τε ἄρσενα τοῖς ἄρσεσι, καὶ τὰ θήλεα τοῖς θήλεσι.

---

1. Ἕλκω, *traho*, (aërem) *duco*, *spiro*.
2. παγετὸς, *glacies*.
3. Nempe corporis robur animique fortitudinem crebris induci anni temporum, caeterarumque rerum vicissitudinibus, observatione diversorum locorum didicerat HIPPOCRATES.
4. *Ventres humidissimi*, imprimis *alvo inferiore*.

DE

DE MORIBUS EUROPAEORUM ET ASIATICORUM, UNIVERSE.

Περὶ μὲν οὖν τῶν Σκυθέων, οὕτως ἔχει τοῦ γένεος· τὸ δὲ λοιπὸν γένος τὸ ἐν τῇ Εὐρώπῃ διάφορον αὐτὸ ἑωϋτῷ ἐστὶ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος, καὶ κατὰ τὰς μορφὰς διὰ τὰς μεταλλαγὰς τῶν ὡρέων, ὅτι μεγάλαι γίνονται καὶ πυκναί· καὶ θάλπη [1] τε ἰσχυρὰ, καὶ χειμῶνες καρτεροί [2]· καὶ ὄμβροι πολλοὶ, καὶ αὖθις αὐχμοὶ πολυχρόνιοι, καὶ πνεύματα· ἐξ ὧν μεταβολαὶ πολλαὶ καὶ παντοδαπαί [3]· ἀπὸ τουτέων εἰκὸς αἰσθάνεσθαι καὶ τὴν γένεσιν ἐν τῇ συμπήξει τοῦ γόνου ἄλλην καὶ μὴ τῷ αὐτῷ τὴν αὐτέην γίγνεσθαι, ἔν τε τῷ θέρει καὶ τῷ χειμῶνι· μηδὲ ἐν ἐπομβρίῃ [4] καὶ αὐχμῷ· διότι τὰ εἴδεα διηλλάχθη [5], νομίζω, τῶν Εὐρωπαίων μᾶλλον,

ἢ

1. pro θάλπεα, *aestus.*
2. καρτερὸς, a κάρτος pro κράτος, *hyemes acres.*
3. παντοδαπὸς, *omnis generis.*
4. ἐπομβρία, *tempestas pluviosa*, opponitur αὐχμῷ, *siccitati.*
5. a verbo διαλλάσσω.

ἢ τῶν Ἀσιηνῶν· καὶ τὰ μεγέθη διαφορώτατα αὐτὰ ἑωϋτοῖσι εἶναι κατὰ πόλιν ἑκάστην· αἱ γὰρ φθοραὶ πλείονες ἐγγίγνονται τοῦ γόνου ἐν τῇ ξυμπήξει ἐν ταῖς μεταλλαγαῖς τῶν ὡρέων πυκναῖς ἐούσαις, ἢ ἐν τῇσι παραπλησίῃσι ὁμοίοισιν. περὶ δὲ τῶν ἠθέων ὁ αὐτὸς λόγος· τό, τε ἄγριον, καὶ τὸ ἀμίαντον [1] καὶ τὸ θυμοειδὲς [2] ἐν τῇ τοιαύτῃ φύσει ἐγγίγνεται· αἱ γὰρ ἐκπλήξιες [3] πυκναὶ γιγνόμεναι τῆς γνώμης τὴν ἀγριότητα ἐντιθέασιν· τὸ δὲ ἥμερον καὶ ἤπιον ἀμαυροῦσιν [4]· διότι εὐψυχοτέρους νομίζω τοὺς Εὐρώπην οἰκοῦντας εἶναι, ἢ τοὺς τὴν Ἀσίην· ἐν μὲν γὰρ τῷ αἰεὶ παραπλησίως αἱ ῥαθυμίαι [5] ἔνεισιν· ἐν δὲ τῷ μεταβαλλομένῳ, αἱ ταλαιπωρίαι τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ· καὶ ἀπὸ μὲν ἡσυχίης καὶ ῥαθυμίης, ἡ δειλίη αὔξεται· ἀπὸ δὲ τῆς ταλαιπωρίης, καὶ τῶν πόνων, αἱ ἀνδρεῖαι [6]· διὰ τοῦτο εἰσὶ μαχιμώτεροι

οἱ

1. ἀμίαντον, melius ἄμικτον, ut legit FOËSIUS.

2. θυμοειδὴς, *acer.*

3. ἔκπληξις τῆς γνώμης, *mentis emotio.*

4. ἀμαυρόω, *obscuro;* FOËSIO, *retundo.*

5. ῥαθυμία, *socordia*, *ignavia*, a ῥάθυμος, quod e ῥάδιος et θυμός.

6. Hisce duobus principiis positis omnis haec circa hominum pro locorum naturâ diversitatem doctrina nititur: *altero*, summam esse aëris temperiei, regionis cuiusvis ac so-

οἱ τὴν Εὐρώπην οἰκοῦντες, καὶ διὰ τοὺς νόμους, ὅτι οὐ βασιλεύονται, ὥσπερ οἱ Ἀσιηνοί [1]· ὅκου γὰρ βασιλεύονται, ἐκεῖ ἀνάγκη δειλοτάτους εἶναι· εἴρηται δέ μοι καὶ πρότερον· αἱ γὰρ ψυχαὶ δεδούλωνται, καὶ οὐ βούλονται παρακινδυνεύειν ἑκόντες εἰκῇ [1] ὑπὲρ ἀλλοτρίης δυνάμιος· οὗτοι δὲ αὐτόνομοι [2] (ὑπὲρ αὐτῶν γὰρ τοὺς κινδύνους αἱρεῦνται, καὶ οὐκ ἄλλων) προθυμεῦνται ἑκόντες, καὶ ἐς τὸ δεινὸν ἔρχονται· τὰ γὰρ ἀριστεῖα τῆς νίκης αὐτοὶ φέρονται· οὕτως οἱ νόμοι οὐχ ἥκιστα τὴν εὐψυχίην ἐργάζονται [4]. τὸ μὲν οὖν ὅλον καὶ τὸ ἅπαν, οὕτως ἔχει περί τε τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίης. ἔνεισι δὲ καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ φῦλα [5] διάφορα ἕτερα ἑτέροις, καὶ τὰ μεγέθεα, καὶ τὰς μορφὰς, καὶ τὰς ἀνδρείας· τὰ

---

soli in omnem naturam humanam potestatem; *altero*, quo majoribus pluribusque haec obnoxia sit mutationibus, eo magis cunctas in corpore et animo excitari vires, quae τῷ αἰεὶ παραπλησίως, somno sopitae jaceant.

1. Haec de Despotismo Asiatico sunt intelligenda.
2. εἰκῇ, *temere*, adverbium.
3. αὐτόνομοι, *qui suis legibus vivunt.*
4. Itaque, quo pleniorem habeamus huius rei notitiam, ad legum quoque diversitatem animum advertendum esse.
5. φῦλα, h. l. *gentes.*

τὰ δὲ διαλλάσσοντα ταὐτά ἐστιν, ἃ καὶ ἐπὶ τῶν πρότερον εἴρηται· ἔτι δὲ σαφέστερον φράσω [1]· ὁκόσοι μὲν χώρην ὀρεινήν τε οἰκοῦσι, τρηχείην [2] καὶ ὑψηλὴν καὶ ἔνυδρον, καὶ αἱ μεταβολαὶ γίνονται αὐτέοισι τῶν ὡρέων μέγα διάφοροι, ἐνταῦθα εἰκὸς εἶδεα μεγάλα εἶναι, καὶ πρὸς τὸ ταλαίπωρον, καὶ τὸ ἀνδρεῖον εὖ πεφυκότα [3]· καὶ τό τε ἄγριον καὶ τὸ θηριῶδες αἱ τοιαῦται φύσιες οὐχ ἥκιστα ἔχουσιν· ὁκόσοι δὲ κοῖλα χωρία, καὶ λειμακώδεα, καὶ πνιγηρὰ, καὶ τῶν θερμῶν πνευμάτων πλέον μέρος μετέχουσι ἢ τῶν ψυχρῶν, ὕδασί τε χρῶνται θερμοῖς, οὗτοι δὲ μεγάλοι μὲν οὐκ ἂν εἴησαν, οὐδὲ κανονίαι [4]· ἐς εὖρος δὲ πεφυκότες καὶ σαρκώδεες, καὶ μελανότριχες· καὶ αὐτοὶ μέλανες μᾶλλον ἢ λευκότεροι· φλεγματίαι δὲ ἧσσον, ἢ χολώδεες· τό τε ἀνδρεῖον καὶ ταλαίπωρον ἐν τῇ ψυχῇ, φύσει μὲν οὐκ ἂν ὁμοίως ἐνείη· νόμος δὲ προσγενόμενος ἀπεργά-

1. σαφέστερον φράσω, *plenius dicam*. Quam supra p. 48 sq. de locorum et hominum convenientiâ enuntiaverat sententiam, hoc loco exponit.

2. Jonice pro τραχεῖα, a τραχὺς, *asper*.

3. εὖ πεφυκότα, *bene nata*, i. e. comparata, apta.

4. κανονίαι, qui *ventre* sunt *substricto*, nec prominente. Cf. Foë s. *Oec.* in voce κανονίαι.

γάσοιτ' ἄν· καὶ εἰ μὲν ποταμοὶ ἐνείησαν ἐν τῇ χώρῃ οἵτινες ἐκ τῆς χώρης ἐξοχετεύουσιν τό τε στάσιμον καὶ τὸ ὄμβριον, οὗτοι ἂν ὑγιηροί τε εἴησαν καὶ λαμπροί [1]· εἰ μέντοι ποταμοὶ μὲν μὴ εἴησαν, τὰ δὲ ὕδατα κρηναῖά τε καὶ στάσιμα πίνοιεν καὶ ὀδώδεα, ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα τῆς γαστρὸς ἀτηρέα [2] εἶναι καὶ σπληνός· ὁκόσοι δὲ ὑψηλήν τε οἰκέουσι χώρην, καὶ λείην, καὶ ἀνεμώδεα [3], καὶ ἔνυδρον, εἴη ἂν εἴδεα μεγάλα καὶ ἑωϋτοῖς παραπλήσια καὶ ἀνορθότερα [4], καὶ ἠπιώτεραι αἱ γνῶμαι· ὁκόσοι λεπτά [5] τε καὶ ἄνυδρα καὶ ψιλὰ, ταῖς δὲ μεταβολαῖς τῶν ὡρέων οὐ κέκρηνται [6], ἐν ταύτῃ τῇ χώρῃ τὰ εἴδεα εἰκός τε σκληρά τε εἶναι καὶ ἔντονα [7], καὶ ξανθότερα ἢ μελάντερα· καὶ τὰ ἤθη καὶ τὰς ὀργὰς αὐθάδεις καὶ ἰδιογνώμονας [8]. ὅκου γὰρ μεταβολαὶ εἰσι

1. λαμπρὸς, *colore cutis splendido.*
2. ἀτηρέα, *noxiae* (aquae); ab ἄτη, *noxa.*
3. ἀνεμώδης, *ventis expositus.*
4. ἀνορθότερα, *erecti corpore.*
5. Galeno λυπρά.
6. κέκρηνται, *mixti, temperati sunt*, a verbo κεράννυμι: sed alia exemplaria habent κέχρηνται, *utuntur*, a χράομαι.
7. σκληρὰ καὶ ἔντονα, *robusto corpore.*
8. ἰδιογνώμων, *animo implacabili, contumaci.*

σι πυκνόταται τῶν ὡρέων, καὶ πλεῖστον διάφοροι αὗται ἐωϋτέοισιν, ἐκεῖ καὶ τὰ εἴδεα καὶ τὰς φύσιας εὑρήσεις πλεῖστον διαφέρουσας[1]· μέγισται μὲν οὖν εἰσιν αὗται τῆς φύσιος διαλλαγαί· ἔπειτα δὲ καὶ ἡ χώρη, ἐν ᾗ τις τρέφεται, καὶ τὰ ὕδατα· εὑρήσεις γὰρ ἐπὶ τὸ πλῆθος[2] τῆς χώρης τῇ φύσει ἀκολουθοῦντα καὶ εἴδεα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοὺς τρόπους. ὅκου μὲν γὰρ ἡ γῆ πιθηρὰ[3] καὶ μαλθακὴ καὶ ἔνυδρος, καὶ τὰ ὕδατα κάρτα μετέωρα ὥστε θερμὰ εἶναι τοῦ θέρεος καὶ χειμῶνος ψυχρὰ, καὶ τῶν ὡρέων καλῶς κέεται, ἐνταῦθα καὶ οἱ ἄνθρωποι σαρκώδεες εἰσὶ καὶ ἄναρθροι[4] καὶ ὑγροὶ καὶ ἀταλαίπωροι· καὶ τὴν ψυχὴν κακοὶ, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· τό τε ῥᾴθυμον καὶ τὸ ὑπνηρόν ἐστιν ἐν αὐτέοισιν· ἔς τε τὰς τέχνας παχέες, οὐ λεπτοὶ οὐδ' ὀξέες. ὅκου δ' ἐστὶν ἡ χώρη ψιλή τε καὶ ἀνώχυρος, καὶ τρηχείη, καὶ ὑπὸ τοῦ χειμῶνος πιεζομένη, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κεκαυμένη, ἐνταῦθα τε σκληρούς τε καὶ ἰσχ-

---

1. Ubi crebra est anni temporum mutatio, ibi magna quoque hominum diversitas.
2. ἐπὶ τὸ πολὺ, legit CALENUS, eodem sensu.
3. πιθηρὸς, *idem quod* πίειρος.
4. ἄναρθροι, *articulis non discreti*, propter pinguedinem scil.

ἰσχνοὺς [1] καὶ διηρθρωμένους, καὶ ἐντόνους, καὶ δασεῖς, τό τε ἐργατικὸν ὀξὺ ἔνθεν [2] ἐν τῇ φύσει τῇ τοιαύτῃ, καὶ τὸ ἄγρυπνον· τά τε ἤθη καὶ τὰς ὀργὰς, αὐθάδεας καὶ ἰδιογνώμονας· τοῦ τε ἀγρίου μᾶλλον μετέχοντας, ἢ τοῦ ἡμέρου· ἔς τε τὰς τέχνας, ὀξυτέρους τε καὶ συνετωτέρους, καὶ τὰ πολέμια ἀμείνους εὑρήσεις, καὶ τἄλλα τὰ ἐν τῇ γῇ φυόμενα πάντα, ἀκόλουθα ὄντα τῇ γῇ· αἱ μὲν ἐναντιώταται φύσιες τε καὶ ἰδέαι, ἔχουσιν οὕτως· ἀπὸ δὲ τουτέων τεκμαιρόμενος, τὰ λοιπὰ ἐνθυμέεσθαι, καὶ οὐχ ἁμαρτήσῃ [3].

---

1. ἰσχνοὺς, *graciles*. Galeno ἰσχυροὺς, *robustos:* minus bene tamen, propter ἐντόνους, quod sequitur.
2. GALENUS rectius ἐνεὸν legit.
3. Quia scilicet ea est locorum naturae et incolarum convenientia, ut, si quis hanc tenuerit, facile ex iis quae dicta sunt de caeteris judicare possit. Nam unaquaeque regio ut suas plantas et animantia, ita suos quoque homines profert, in quorum valetudine, cum secundâ tum adversa, haec loci natura spectatur.

V.

E LIBRO DE VICTU ACUTORUM.

Οἱ ξυγγράψαντες τὰς Κνίδιας καλεομένας γνώμας [1], ὁκοῖα μὲν πάσχουσιν οἱ κάμνοντες ἐν ἑκάστοισι τῶν νουσημάτων, ὀρθῶς ἔγραψαν, καὶ ὁκοίως ἔνια ἀπέβαινεν αὐτέων, καὶ ἄχρι μὲν τουτέων καὶ μὴ ἰητρὸς ἂν δύναιτο ὀρθῶς ξυγγράψαι, εἰ εὖ παρὰ τῶν καμνόντων ἑκάστου πυθοίατο [2], ὁκοῖα πάσχουσιν· ὁκόσα δὲ προκαταμαθεῖν χρὴ τὸν ἰητρὸν, μὴ λέγοντος τοῦ κάμνοντος, τουτέων τὰ πολλὰ πάρειται ἄλλα ἐν ἄλλοισι, καὶ ἐπίκαιρα ἔνια ἐόντα ἐς τέκ-

1. Ex hoc loco omnem tenemus Cnidiorum rationem. Erant hi ex Empiricorum plebe, qui, cum symptomaticam adhiberent Curationem, morborum nomina, non causas curabant.

2. a verbo πυνθάνομαι.

τέκμαρσιν [1]· ὁκόταν δὲ ἐς τέκμαρσιν λέγηται, ὡς χρὴ ἕκαστα ἰητρεύειν, ἐν τουτέοισι ἑτεροίως γινώσκω, ἢ ὡς ἐκεῖνοι ἐπεξίεσαν [2]· καὶ οὐ μόνον διὰ τοῦτο οὐκ ἐπαινέω, ἀλλ' ὅτι καὶ ὀλίγοισι τὸν ἀριθμὸν τοῖσιν ἀκέεσιν ἐχρέοντο, τὰ γὰρ πλεῖστα αὐτέοισιν εἰρέαται [3], πλὴν τῶν ὀξείων νούσων φάρμακα ἐλατήρια [4] διδόναι, καὶ ὀβρὸν καὶ γάλα ἐς τὴν ὥρην πιπίσκειν. [5] ἢν μὲν οὖν ταῦθ' ἀγαθὰ ἦν καὶ ἁρμόζοντα τοῖσι νουσήμασιν, ἐφ' οἷσι παρήνεον [6] διδόναι, πολὺ ἂν ἀξιώτερα ἐπαίνου ἦν, ὅτι ὀλίγα ἐόντα αὐτάρκεα ἐστί· νῦν δὲ οὐχ οὕτως ἔχει· οἱ μέντοι ὕστερον ἐπιδιασκευάσαντες, ἰητρικώτερον δή τι ἐπῆλθον περὶ τῶν προσοιστέων [7] ἑκάστοισιν· ἀτὰρ οὐδὲ περὶ διαίτης οἱ ἀρχαῖοι ξυνέγραψαν οὐδὲν ἄξιον λόγου, καί τοι μέγα τοῦτο παρ-

1. τέκμαρσις, *signorum intelligentia, interpretatio*, illa imprimis, quae ad futurorum spectet praesensionem, unde nata est medicina Coa.
2. ἐπέξειμι, *oratione persequor.*
3. Jonice pro εἴρηνται, a verbo ἐρέω, *dico.*
4. φάρμακα ἐλατήρια, *medicamina deorsum purgantia.*
5. πιπίσκω, *propino.*
6. a verbo παραινέω.
7. προσοιστέος, *adhibendus*, h. l. *offerendus, apponendus*, a προσφέρω.

παρῆκαν [1]· τὰς μέν τοι πολυτροπίας τὰς ἐν ἑκάστῃσι τῶν νούσων, καὶ τὴν πολυσχιδίην [2] αὐτέων, οὐκ ἠγνόουν [3] ἔνιοι· τοὺς δὲ ἀριθμοὺς ἑκάστου τῶν νουσημάτων σάφα φράζειν [4] ἐθέλοντες, οὐκ ὀρθῶς ἔγραψαν· μὴ γὰρ καὶ οὐκ εὐαρίθμητον [5] εἴη, εἰ τουτέῳ τις σημανεῖται [6] τὴν τῶν καμνόντων νοῦσον, τὸ ἕτερον τοῦ διαφέρειν τι· καὶ μὴ τὠὐτὸν νόσημα δοκέειν εἶναι, ἢν μὴ τὠὐτὸ ὄνομα ἔχῃ [7]. ἐμοὶ δ' ἀνδάνει μὲν ἐν πάσῃ τῇ τέχνῃ προσέχειν τὸν νόον· καὶ γὰρ ὁκόσα ἔργα διήκει καλῶς, ἕκαστα χρὴ ποιέειν καὶ ὀρθῶς· καὶ ὁκόσα ταχέως ἔργα, ταχέως· καὶ ὁκόσα καθαρίως, καθαρίως, καὶ ὁκόσα ἀνωδύνως διαχειρίζεσθαι, ὡς ἀνωδυ-

1. a verbo παρίημι.
2. πολυσχιδίη, *multiplex divisio*; a πολὺς, et σχίζω, *fundo*.
3. contr. pro ἠγνόεον, ab ἀγνοέω.
4. σάφα φράζειν, *certo ac perspicue indicare*.
5. εὐαρίθμητος, *numeratu facilis*.
6. σημαίνομαι, *obsigno*. En prima systematis Nosologici symptomatici et Nosologiae symptomaticae initia! quam jure suo improbat Hippocrates.
7. Minime itaque morborum nomina, verum morborum quaerendam esse naturam et indolem et causas, et ad omnem omnino artem sanam adhibendam rationem significat. Quam distat Cous ille medicus vere philosophus a Cuidiis aemulis omnique medicorum vulgo!

δυνώτατα ποιέειν· καὶ τ' ἄλλα πάντα τὰ τοιουτότροπα διαφερόντως τῶν πέλας ἐπὶ τὸ βέλτιον ποιέειν χρή [1]· μάλιστα δ' ἂν ἐπαινέσαιμι ἰητρὸν, ὅστις ἐν τοῖσιν ὀξέσι νουσήμασιν, ἃ τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων κτείνει, ἐν τουτέοισι διαφέρων τὶ τῶν ἄλλων εἴη ἐπὶ τὸ βέλτιον [2]· ἔστι δὲ ταῦτα ὀξέα, ὁκοῖα ὠνόμασαν οἱ ἀρχαῖοι, πλευρῖτιν, καὶ περιπλευμονίην, καὶ φρενῖτιν, καὶ λήθαργον· καὶ τ' ἄλλα νουσήματα ὁκόσα τουτέων ἐχόμενα ἔστιν, ὧν οἱ πυρετοὶ τὸ ἐπίπαν ξυνεχέες ὄντες κτείνουσιν· ὅταν γὰρ μὴ λοιμώδεος [3] νόσου τρόπος τὶς κοινὸς ἐπιδημήσῃ, ἀλλὰ σποράδεες ἐῶσιν αἱ νόσοι [4], καὶ μὴ παραπλήσιοι, ὑπὸ τουτέων τῶν νουσήματων ἀποθνήσκουσι μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν ξυμπάντων· οἱ μὲν οὖν ἰδιῶται [5], οὐ κάρτα γινώσκουσι τοὺς εἰς ταῦτα διαφέροντας

---

1. Sua singulis adhibenda curatio.
2. In acutis imprimis magnus cernitur medicus, ut peritus in tempestate nauta.
3. λοιμώδης, *pestilens*.
4. σποράδιες νόσοι, *morbi sparsi*, huc illuc vagantes, opponuntur *Epidemicis*.
5. ἰδιῶται, *vulgus*, *medicinae imperiti*.

τῶν πέλας [1], ἑτεροίων τε μᾶλλον ἰημάτων [2] ἐπαινέται ἢ ψέκται [2] εἰσίν. ἔπειτα μέγα σημεῖον τόδε, ὅτι οἱ μὲν δημόται ἀξυνετώτατοι [4] αὐτοὶ ἑωὐτῶν περὶ τουτέων τῶν νουσημάτων εἰσὶν, ὥστε μελετητέα [5] εἶναι· οἱ γὰρ μὴ ἰητροὶ, ἰητροὶ δοκέουσιν εἶναι μάλιστα διὰ ταῦτας τὰς νούσους· ῥηΐδιον γὰρ τὰ ὀνόματα ἐκμανθάνειν, ὁκοῖα νενόμισται [6] προσφέρεσθαι πρὸς τοὺς τὰ τοιαῦτα κάμνοντας· ἢν γὰρ ὀνομάσῃ τις πτισάνης χυλὸν, καὶ οἶνον τοῖον, ἢ τοῖον, ἢ δὲ μελίκρητον, ἅπαντα τοῖσι δημότῃσι δοκέουσιν ἰητροὶ ταῦτα λέγειν, οἵτε βελτίους καὶ οἱ χείρους [7]· τὰ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ἐν τουτέοισι δὴ, καὶ πάνυ μέγα διαφέρουσιν ἕτεροι ἑτέρων. δοκέει δέ μοι ἄξια γραφῆς εἶναι ταῦτα μάλιστα, ὁκόσα τε ἀκαταμάθητά ἐστι τοῖσιν ἰητροῖσιν, ἐπίκαιρα ἐόντα εἰδέ-

1. οἱ πέλας, i. e. qui hoc nomine caeteris praecellunt medici.
2. ἴημα, Jonice pro ἴαμα, *curatio*.
3. ἐπαινέται et ψέκται, *laudatores* et *vituperatores*.
4. Attice pro ἀσυνετώτατοι, superlat. ab ἀσυνετὸς, ex a priv. et συνετὸς, quod a συνίημι.
5. μελετητέον, *studio acquirendum*, *cognoscendum*
6. a verbo νομίζω.
7. Quam sibi simile omnium temporum vulgus, quam suppar medicorum fortuna!

δέναι, καὶ ὁκόσα μεγάλας ὠφελείας φέρει, ἢ μεγάλας βλάβας· ἀκαταμάθητα μὲν οὖν τάδε ἐστι. διὰ τί ἄρα ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισι, οἱ μὲν τῶν ἰητρῶν, ἅπαντα τὸν αἰῶνα διατελέουσι πτισάνας διδόντες ἀδιήθητους [1], καὶ νομίζουσιν ὀρθῶς ἰητρεύειν· οἱ δὲ τινὲς περὶ παντὸς ποιοῦνται, ὅκως κριθὴν μηδεμίην καταπίῃ ὁ κάμνων· μεγάλην γὰρ βλάβην ἡγοῦνται εἶναι· ἀλλὰ δι' ὀθονίου διηθέοντες [2] τὸν χυλὸν [3] διδόασιν. οἱ δὲ τινὲς αὐτέων οὔτ' ἂν πτισάνην παχείην δοῖεν, οὔτε χυλόν· οἱ μὲν, μέχρις ἂν ἑβδομαῖος γένηται ὁ κάμνων [4]· οἱ δὲ, καὶ διὰ τέλεος ἄχρις ἂν κριθῇ [5] ἡ νοῦσος· μάλα μὲν οὖν οὐδὲ προβάλλεσθαι τὰ τοιαῦτα ζητήματα [6] εἰθισμένοι εἰσὶν οἱ ἰητροί, ἴσως δὲ οὐδε προβαλλόμενα εὐρι-

1. ἀδιήθητος, *non colatus.*
2. δι' ὀθονίου διηθέοντες, *per linteum colantes.*
3. χυλὸς, *succus, sorbitio e ptisana colata.*
4. μέχρις ἂν ἑβδομαῖος γένηται ὁ κάμνων, dum septimum diem aeger attigerit.
5. a verbo κρίνω.
6. προβαλλόμαι τὰ ζητήματα, *quaestiones propono.* Hinc vulgo dicuntur *problemata*, id est, propositae quaestiones, plerumque difficiliores.

ρίσκεται· καί τοι διαβολήν [1] γε ἔχει ὅλη ἡ τέχνη πρὸς τῶν δημοτέων μεγάλην, ὡς μηδὲ δοκέειν ὅλως ἰητρικὴν εἶναι· ἔν γε τοῖσιν ὀξέσι τῶν νουσημάτων τοῦτο δὲ διοίσουσιν [2] ἀλλήλων οἱ χειρωνάκται [3], ὥστε ἃ ὁ ἕτερος προσφέρει ἡγεῦμενος ἄριστα εἶναι, ταῦτα νομίζειν ἤδη τὸν ἕτερον κακὰ εἶναι· καὶ σχεδὸν ἂν, κατά γε τὸ τοιόνδε, τὴν τέχνην φαῖεν ὁμοιοῦσθαι μαντικῇ· ὅτι οἱ μάντιες τὸν αὐτὸν ὄρνιθα, εἰ μὲν ἀριστερὸς εἴη, ἀγαθὸν νομίζουσιν εἶναι· εἰ δὲ δεξιὸς, κακόν· καὶ ἐν ἱεροσκοπίῃ [3] τὰ τοιάδε ἄλλα ἐπ' ἄλλοισιν· ἀλλ' ἔνιοι τῶν μάντεων τἀναντία τουτέων [4]. φημὶ δὲ πάγκαλον εἶναι τοῦτο τὸ σκέμμα, καὶ ἠδελφισμένον τοῖσι πλείστοισι τῶν ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ ἐπικαιροτάτοισι [5]· καὶ γὰρ τοῖσι νοσέουσι πᾶσιν ἐς ὑγιείην μέγα τι δύναται, καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν ἐς ἀσφαλείην, καὶ τοῖσιν ἀσκέουσιν ἐς εὐεξίην, καὶ ἐς ὅ τι ἂν ἕκαστος ἐθέλῃ.

D E

---

1. διαβολὴ, *obtrectatio.*
2. a verbo διαφέρω.
3. Opifices medici, ac si *operarios* dixisset, ut a medicis liberalibus, philosophis distingueret.
4. ἱεροσκοπία, *haruspicina.*
5. Est in hisce ironia ac vere Socratica ratio.

DE PTISANA.

Πτισάνη μὲν οὖν δοκέει ὀρθῶς προκεκρίσθαι [1] τῶν σιτηρῶν γευμάτων, ἐν τουτέοισι τοῖσι νουσήμασι· καὶ ἐπαινέω γε τοὺς προκρίναντας· τὸ γὰρ γλίσχρασμα αὐτέης, λεῖον καὶ ξυνεχὲς καὶ προσηνές ἐστι, καὶ ὀλισθηρὸν, καὶ πλαδαρὸν μετρίως [2], καὶ ἄδιψον, καὶ εὐέκπλυτον, εἴ τι καὶ τουτέου προσδέοι· καὶ οὔτε στύψιν ἔχον, οὔτε ἄραδον [3] κακόν· οὔτε ἀνοιδίσκεται [4] ἐν τῇ κοιλίῃ, ἀνῴδηκε γὰρ ἐν τῇ ἑψήσει, ὁκόσον πλεῖστον ἐπεφύκει διογκοῦσθαι [5]. ὁκόσοι μὲν οὖν πτισάνῃσι χρέωνται ἐν τουτέοισι τοῖσι νουσήμασιν, οὐδεμίῃ ἡμέρῃ κενεαγγητέον [6], ὡς ἔπος εἰρῆσθαι, ἀλλὰ χρηστέον, καὶ οὐ δικ-

1. a verbo προκρίνω.
2. πλαδαρὸν μετρίως, *leviter humectans.*
3. ἄραδος, *turbatio.*
4. ἀνοιδίσκω, ομαι, *intumesco; non intumescit*, i. e. facile subigitur, digeritur.
5. διογκοῦμαι, *turgeo.*
6. κενεαγγέω, *exinanita vasa habeo, inediam vatior.*

διαλειπτέον [1], ἢν μή τι δέῃ, ἢ διὰ φαρμακίην [2], ἢ κλύσιν [3] διαλείπειν, καὶ τοῖσι μέν γε εἰθισμένοισι δὶς σιτέεσθαι τῆς ἡμέρης, δὶς δοτέον [4]· τοῖσι δὲ μονοσιτέειν εἰθισμένοισιν ἅπαξ δοτέον τὴν πρώτην, ἐκ προσαγωγῆς [5] δέ· ἢν δὲ ἐνδέχηται [6], τουτέοισι καὶ δὶς δοτέον, ἤν τι δοκέῃ προσδεῖν· πλῆθος δὲ ἀρκέει κατ' ἀρχὰς διδόναι μὴ πουλὺ, μηδὲ ὑπέρπαχυ, ἀλλ' ὁκόσον ἕνεκεν τοῦ ἔθεος ἐσιέναι τι, καὶ κενεαγγίην μὴ γενέσθαι πολλήν· περὶ δὲ τῆς ἐπιδόσιος εἰς πλῆθος τοῦ ῥοφήματος, ἢν μὲν ξηρότατον ᾖ τὸ νούσημα, ἢ ὡς ἄν τις οἴοιτο, οὐ χρὴ ἐπὶ πλέον διδόναι, ἀλλὰ προπίνειν πρὸ τοῦ ῥοφήματος, ἢ μελίκρητον, ἢ οἶνον, ἢ ὁκότερον ἂν ἁρμόζῃ· τὸ δὲ ἁρμόττον [7] ἐφ' ἑκάστοισι τῶν τρόπων εἰ-

---

1. Ptisanae usus non intermittendus est, ne unum quidem diem.
2. φαρμακίη, *medicamen purgans.*
3. κλύσις, *clyster.*
4. Videlicet aegrotantium diaeta ad sanorum victum componi debet. Namque in Codice diaetetico, quae a consuetudine ducitur lex, summa est; neque communia tantum, verum propria quoque intueri oportet medicum.
5. ἐκ προσαγωγῆς, *paulatim adjiciendo.*
6. ἢν ἐνδέχηται, *si conducat.*
7. ἁρμόττων, *aptus, conveniens.*

εἰρήσεται· ἢν δὲ ὑγραίνηται τὸ στόμα, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ πλεύμονος εἴη ὁκοῖα δεῖ, ἐπιδιδόναι χρὴ ὡς πλῆθος τοῦ ῥοφήματος ὡς ἐν κεφελαίῳ [1] εἰρῆσθαι. τὰ μὲν γὰρ θᾶσσον καὶ μᾶλλον πλαδῶντα, ταχύτητα κρίσιος σημαίνει· τὰ δὲ βραδύτερον καὶ ἧσσον, βραδυτέραν σημαίνει τὴν κρίσιν [2]· καὶ ταῦτ' αὐτὰ μὲν καθ' αὑτὰ, τοιάδε τὸ ἐπίπαν ἐστί· πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἐπίκαιρα παρεῖται, οἷσι προσημαίνεσθαι δεῖ, ἃ εἰρήσεται ὕστερον· καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείων ἡ κάθαρσις γίνηται, τόσῳδε χρὴ πλέον ἐπιδιδόναι ἄχρι κρίσιος [3], μάλιστα δὲ κρίσιος ὑπερβολῆς δύο ἡμερέων, οἷσί γε ἢ πεμπταίοισιν ἢ ἑβδομαίοισιν, ἢ ἐναταίοισι δοκέει κρίνεσθαι, ὡς καὶ τὸ ἄρτιον καὶ τὸ περισσὸν προμηθὲς ᾖ [4]· μετὰ δὲ τοῦτο τῷ μὲν ῥοφήματι ἐς τὸ πρωΐ χρηστέον, ἐς ὀψὲ δὲ ἐς σιτία μεταβάλλειν [5]· ξυμφέρει δὲ τὰ τοιάδε

1. ὡς ἐν κεφαλαίῳ, *summatim.*
2. Cito madescentia celerem crisin denotant, lente tardam; ut in peripneumoniâ, quo citius os humescat et sputa prodeant, eo celerior crisis, caet.
3. Evacuationi criticae respondeat ptisanae copia.
4. Ut etiam dierum paritatis et imparitatis ratio habeatur.
5. Nimirum Graeci mane prandere, vespere vero coenare.

δε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ὅλῃσι πτισάνῃσιν αὐτίκα χρεομένοισι· αἵτε γὰρ ὀδύναι ἐν τοῖσι πλευριτικοῖσιν αὐτίκα αὐτόματοι παύονται, ὅταν ἄρξωνται πτύειν τι ἄξιον λόγου καὶ ἐκκαθαίρεσθαι· αἵ τε καθάρσιες, πολλῷ τελεώτεραι εἰσὶ, καὶ ἔμπυοι ἧττον γίνονται, ἢ εἰ ἀλλοίως τις διαιτῴη· καὶ αἱ κρίσιες ἁπλούστεραι, καὶ εὐκριτώτεραι, καὶ ἧσσον ὑποστροφώδεες· τὰς δὲ πτισάνας χρὴ ἐκ κριθέων τέως βελτίστων εἶναι, καὶ κάλλιστα ἑψῆσθαι, καὶ ἄλλως, ἢν μὴ τῷ χυλῷ μούνῳ μέλλῃς χρέεσθαι· μετὰ γὰρ τῆς ἄλλης ἀρετῆς τῆς πτισάνης, τὸ ὀλισθηρὸν τὴν κριθὴν καταπινομένῳ ποιέει μὴ βλάπτειν. οὐδαμοῦ γὰρ προσίσχεται, οὐδὲ μένει κατὰ τὴν τοῦ θώρακος ἕξιν· ὀλισθηροτάτη δὲ, καὶ ἀδιψοτάτη, καὶ εὐπεπτοτάτη, καὶ ἀσθενεστάτη [1] ἐστιν, καὶ κάλλιστα ἑφθὴ, ὧν πάντων δεῖ· ἢν οὖν μὴ προστιμωρήσῃ [2] τις ὀκόσων δεῖται, αὐτάρκης εἶναι

---

re solebant. Hinc leviorem ptisanam mane *prandii* loco commendavit, graviorem vero cibum vespere loco *coenae* permisit; atque ita in hisce quoque naturae morem secutus est cous.

1. *Infirmissima*, i. e. valde innocua est, neque irritat.
2. προστιμωρήσῃ, *contulerit.*

νκι ὁ τρόπος τῆς τοιαύτης πτισανοῤροφίης, πολλαχῆ βεβλάψεται. ὁκόσοισι γὰρ σῖτος αὐτίκα ἐγκατακέκλεισται [1], ἢν μή τις ὑποκενώσας [2] τὸ ῥόφημα δῴη, τὴν ὀδύνην ἐνεοῦσαν προσπαροξύνειεν ἄν, καὶ μὴ ἐνεοῦσαν εὐθὺς ποιήσειεν· καὶ πνεῦμα πυκνότατον γένοιτ' ἄν· κακὸν δὲ τοῦτο ἐστί· ξηραντικὸν γὰρ πλεύμονος, καὶ κοπῶδες ὑποχονδρίων καὶ ἥτρου, καὶ φρενῶν· τοῦτο δὲ, ἢν ἔτι τῆς ὀδύνης τοῦ πλευροῦ ξυνεχέος ἐούσης, καὶ πρὸς τὰ θερμάσματα μὴ χαλώσης, καὶ τοῦ πτυελοῦ μὴ ἀνιόντος, ἀλλὰ καταγλισχραινομένου ἀπέπτως, ἢν μὴ λύσῃ τις τὴν ὀδύνην, ἢ κοιλίην μαλθάξας, ἢ φλέβα ταμὼν, ἢ ὁκότερον ἂν τουτέων ξυμφέρῃ· τὰς δὲ πτισάνας ἢν οὕτως ἔχωσι δίδως, ταχέως οἱ θάνατοι τῶν τοιουτέων γίνονται [3]. διὰ ταύτας οὖν τὰς προφάσιας, καὶ ἑτέρας τοιαύτας ἔτι μᾶλλον, οἱ ὅλῃσι τῇσι πτισάνῃσι χρώμενοι, ἑβδομαῖοι καὶ ὀλιγη-

1. a verbo ἐγκατακλείω.
2. ὑποκενώσας, vacuato alvo. Cf. Aphor. 10, Sect. II.
3. Noxas commemorat Hippocrates, a ptisanâ in acutis, pleuritide imprimis, intempestive datâ; inde criseos perturbatio et mors, a pulmone potissimum.

γημερώτεροι [1] θνήσκουσιν· οἱ μέν τοι καὶ τὴν γνώμην βλαβέντες· οἱ δὲ ὑπὸ τῆς ὀρθοπνοίης τε καὶ τοῦ ῥέγχους ἀποπνιγέντες· μάλα δὲ τοὺς τοιουτέους οἱ ἀρχαῖοι βλητοὺς ἐνόμιζον εἶναι, διὰ τόδε μάλιστα· οὐχ' ἥκιστα δὲ ὅτι καὶ ἀποθανόντων αὐτέων ἡ πλευρὴ πελίη εὑρίσκεται, ἰκελόν τι πληγῇ [2]· αἴτιον δὲ τουτέου, τόδε ἔστιν, ὅτι πρὶν λυθῆναι τὴν ὀδύνην [3] θνήσκουσι· ταχέως γὰρ πνευματίαι [4] γίνονται· ὑπὸ δὲ τοῦ πολλοῦ καὶ πυκνοῦ πνεύματος, ὡς ἤδη εἴρηται, καταγλισχραινόμενον τὸ πτύελον ἀπέπτως, κωλύει τὴν ἐπάνοδον γίνεσθαι, ἀλλὰ τὴν ῥέγξιν ποιέει ἐνισχόμενον ἐν τοῖσι βρογχίοισι τοῦ πλεύμονος. καὶ ὁκόταν ἐς ταὐτὸ ἔλθῃ θανατῶδες ἤδη ὡς ἐπὶ τὸ πουλὺ ἐστί· καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ πτύελον ἐνισχόμενον, κωλύει μὲν τὸ πνεῦμα εἴσω φέρεσθαι, ἀναγκάζει δὲ ταχέως ἔξω φέρεσθαι· καὶ οὕτως ἐς τὸ κακὸν ἀλλήλοισι τιμωρέουσι [5]· τό τε γὰρ πτύελον ἐνισχόμενον πυκνὸν τὸ πνεῦμα ποιέει· τό τε πνεῦμα, σχό-

---

1. ὀλιγημερώτεροι, *paucioribus diebus*, i. e. *post pauciores dies.*
2. Inflammatione scil. gangraenâ terminatâ.
3. πρὶν λυθῆναι τὴν ὀδύνην, *ante dolorem solutum.*
4. πνευματίαι, *anhelatores.*
5. καὶ οὕτως — τιμωρέουσι. Sensus est: *adeo, ut ad perniciem sibi mutuam opem ferant.*

πυκνὸν ἐὸν, ἐπιγλισχραίνει τὸ πτύελον, καὶ κωλύει ἀπολισθαίνειν [1]· καταλαμβάνει δὲ ταῦτ' οὐ μόνον ἢν πτισάνῃ ἀκαίρως χρέωνται, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, ἤν τι ἄλλο φάγωσιν ἢ πίωσιν πτισάνης ἀνεπιτηδειότερον [2]· μάλα μὲν οὖν τὰ πλεῖστα παραπλήσιαί εἰσιν αἱ τιμωρίαι [3], τοῖσι τε ὅλῃσι τῇσι πτισάνῃσι χρεομένοισι, τοῖσι τε τῷ χυλῷ αὐτέῳ, τοῖσι τε μήθ' ἑτέρῳ τουτέων, ἀλλὰ ποτῷ μοῦνον· ἔστι δ' ὅπῃ καὶ διαφερόντως τιμωρητέον· χρὴ δὲ τόγε πάμπαν οὕτω ποιέειν· ἢν νεοβρῶτι [4] ἐόντι αὐτέῳ, καὶ κοιλίης μήπω ὑποκεχωρηκυίης [5] ἄρξηται ὁ πυρετὸς, ἤν τε ξὺν ὀδύνῃ, ἤν τε ἄνευ ὀδύνης, ἐπισχεῖν [6] τὴν δόσιν τοῦ ῥοφήματος, ἔστ' ἂν οἴηται κεχωρηκέναι ἐς τὸ κάτω μέρος τοῦ ἐντέρου τὸ σιτίον· χρέεσθαι δὲ ποτῷ, ἢν μὲν ἄλγημά τι ἔχῃ, ὀξυμέλιτι, χειμῶνος μὲν θερμῷ, θέρεος ψυχρῷ· ἢν

1. ἀπολισθαίνειν, *lubricum fieri*, *effluere*: turbatâ nempe intempestivâ coenâ morbi judicatione.
2. ἀνεπιτήδειος, *incongruus*.
3. τιμωρίαι, *auxilia*.
4. νεοβρῶς, *recenter pastus*, a νέος et βιβρώσκω.
5. ὑποχώρεω, proprie *recedo*, *discedo*, h. l. de alvi exonerationе, sive evacuatione.
6. a verbo ἐπέχειν, *inhibere*.

ἢν δὲ πολλὴ δίψα εἴη, μελικρήτῳ [1] καὶ ὕδατι· ἔπειτα μέντοι, ἢν μὲν ἄλγημά τι ἐνῇ, ἢ τῶν ἐπικινδύνων τὶ ἐμφαίνηται [2], διδόναι τὸ ῥόφημα, μήτε πουλὺ, μήτε παχὺ, μετὰ δὲ τὴν ἑβδόμην, ἢ ἐνάτην, ἢν ἰσχύῃ· ἢν δὲ μὴ ὑπεληλύθῃ [3] ὁ παλαιότερος σῖτος νεοβρῶτι ἐόντι, ἢν μὲν ἰσχύῃ τε καὶ ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ, κλύσαι [4]· ἢν δὲ ἀσθενέστερος ᾖ, βαλάνῳ [5] προσχρήσασθαι, ἢν μὴ αὐτόματα διεξίῃ καλῶς· καιρὸν δὲ τῆς δόσιος τοῦ ῥοφήματος τόνδε μάλιστα φυλάσσεσθαι, κατ' ἀρχὰς καὶ διὰ παντὸς τοῦ νοσήματος· ὅταν μὲν οἱ πόδες ψυχροὶ ἔωσιν, ἐπισχεῖν χρὴ τοῦ ῥοφήματος τὴν δόσιν, μάλιστα δὲ καὶ τοῦ ποτοῦ ἀπέχεσθαι· ὁκόταν καὶ ἡ θέρμη καταβῇ ἐς τοὺς πόδας, τότε διδόναι [6] καὶ νομίζειν μάλα δύνασθαι τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν ἁπάσῃσι τῇσι νούσοι·

1. μελίκρητον, *hydromel.*
2. ἢν — τῶν ἐπικινδύνων τι ἐμφ. *si quod periculum adpareat.*
3. ὑπέρχομαι.
4. Quippe e drasticis erant Graecorum enemata.
5. βάλανος, *glans*, *suppositorium.*
6. Sub paroxysmo febrili, pedibus frigidis, non danda sorbitio, nec nisi declinante paraxysmo, calore ad pedes redeunte, restitutoque libero humorum motu, exhibenda.

σοισιν· οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τῇσιν ὀξείῃσι· μάλιστα δὲ ἐν τῇσι μᾶλλον πυρετώδεσι, καὶ ἐπικινδυνοτάτῃσι[1]· χρῆσθαι δὲ πρῶτον μάλιστα μὲν χυλῷ, ἔπειτα δὲ πτισάνῃ, κατὰ τὰ τεκμήρια τὰ προγεγραμμένα ἀκριβῶς θεωρῶν. —

Προστεκμαρτέα δὴ καὶ ἰσχὺς, καὶ ὁ τρόπος τοῦ νοσήματος ἑκάστοισι, καὶ τῆς φύσιος τοῦ τε ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἔθεος, καὶ τῆς διαίτης τοῦ κάμνοντος, οὐ μόνον σιτίων, ἀλλὰ καὶ ποτῶν· πολλῷ δὲ ἧσσον ἐπὶ τὴν πρόσθεσιν ἰτέον[2], ἐπεὶ τήν γε ἀφαίρεσιν ὅλως ἀφελεῖν πολλαχοῦ λυσιτελέει, ὅκου διαρκέειν μέλλει ὁ κάμνων, μέχρις ἂν τῆς νούσου ἡ ἀκμὴ πεπανθῇ[3]· ἐν ὁκοίοισι δὲ τὸ τοιόνδε ποιητέον, γεγράψεται. πολλὰ δὲ ἄν τις καὶ ἄλλα ἠδελφισμένα τοῖσιν εἰρημένοισι γράφοι, τό γε μὲν κρέσσον μαρτύριον· οὐ γὰρ ἠδελφισμένον ἐστὶ τῷ πρήγματι, περὶ οὗ μοι ὁ πλεῖστος λόγος εἴρηται· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρῆγμα ἐπι-

καιρ-

1. Jure BOERHAVIUS ille: nullum se cognovisse remedium, nisi tempestivo usu tale fieret.

2. Universe minus augenda in acutis alimenti copia; in quibus scil. ante morbi ἀκμὴν, si sufficiant aegri vires, alimenti substractio magis, quam ejusdem additio juvat.

3. A verbo πεπαίνω. Sensus est: donec morbi vigor ad maturitatem perducatur.

καιρότατόν ἐστι διδακτήριον [1]· οἱ γὰρ ἀρχόμενοι τῶν ὀξέων νουσημάτων, ἔστιν ὅτε οἱ μὲν σιτία αὐθημερὸν ἠργμένοι [2] ἤδη· οἱ δὲ καὶ τῇ ὑστεραίῃ· οἱ δὲ καὶ ἐῤῥόφεον τὸ προστυχὸν [3]· οἱ δὲ καὶ κυκεῶνα [4] ἐῤῥόφεον· ἅπαντα δὲ ταῦτα κακίω μὲν ἐστὶν ἢ εἰ ἑτεροίως τὶς διαιτηθείη· πολλῷ μέντοι ἐλάσσω βλάβην φέρει ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἁμαρτηθέντα, ἢ εἴτις τὰς μὲν πρώτας ἡμέρας δυὰ ἢ τρεῖς κενεαγγήσειε τελείως, τεταρταῖος δὲ ὢν, τοιάδε διαιτηθείη, ἢ καὶ πεμπταῖος [5]· ἔτι μέντοι κάκιον, εἰ ταύτας πάσας τὰς ἡμέρας προκενεαγγήσας, ἐν τῇσιν ὕστερον ἡμέρῃσιν οὕτω διαιτηθείη, πρὶν ἢ πέπειρον γενέσθαι τὴν νοῦσον· οὕτω μὲν γὰρ θάνατον φέρει φανερῶς τοῖσι πλείστοισιν, ἢν μὴ παντάπασί τις εὐήθης ἡ νοῦσος εἴη [6]· αἱ δὲ κατ' ἀρχὰς ἁμαρτάδες

1. Non opus est exemplis aliunde petitis; nam res ipsa loquitur.

2. a verbo ἄρχομαι. αὐθημερὸν ἠργμένος, i. e. eo ipso die, quo morbus incepit.

3. *quod forte obviam est*, a verbo προστυγχάνω.

4. κυκεὼν, miscellanea potio, in quâ vinum quoque misceri solebat, ejus generis, quam Heroas in pugnâ vulneratos bibisse narrat HOMERUS.

5. Quoniam in hoc fere tempus in acutis morbi vigor incidit.

6. Ita enim Crisis perturbatur.

δες οὐχ ὁμοίως ταύτῃσιν ἀνήκεστοί εἰσιν, ἀλλὰ πολλῷ εὐακεστότεραι [1]· τοῦτο οὖν ἡγεῦμαι μέγιστον διδακτήριον, ὅτι οὐ στερητέαι [2] αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ ῥοφήματος, ἢ τοίου, ἢ τοίου, τοῖσι μέλλουσιν ὀλίγον ὕστερον ῥοφήμασιν, ἢ τοίοις, ἢ τοίοις χρέεσθαι· πυθμενόθεν [3] μὲν οὖν οὐκ ἴσασιν [4], οὔθ' οἱ τῇσι κριθώδεσι πτισάνῃσι χρεόμενοι, ὅτι αὐτέῃσι κακοῦνται, ὁκόταν ῥοφέειν ἄρξωνται, ἢν προκενεαγγήσωσι, δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἢ καὶ πλείους· οὔτ' αὖ οἱ τῷ χυλῷ χρεόμενοι γινώσκουσιν, ὅτι αὐτέοισι βλάπτονται ῥοφέοντες, ὅταν μὴ ὀρθῶς ἄρξωνται τοῦ ῥοφήματος· τότε μὲν φυλάσσουσι καὶ γινώσκουσιν, ὅτι μεγάλην τὴν βλάβην φέρει, ἢν πρὶν πέπειρον τὴν νόσον γενέσθαι κριθώδεα πτισάνην ῥοφήσῃ ὁ κάμνων, εἰθισμένος χυλῷ χρέεσθαι· πάντα οὖν ταῦτα μεγάλα μαρτύρια ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἄγουσιν εἰς τὰ διαιτήματα οἱ ἰητροὶ τοὺς κάμνοντας, ἀλλ' ἐν ᾗσί γε νού-

---

1. ἀνήκεστος, *insanabilis*, ab ἀ priv. et ἀκέομαι; opponitur εὐακέστῳ, *facile sanabili*.

2. στερέω, *privo*.

3. πυθμενόθεν, *funditus*, hic *prorsus*; ducta vox est a vasorum fundo. Cf. FOËSIUS in *Oecon.*, quemque ibi citat, GALENUS in Exeg. h. l.

4. a verbo ἴσημι.

νούσοισιν οὐ χρὴ κενεαγγέειν τοὺς μέλλοντας ῥοφήμασι διαιτᾶσθαι, κενεαγγέουσιν· ἐν ᾗσι τε οὐ χρὴ μεταβάλλειν ἐκ κενεαγγείης ἐς ῥοφήματα, ἐν ταύτῃσι μεταβάλλουσι, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πουλὺ ἁμαρτάνουσιν [1]· ἐνίοτε δὲ ἐν τοῖσι καιροῖσι μεταβάλλουσιν ἐς τὰ ῥοφήματα ἐκ τῆς κενεαγγείης, ἐν οἷσι πολλάκις ἀρήγει [2] ἐκ τῶν ῥοφημάτων πλησιάζειν τῇ κενεαγγείῃ, ἢν οὕτως τύχῃ [3] παροξυνομένη ἡ νοῦσος· ἐνίοτε δὲ καὶ ὠμὰ ἐπισπῶνται ἀπό τε κεφαλῆς [4], καὶ τοῦ περὶ τὸν θώρηκα τόπου χολώδεα· ἀγρυπνίαι τε συνεμπίπτουσιν αὐτέοισι, δι' ἃς οὐ πέσσεται ἡ νοῦ-

---

1. More Empiricorum, qui, cum vagam quandam sequuntur experientiam, in tenebris oberrant, ac turpissime saepenumero labuntur. Quippe ea multorum hominum mentibus insidet opinio, in caeteris artibus ratione utendum esse, in medicinâ experientiam solam requiri. *Insanam* autem ejusmodi experientiam quam nihil prorsus fecerit Hippocrates, qui ad omnem omnino artem rationem adhibendam esse monuit, ex hoc loco apparet. Caeterum Cf. ZIMMERMANN *von der Erfahr. in die Arzneyk.* l. I. c. II.

2. ἀρήγει, *expedit.*

3. a τυγχάνω.

4. ὠμὰ ἐπισπ. ἀπὸ τ. κεφ., *cruda a capite attrahuntur.*

νοῦτος [1], περίλυποί τε καὶ πικροὶ [2] γίνονται· καὶ παραφρονέουσι καὶ μαρμαρυγώδεα σφέων τὰ ὄμματα· καὶ αἱ ἀκοαὶ ἤχου μεσταὶ [3], καὶ τὰ ἀκρωτήρια κατεψυγμένα· καὶ οὖρα ἄπεπτα· καὶ πτύσματα λεπτὰ, καὶ ἀλυκὰ, καὶ κεχρωσμένα ἀκρήτῳ χρώματι σμικρὰ· καὶ ἱδρῶτες περὶ τὸν τράχηλον, καὶ διαπορήματα, καὶ πνεῦμα προϊπταῖον ἐν τῇ ἄνω φορῇ [4] πυκνὸν, ἢ μέγα λίην· ὄφρυες δεινώσιος μετέχουσαι [5]· λειποψυχώδεα πονηρά· καὶ τῶν ἱματίων ἀποῤῥίψιες ἀπὸ τοῦ στήθεος· καὶ χεῖρες τρομώδεες· ἐνίοτε δὲ καὶ χεῖλος τὸ κάτω σείεται [6]· ταῦτα δὲ ἐν ἄρχῃσι παραφαινόμενα παραφροσύνης δηλωτικά εἰσι σφοδρῆς.

καὶ

---

1. Comparatione ducta a ciborum concoctione: magna enim somno tribuenda est digestionis promovendae potestas; id quod quamplurimis locis indicat HIPPOCRATES.
2. πικροὶ, a colluvie videlicet ac saburra.
3. Sanguinis in capite congesti signa.
4. *aëris inspiratio molesta, gravis.*
5. Summa anxietatis expressa imago. In hisce perturbatio Critica non descripta, verum depicta est. Alia post alia nata videmus symptomata, eoque ordine, quo nasci solent, ita ut ipsi aegro adstare videamur.
6. σείεται, *concutitur;* labis gastricae ac vomitus instantis indicium.

καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ ἀποθνήσκουσιν· οἱ δὲ διαφεύγοντες, ἢ μετ' ἀποστήματος, ἢ αἵματος ῥύσιος ἐκ τῆς ῥινὸς, ἢ πῦον παχὺ πτύσαντες διαφεύγουσιν· ἄλλως δὲ οὔ [1]· οὐδὲ γὰρ τῶν τοιουτέων ὁρέω ἐμπείρους τοὺς ἰητροὺς, ὡς χρὴ διαγινώσκειν τὰς ἀσθενείας ἐν τῇσι νούσοισιν, αἴτε διὰ κενεαγγείην ἀποτελοῦνται, αἴτε δι' ἄλλον τινὰ ἐρεθισμὸν, αἴτε διὰ πόνον, καὶ ὑπὸ ὀξύτητος τῆς νούσου [2]· ὁκόσα τε ἡμέων ἡ φύσις καὶ ἡ ἕξις ἑκάστοισιν ἐκτεκνοῖ πάθεα καὶ εἴδεα παντοῖα· καίτοι σωτηρίην ἢ θάνατον φέρει γινωσκόμενα, ἢ ἀγνοούμενα τὰ τοιαῦτα· μέζον μὲν γὰρ κακόν ἐστιν, ἢν διὰ τὸν πόνον καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς νούσου ἀσθενέοντι, προσφέρῃ τὶς ποτὸν ἢ ῥόφημα πλεῖον, ἢ σιτίον, οἰόμενος διὰ κενα-γ-

1. Est perturbationis criticae, quae artem superare solet, Therapeutice naturalis.

2. Huic ἀσθενείας distinctioni illa inesse deprehenduntur genera, quorum inventione aetas nostra adeo superbit. Distinguendum enim esse ait inter illam debilitatem, quae ex κενεαγγείᾳ oritur; haec asthenia vera est: et illam quae sive a stimulo quodam, sive a dolore, seu ab ipsius morbi vehementiâ oritur; haec astheniam nobis refert spuriam, indirectam.

ναγγείην ἀσθενέειν, ἀεικὲς [1] δὲ διὰ κεναγγείην ἀσθενέοντα, μὴ γνῶναι καὶ πιέζειν τῇ διαίτῃ [2]· φέρει μὲν γάρ τινα κίνδυνον καὶ αὕτη ἡ ἁμαρτὰς, πολλῷ δὲ ἧσσον τῆς ἑτέρης· καταγελαστοτέρη δὲ πολλῷ αὕτη μᾶλλον ἡ ἁμαρτὰς τῆς ἑτέρης· εἰ γὰρ ἄλλος ἰατρὸς, ἢ καὶ ἰδιώτης, εἰσελθὼν καὶ γνοὺς τὰ συμβεβηκότα, δώῃ καὶ φαγεῖν καὶ πιεῖν, ἃ ὁ ἕτερος ἐκώλυσεν, ἐπιδήλως ἂν δοκοίη ὠφεληκέναι· τὰ δὲ τοιαῦτα μάλιστα καθυβρίζεται τῶν χειρονακτέων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· δοκέει γὰρ αὐτέοισιν ὁ εἰσελθὼν ἰητρὸς, ἢ ἰδιώτης, ὡσπερεὶ τεθνεῶτα ἀναστῆσαι· γεγράψεται οὖν καὶ περὶ τουτέου, σημήϊα οἷσι δεῖ ἕκαστα τουτέων διαγινώσκειν· παραπλήσια μέντοι τοῖσι κατὰ κοιλίην καὶ ταῦτα ἐστί [3]· καὶ γὰρ ἢν

1. ἀεικὲς, *indecorum*.

2. *Diaetâ premere*, nimis *strictâ* scilicet, potius *inediâ*. Duplex nempe hoc loco notatur medicorum ἁμάρτημα: alterum eorum, qui a dolore aut morbi acuti vehementiâ debilitatis cibum offerunt κινδυνότερον illud; alterum, καταγελαστότερον, alimenta exinanitione pressis aut inediâ denegantium. Suam enim cuique debilitati medicinam admovendam esse, aequus ille virium aestimator praecipit.

3. Nimirum antea monuerat Auctor, nocere repentinam ab inedia ad cibos, ab hisce ad inediam transitionem:

ἢν ὅλον τὸ σῶμα ἀναπαύσηται πουλὺ παρὰ τὸ ἔθος, οὐκ αὐτίκα ἔῤῥωται μᾶλλον· ἢν δὲ δὴ καὶ πλείω χρόνον διελιννύσας [1] ἐξαπίνης ἐς τοὺς πόνους ἔλθῃ, φλαυρόν τι πρήξειεν ἐπιδήλως· οὕτω δὲ καὶ ἓν ἕκαστον τοῦ σώματος [2]· καὶ γὰρ ἢν οἱ πόδες τοιόνδε τι πρήξειαν, καὶ τὰ ἄλλα ἄρθρα μὴ εἰθισμένα πονέειν, ἢν διὰ χρόνου ἐξαπίνης πρὸς τὸ πονεῖν ἔλθῃ· ταὐτὰ δ' ἂν καὶ οἱ ὀδόντες καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ πάθοιεν, καὶ πᾶν ὁτιοῦν· ἐπεὶ καὶ κοίτη ἡ παρὰ τὸ ἔθος μαλθακὴ πόνον ἐμποιέει· καὶ σκληρὴ παρὰ τὸ ἔθος, καὶ ὕπαιθρος [3] εὐνὴ παρὰ τὸ ἔθος, σκληρύνει τὸ σῶμα [4]· ἀτὰρ καὶ τὰ τῶν τοιῶνδε πάντων ἀρκέει παραδείγματα γράψαι· εἰ γάρ τις ἕλκος λαβὼν ἐν κνήμῃ, μήτε λίην ἐπίκαιρον [5], μήτε λίην εὔηθες ὂν, καὶ μήτε ἄγαν δυσελκὴς ὢν, μήτε ἄγαν εὐελκὴς [6] αὐτίκα ἀρξάμενος ἐκ πρώ-

jam illuc revertitur, atque inductionis viâ docet, universe quicquid praeter consuetudinem est, officere.

1. διελιννύω, *cesso*, hic *quiesco*.

2. Sensus est: sic quoque unaquacque corporis pars se habet.

3. ὕπαιθρος, *sub dio*.

4. Quam inductione docuerat rem, exemplo illustrat.

5. ἐπίκαιρος, *notabilis*, *insignis*, cui opponitur εὔηθης. Cf. Foës. *Oecon.*

6. Sensus est: isque ad ulcera neque admodum difficulter, neque etiam admodum facile se habeat.

πρώτης κατακείμενος ἰητρεύοιτο, καὶ μηδαμῇ μετεωρίζοι [1] τὸ σκέλος, ἀφλέγμαντος [2] μὲν ἂν οὗτος εἴη, καὶ ὑγιὴς πολλῷ θᾶσσον οὕτω γένοιτο, ἢ εἰ πλανώμενος [3] ἰητρεύοιτο· εἰ μέντοι πεμπταῖος ἢ ἑκταῖος, ἢ καὶ ἔτι ἀνωτέρω ἀναστὰς, ἐθέλοι προβαίνειν, μᾶλλον ἂν πονέοι τότε, ἢ εἰ αὐτίκα ἐξ ἀρχῆς πλανώμενος ἰητρεύοιτο· εἰ δὲ καὶ πολλὰ ταλαιπωρήσειεν ἐξαπίνης, πολλῷ ἂν μᾶλλον πονήσειεν, ἢ ἐκείνως ἰητρευόμενος ταῦτα ταλαιπωρήσειεν ἐν ταύτῃσι τῇσιν ἡμέρῃσι· διὰ τέλεος οὖν μαρτυρεῖ ταῦτα πάντα ἀλλήλοισιν, ὅτι πάντα ἐξαπίνης μείζω πολλῷ τοῦ μετρίου μεταβαλλόμενα ἐπὶ τὰ καὶ ἐπὶ τὰ βλάπτει [4]· πολλαπλασίη μὲν οὖν κατὰ κοιλίην ἡ βλάβη ἐστὶν, ἣν ἐκ πολλῆς κενεαγγείης ἐξαπίνης πλέον τοῦ μετρίου προσαίρηται [5]· ἀτὰρ καὶ κατὰ τὸ ἄλλο σῶμα, ἣν ἐκ πολλῆς ἡ-

1. μετεωρίζω, *attollo.*
2. ἀφλέγμαντος, *inflammatione carens*, ex α priv. et φλεγμαίνω.
3. πλανώμενος, *obambulans.*
4. Nocet repentina quaevis magnaque praeter modum in victu facta mutatio. Hoc fundamento summoque principio omnis haec Hippocratis diaetetice nititur.
5. Imprimis vero nocet plenior post inediam pastus, quam curandi methodum acutis adhibere solebant medici Hippocratis aequales.

ἡσυχίης ἐξαίφνης ἐς πλείω πόνον ἔλθοι, πουλὺ πλείω βλαβείη, ἢ εἰ ἐκ πολλῆς ἐδωδῆς ἐς κενεαγγείην μεταβάλλοι· δεῖ μέν τοι καὶ τὸ σῶμα τουτέοισιν ἐλιννύειν [1]· καὶ ἢν ἐκ πολλῆς ταλαιπωρίης ἐξαπίνης ἐς σχολήν τε καὶ ῥαθυμίην ἐμπέσῃ, δεῖ δὲ καὶ τουτέοισι τὴν κοιλίην ἐλιννύειν πλήθεος βρώμης· ἢν δὲ μὴ, πόνον ἐνῃ τῷ σώματι ἐμποιήσει καὶ βάρος ὅλου τοῦ σώματος [2]· ὁ δὴ οὖν πλεῖστός μοι λόγος γέγονε περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς ἐπὶ τῆς διαίτης, καὶ ἐπὶ τὰ καὶ ἐπὶ τά· ἐς πάντα μὲν οὖν εὔχρηστον ταῦτα εἰδέναι· ἀτὰρ καὶ περὶ οὗ ὁ λόγος ἦν, ὅτι καὶ ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισιν ἐς τὰ ῥοφήματα μεταβάλλουσι ἐκ τῆς κενεαγγείης [3]· μεταβλητέον γὰρ ὡς ἐγὼ κελεύω ἤδη· ἔπειτα οὐ χρηστέον ῥοφήμασι, πρὶν ἡ νούσος πεπαν-

θῇ

1. Supra videlicet monuerat, quod de ventre alimentorumque usu dixerat, de reliquis quoque corporis partibus et actionibus tenendum esse. Minus offendit a largiori pastu ad inediam, et a majori corporis motu ad quietem conversio, quam ab inedia ad pastum, a quiete ad motum.

2. Ut post magnum laborem corpore, sic post largum pastum ventre quiescendum est. Egregia utitur utriusque actionis comparatione; quaeque de victu dicta erant, exemplo a corporis motu petito illustrantur.

3. Cf. supra pag. 87. *Annot.* 5.

θῇ [1], ἢ ἄλλο τι σημεῖον φανῇ, ἢ κατ' ἔντερον κενεαγγικὸν, ἢ ἐρεθιστικὸν, ἢ καὶ κατὰ τὰ ὑποχόνδρια ὁκοῖα γεγράψεται σημεῖα· ἀγρυπνίη ἰσχυρὴ, πόματα καὶ σιτία ὠμὰ καὶ ἀπεπτότερα ποιέει, καὶ ἡ ἐπὶ τὰ ἕτερα αὖ μεταβολὴ διαλύει τὸ σῶμα, καὶ ἐφθότητα καὶ καρηβαρίην ἐμποιέει.

---

1. Ante morbi Coctionem et Crisin non danda est sorbitio, i. e. ptisana tota, ne hujus alimenti concoctione ipse turbetur morbi πεπασμὸς ac κρίσις.

VI.

EX APHORISMORUM[1] LIBRO.

SECTIO PRIMA.

Aphorismus. 1. Ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρή· ὁ δὲ καιρὸς, ὀξύς· ἡ δὲ πεῖρα σφαλερή· ἡ δὲ κρίσις χαλεπή[2]. δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωϋτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιεῦντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν[3].

Aphor. 5. Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ

1. *Aphorismi*, qui nobis ab HIPPOCRATE in senectute videntur exarati, cum *Praenotionibus Coacis* sunt conferendi. Illi disciplinae Hippocraticae summam complectuntur, cujus in hisce initia cernimus ac rudimenta.

2. Sunt verba senis, vitae in arte transactae memoriam repetentis.

3. τὰ ἔξωθεν, res externae.

γὰρ τὸ ἁμάρτημα, ὃ ἂν γίνηται, μέγα γίνεται μᾶλλον ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἀδροτέρῃσι[1] διαίτῃσι. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι[2] καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ ἐς τὰ πλεῖστα τῶν μικρὸν ἀδροτέρων[3].

Aphor. 6. Ἐς δὲ τὰ ἔσχατα νουσήματα αἱ ἐσχάται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβίην κράτισται.

Aphor. 7. Ὅκου μὲν κάτοξυ[4] τὸ νούσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρῆσθαι· ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἀδροτέρως διαιτᾶν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν[5], ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

Aphor. 8. Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νούσημα, τότε

---

1. ἀδρότερος, *plenior*.
2. καθίστημι, *constituo*; h. l. *diaeta constituta*, i. e. ordinata.
3. Obest primis tenuis diaeta, quoniam ei adsueti gravius quodcunque ἁμάρτημα ferant. Quod quidem praeceptum plerique, qui de diaetâ aut macrobiotice scripserunt, non satis tenuisse videntur.
4. κάτοξος, *peracutus*. Est interpretatio Aphorismi praeced.
5. ὑποκαταβαίνω, *recedo*.

τε λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι [1].

Aphor. 9. Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νούσου· καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει [2] πρότερον, καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει καὶ ἀμβλυνεῖται.

Aphor. 10. Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾷν· ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἡ ἀκμὴ, ἐς ἐκεῖνο, καὶ πρὸ ἐκείνου, μικρὸν ἀφαιρετέον· ἔμπροσθεν δὲ πιωτέρως [3] διαιτᾷν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Aphor. 11. Ἐν δὲ τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι [4] χρή· τὸ προστιθέναι γὰρ βλάβη· καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή [5].

Aphor. 12. Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς κατα-

1. In morbi vigore victus tenuissimus sit. Pleraque in hac sectione diaeteticen spectant, suntque in libro *de Victu Acutorum* exposita, quem igitur confer.

2. ἀπαυδάω, *deficio.*

3. πιωτέρως, *uberius.*

4. ὑποστέλλω, *subtraho* (*cibum*).

5. Ut in morbi vigore, sic in ipsis quoque febris paroxismis, ab alimento abstinendum.

ταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἄλληλας ἐπιδόσιες, ἤν τε καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χράνου γίγνωνται, ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσιν πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένου, βραχύνει· ἢν δὲ ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει [1]· καὶ οὖρα καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ εὔκριτα, καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

Aphor. 13. Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην [2] φέρουσι· δεύτερον, οἱ κατεστηκότες [3]· ἥκιστα, μειράκια· πάντων δὲ μάλιστα παιδία· τουτέων δὲ αὐτέων ἃ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωῦτῶν προθυμότερα ἐόντα.

Aphor. 15. Αἱ κοιλίαι χειμῶνος, καὶ ἦρος, θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι· ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι, καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον· καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖστον ἔχει· τροφῆς οὖν πλείονος δέονται [4]· σημεῖον αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ ἀθληταί.

Aphor.

---

1. βραχύνει, μηκύνει, scil. νοῦσον. Cf. de Vict. Acut. sup.
2. νηστεία, *jejunium*.
3. οἱ κατεστηκότες, *aetate consistentes*, i. e. virilem aetatem agentes.
4. Merito hoc loco promptior ciborum coctio, somnus longior majorque calor junguntur.

Aphor. 18. Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι· χειμῶνος, ῥήϊστα· ἦρος, δεύτερον.

SECTIO SECUNDA.

Aphor. 1. Ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον· ἢν δὲ ὕπνος ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

Aphor. 3. Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γενόμενα, κακόν.

Aphor. 4. Οὐ πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅ, τι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ᾖ [1].

Aphor. 7. Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ· τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως [2].

Aphor. 10. Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς, [3] μᾶλλον βλάψεις [4].

Aphor.

---

1. πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον. Vid. infra *Aph.* 51.
2. Sua singulis admovenda est medicina. Vid. sup. de Victu Acut.
3. a verbo τρέφω, *nutrio.*
4. Vid. sup. de Vict. Acut.

Aphor. 19. Τῶν ὀξέων νουσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες [1] οὔτε τοῦ θανάτου, οὔτε τῆς ὑγιείης.

Aphor. 22. Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γένηται, κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, πλησμονή· καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις [2].

Aphor. 23. Τὰ ὀξέα τῶν νουσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι [3].

Aphor. 24. Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος [4]. ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή· θεωρητὴ δὲ [5] ἡ ἑνδεκάτη· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος· θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης· ἑβδόμη δὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης [6].

Aphor.

---

1. προδιαγόρευσις, *praedictio*.
2. PLATO in *Symposio* medicinam ἐπιστήμην vocat πρὸς πλησμονὴν καὶ κένωσιν. Constat scilicet προσθέσει καὶ ἀφαιρέσει, *additione* et *detractione*.
3. Latiori tamen sensu illi quoque Acutis adnumerantur, qui non ita brevi temporis spatio finiuntur.
4. Quisque dies Criticus respectu sequentis index est.
5. θεωρητὸς, *notandus*, *spectandus*, a θεωρέω.
6. Cf. *Prognost.* de sudoribus criticis, nec non de omni hac Hippocratis doctrina Doct. KIST, mature nimis lit-

Aphor. 26. Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

Aphor. 27. Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν οὐ δεῖ πιστεύειν· οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως· τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιουτέων ἐστιν ἀβέβαια[1] καὶ οὐ πάνυ τοι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν[2].

Aphor. 29. Ἀρχομένων τῶν νούσων, ἤν τι δοκέῃ κινεῖν, κίνει· ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίην ἔχειν[3], βέλτιόν ἐστι.

Aphor. 30. Περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέσταται[4]· περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρόταται[5].

Aphor. 31. Τῷ ἐξ ἀῤῥωστίης[6] εὐσιτεῦντι μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

Aphor.

---

litteris patriaeque erepti, Specimen inaugurale, exhibens Expositionem doctrinae Hippocraticae de Crisibus, quod prodiit Lugd. Bat. Ao. 1809.

1. ἀβέβαια, *incerta.*

2. Magno sene tantoque artis usu dignissima vox. Vid. sup. *Coac.* 48, quae hoc Aphorismo limitatur.

3. ἡσυχίην ἔχειν, *quiescere*, i. e. cunctatorem agere.

4. ἀσθενέσταται — ἰσχυρόταται aliis ἀσθενέστερα, et ἰσχυρότερα.

5. Ita varia cognoscuntur morborum tempora.

6. ἀῤῥωστίη, proprie *morbus chronicus.* Vid. sup. *Coac.* 127.

Aphor. 33. Ἐν πάσῃ νούσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι [1] τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς [2], ἀγαθόν· τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν.

Aphor. 34. Ἐν τῇσι νούσοισιν, ἧσσον κινδυνεύουσιν, οἷς ἂν οἰκείη [3] τῆς φύσιος, καὶ τῆς ἕξιος, καὶ τῆς ἡλικίης, καὶ τῆς ὥρης ἡ νοῦσος ᾖ, μᾶλλον ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τουτέων.

Aphor. 37. Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες [4],

Aphor. 38. Τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

Aphor. 39. Οἱ πρεσβυταὶ τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον· ὅσα δ' ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει [5].

A-

1. ἐῤῥῶσθαι, *valere*.

2. *ea quae offeruntur*; a προσφέρω.

3. οἰκεῖος, *cognatus*, *adfinis*. Simili significatione reperitur ap. Platon. in Lys. Unum est e summis principiis, quibus nititur medicorum ars praesagiendi.

4. ἐργώδεες, *difficiles*. „ Cavendum, ita CELSUS, ne in secundâ valetudine adversae praesidia adhibeantur." Cf. GAUB. *Inst. Pathol. med.* §. 480. *sqq.*

5. συναποθνήσκω, *commorior*; ex σὺν et ἀποθνήσκω. Significat istos morbos non nisi cum morte cessare.

Aphor. 44. Οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι [1] γίνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

Aphor. 45. Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ, μάλιστα τῆς ἡλικίης καὶ τῶν χωρίων καὶ τῶν βίων, ποιέουσι [2].

Aphor. 46. Δύο πόνων ἅμα γινομένων, μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον [3].

Aphor. 49. Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων, ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾷον φέρουσι [4].

Aphor. 50. Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ἢ χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε [5]· δεῖ οὖν

---

1. Ταχυθάνατος, e ταχὺς, et θάνατος, h. l. de *morte subitanea*.
2. Hisce mutationibus pertinacissimi saepe curantur morbi; imprimis vero illi, qui a corporis vivi quâdam nascuntur *consuetudine:* atque hocce quidem naturae remedium illius classis est, quam *alterantium* vocant, quo omne *corpus* mutando antiqui pravique moris obliviscatur Natura.
3. Hac lege dynamicâ (quo et *antagonismus* partim spectat) nititur *Contra-stimulorum*, quam vocant, doctrina, et *Epispasticorum* usus.
4. Tanta videlicet vis est consuetudinis, quam maximi semper fecit Hippocrates.
5. εἴωθε, *solent*.

οὖν καὶ ἐς τὰ ἀτυνήθεα μεταβάλλειν.

Aphor. 51. Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν, ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν, σφαλερὸν, καὶ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον [1]· τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, ἀσφαλές· καὶ ἄλλως, ἤν τις ἐξ ἑτέρου ἐφ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

Aphor. 52. Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς [2].

SECTIO TERTIA [3].

Aphor. 1. Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως [4].

A-

1. Cf. quae in libr. *de Vict. Acut.* adnotavimus.
2. Haec quoque longaevum testantur artis usum.
3. Pertinet haec Sectio ad rem Epidemicam potissimum; atque summam complectitur eorum, quae in *Epid.* libris traduntur.
4. Uberius hanc disciplinae Hippocraticae partem expo-

Aphor. 2. Τῶν φύσεων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα, εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

Aphor. 3. Τῶν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι· καὶ ἡλικίαι τινες πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας.

Aphor. 8. Ἐν τοῖσι καθεστεῶσι καιροῖσιν, ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσιν [1], εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι [2] γίγνονται· ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν, ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι [3].

Aphor. 17. Αἱ καθ' ἡμέρην καταστάσιες [4], αἱ μὲν βόρειοι, τά τε σώματα ξυνιστῶσι, καὶ εὔτονα, καὶ εὐκίνητα, καὶ εὔχροα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρηκα, ἄλγημα ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσιν· αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα, καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυηκοΐας, καὶ καρηβαρίας ποιέουσι, καὶ ἰλίγγους ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖ-

---

sui in Dissert. inaug. de Const. Epid. Doctr., quae prodiit Lugd. Bat. Ao. 1816.

1. Si sua singulis sit, quae fieri oportet, aëris temperies.
2. εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες, morbi *constantes*, *moderati et judicatu faciles*.
3. Temporum anomaliae morborum anomalia respondet.
4. αἱ καθ' ἡμέρην καταστάσιες, *Quotidianae Constitutiones*.

μοῖσι, καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι [1].

Aphor. 18. Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος [2] οἱ παῖδες καὶ οἱ τουτέων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν [3] ἄριστά τε διάγουσι, καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τοῦ δὲ θέρεος, καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μέν τινος οἱ γέροντες· τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ φθινοπώρου, καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι [4].

Aphor. 19. Νουσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσιν γίνεται, μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται.

Aphor. 20. Τοῦ μὲν γὰρ ἦρος [5] τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἱμα-

1. Frigoris sicci, et caloris humidi hisce exponuntur vires.
2. ἄκρου τοῦ θέρεος, *primâ aestate.*
3. οἱ τουτέων ἐχ. τ. ἡλ. *hisce aetate proximi.*
4. Est videlicet quaedam tempestatum anni et aetatum affinitas, qua fit, ut verna tempestate juniores optime degant; sub coelo aestivo calido senes, dum frigus hyemale virili respondeat robori.
5. Quae huic anni tempori adscripsit valetudinum genera Hippocrates, ab humorum orgasmo potissimum et aucta cutis functione fieri solent.

ματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ λέπραι, καὶ λειχῆνες [1], καὶ ἀλφοὶ [2], καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ φύματα καὶ ἀρθριτικά.

Aphor. 21. Τοῦ δὲ θέρεος, ἔνιά τε τουτέων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖστοι, καὶ τεταρταῖοι [3], καὶ ἔμετοι, καὶ διάῤῥοιαι [4], καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων [5], καὶ ἵδρωα.

Aphor. 22. Τοῦ δὲ φθινοπώρου, καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι [6], καὶ πλάνητες, καὶ σπλῆνες, καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσιες καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάχχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἴλεοι, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά [7].

A.

1. λειχῆνες, *impetigines*.
2. ἀλφοὶ, *vitiligines*. Cf. FOËS. in *Oecon.* et LORRY *de Morbis cutaneis*.
3. τεταρταίους, omiserunt CALENUS et CELSUS.
4. Morbi aestivi a bile potissimum oriuntur et labe gastrica. De hisce cf. STOLL *Rat. Med.* P. I.
5. Haec quoque observavit Hippocrates, in gravissima illa et maligna febre aestivâ, Epid. III. Vid. sup. p. 30.
6. Haec germana Autumni febris est.
7. Hoc anni tempore ab Hippocrate praecipue notantur mor-

Aphor. 23. Τοῦ δὲ χειμῶνος, πλευρίτιδες, περιπλευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, πόνοι πλευρέων, ὀσφύος [1], κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

Aphor. 24. Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε ξυμβαίνει· τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι [2] παιδίοισιν, ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες.

Aphor. 25. Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν οὔλων ὀδαξισμοὶ [3], πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάῤῥοιαι, καὶ μάλιστα, ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παιδίων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι.

Aphor. 26. Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι παρίσθ-

---

morbi melancholici et catarrhales, quos in Epid. I. statu altero, regnante autumnali καταστάσει, observavit, quique in hac nostra Regione, ubi haec Constitutio dominari solet, imprimis endemici reperiuntur.

1. Morbi videlicet inflammatorii, aut inflammationis participes. De phlogistico valetudinum genere optime scripsit SYDENHAMUS ille, quique eum in hisce secutus est, BOERHAVIUS noster.

2 νεογνοῖσι, *recens natis.*

3. οὔλων ὀδαξισμοὶ, *gingivarum pruritus.*

ἰσθμια [1], σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες [2], ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριασμοὶ [3], στραγγουρίαι, χοιράδες [4], καὶ τ' ἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Aphor. 27. Τοῖσι δὲ ἔτι πρεσβυτέροισι, καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τουτέων τε τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες [5].

Aphor. 28. Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἐν ἕπτα ἔτεσι· τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν· ὅσα δὲ ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇ-

σι

1. παρίσθμια, *tonsillae inflammatae.*
2. *Vertebrae*, quae *ad occipitium* est, *interiorem in partem impulsiones.* Sic vertit Foësius.
3. σατυριασμοὶ, *tumores parotidum* nonnulli vertunt.
4. χοιράδες, *strumae.*
5. Hae febres longiores et epistaxes ad evolutionis qui dicuntur morbos pertinent, de quibus non ita pridem egregium libellum edidit Henke.

σι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθε [1].

Aphor. 29. Τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν, αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τἄλλα νουσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Aphor. 30. Τοῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην, ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπλευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάῤῥοιαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες [2].

Aphor. 31. Τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσι, δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες [3], ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, κα-

χε-

1. Cuique morbo sua aetas; cuique, quam corpus humanum vario vitae stadio subit, mutationi sua vis medicatrix, ut sua valetudinis cum secundae, tum adversae ratio. — Cf. quae de morbi scrofulosi, chronici maxime, aetate scripsit Doct. KORTUM in *Monographia* de hoc valetudinis genere p. 153 sqq.

2. Hujus aetatis morbi eo quidem ordine recensentur, ut primo loco ii memorentur, qui junioribus magis proprii, tum qui seniorum esse solent.

3. Notandum hic jungi ἄρθρων πόνοι et νεφρίτιδες, acsi utriusque valetudinis cognationem observasset Hippocrates.

κεξίαι [1], ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου ἀγρυπνίαι, κοιλίης, καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, γλαυκώσιες [2], βαρυηκοΐαι.

SECTIO QUARTA.

Aphor. 2. Ἐν τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα· τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα παύειν [3].

Aphor. 3. Ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

A-

1. κακεξίας voce denotat corporis emaciationem a nutritione depravatâ, atrophiam senilem. Opponitur εὐεξίᾳ.
2. γλαυκώσιες, *visus hebitudines.* Cf. Foës. in *Oscon.* Memorantur hoc loco sensuum senilis debilitas et aegritudo, quâ, quae a sensibus morientibus indicatur, mors senilis, naturalis maxime, atque optandus vitae finis instat.
3. Quaecunque curandi methodus, quo magis ad naturae modum sit composita, eo utilior. Namque omnis vera medendi ars, naturae imitatio est.

Aphor. 4. Φαρμακεύειν θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς ἄνω· χειμῶνος δὲ τὰς κάτω [1].

Aphor. 9. Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἀδροτέρως τὰς κάτω [2]· τῷ αὐτῷ λογισμῷ τἀναντία προστιθείς.

Aphor. 10. Φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθημερόν· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι, κακόν [3].

Aphor. 13. Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ τῆς πόσιος προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ καὶ ἀνάπαυσει [4].

Aphor. 14. Ἐπὴν πίῃ τὶς ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν· πρὸς δὲ τοὺς

---

1. φαρμακεύειν τὰς ἄνω et τὰς κάτω, scil. κοιλίας, i. e. vel stomachum, vel ventrem. Hinc summa Emeticorum in morbis aestivis utilitas, quam praecipue praedicavit STOLLIUS in *Rat. Med.*

2. Hoc Aphorismo Methodus Kaempfiana nititur.

3. Si quid movendum, initio move. Vid. sup. *Aph.* 29. S. II. Ὀκόσα ἔργα διήκει ταχέως, ταχέως χρὴ ποιέειν. Cf. *de Vict. acut.* initio. Cf. *Aph.* 7. S. II. Acuti morbi acutam postulant curationem; chronicam vero chronici.

4. De veterum Helleborismo cf. DE LORRY *de Melancholiâ.* Erat *heroica* quidem medendi methodus, nec tamen *temeraria;* Therapeutices quippe melancholiae naturalis prudens imitatio.

τοὺς ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας [1], ἧσσον· δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλίη ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει [2].

Aphor. 15. Ἐπὴν βούλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα· ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ κίνει [3].

Aphor. 16. Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι· σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

Aphor. 17. Ἀπυρέτῳ ἐόντι, ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον [4], ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Aphor. 20. Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν, ἢν γένηται στρόφος καὶ γουνάτων βάρος καὶ ὀσφύος ἄλγημα,

---

1. Notetur exquisita locutio μὴ κίνησις, *non-motio*, pro ἀκινησία, *immobilitas*, seu *motuum absentia*, id est, *quies*.
2. Exemplum observationis vulgaris ac trivialis ad artis usum translatae, indicio *nil* fugisse summi observatoris aciem.
3. Hac lege fundata est SYDENHAMI, post *Emeticum* aut *Catharticum*, *opii* adhibendi praxis, et opiatis hyperemesin et hypercatharsin sistendi consilium; quo medicinae genere in Cholera acutissimâ ipse aliquoties usus sum, eventu consilium probante; quoque Cholera illa Orientalis confestim saepenumero domatur.
4. *amarescens*; ab ἐκπικρόω. Animadvertendum est, addi *sine febre*.

μα, κάτω φαρμακείης [1] δεῖσθαι σημαίνει.

Aphor. 28. Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος ἐπιγενομένης, παύεται· καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων ἐπιγενομένων, παύεται [2].

Aphor. 29. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἑκταίοισιν ἐοῦσι ῥίγεα γίνονται, δύσκριτα [3].

Aphor. 30. Ὁκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἢν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ἢν λάβῃ, δύσκριτα [4].

Aphor. 36. Ἰδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι [5], καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ

---

1. κάτω φαρμακεία, *medicamen deorsum purgans*.
2. Hic Aphorismus ex eorum numero est, qui imperfectâ nituntur inductione.
3. Ῥίγεα, symptomata *critica* sunt. Sextus autem dies Tyrannus, atro carbone notandus, monente GALENO.
4. Quotidianas cogita intermittentes, quae, uti per se judicatu difficiles sunt, ita difficiliores, si quadam generis nervosi febricitandi consuetudine quotidie eâdem horâ revertuntur. Hae, nisi largiori Cort. Peruv., Coo ignoti, nsu, fugari nequeunt.
5. τριταῖοι, πεμπταῖοι, cet. *die tertio*, *quinto*, ac deinceps.

στῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ· οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσιν· οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου, καὶ ὑποτροπιασμούς [1].

Aphor. 37. Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες, ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, θάνατον· ξὺν πρηϋτέρῳ δὲ, μῆκος νούσου σημαίνουσι.

Aphor. 40. Καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται, ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίγνηται, μῆκος νούσου σημαίνει.

Aphor. 41. Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ τινος φανερῆς αἰτίης γινόμενος, τὸ σῶμα σημαίνει, ὅτι πλείονι τροφῇ χρέεται· ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίγνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται [2].

Aphor. 42. Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ ῥέων [3], ὁ μὲν ψυχρὸς μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω [4] νοῦσον σημαίνει.

A-

---

1. ὑποτωπιασμοὶ, *morbi reversiones*, *recidivae*. Caeterum cf. HOLLERII *Comm. in h. Aph.* et KIST l. l.

2. Ex consensu Ventriculi et Cutis hicce Aphorismus commodam habet interpretationem.

3. *Symptomaticus* scil. non item *criticus*.

4. μείζω — ἐλάσσω, *majorem* — *minorem*, i. e. graviorem — leviorem.

Aphor. 43. Οἱ πυρετοὶ, ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίγνονται, ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δὲ ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι [1].

Aphor. 46. Ἢν ῥῖγος ἐπιπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι [2], ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, θανάσιμον.

Aphor. 48. Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται καὶ δίψην ἔχῃ, θανάσιμον.

Aphor. 50. Ὅκου ἂν ἐν πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γίνηται, καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον [3].

A-

1. Hemitritaeas sive semitertianas puta, de quibus cf. Epid. I. S. III. sup. p. 24. sq. Solent quoque ex Tertianis Continuae factae discriminis esse plenissimae.

2. Notandum, aliam esse saepenumero symptomatum significationem in febribus intermittentibus, aliam in continuis. Hîc pravum signum est (sive symptomaticus sit rigor, sive mala Crisi fiat) atque indicium morbi victoris.

3. Minus recte SPRENGELIUS hoc loco citat Hist. 15. et 16. Epid. III. cum πνεῦμα ἀραῖον proprium sit cerebri morbo tacti signum; δύσπνοια vero ad primarium ipsorum pulmonum vitium referri soleat. Vid. sup. *Prognost.* pag. 13. et Epid. III. p. 39 sq.

Aphor. 52. Ὁκόσοι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσι, κατὰ προαίρεσιν δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον· ὁκόσοι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

Aphor. 53. Ὁκόσοι δὲ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περίγλισχρα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίγνονται οἱ πυρετοί.

Aphor. 56. Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγενόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν· μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

Aphor. 57. Ὑπὸ σπασμοῦ, ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸ νούσημα [1].

Aphor. 58. Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ἐπιγενομένου ῥίγεος, λύσις [2].

Aphor. 59. Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι τὸ μακρότατον [3].

A-

1. Saepenumero ab Hippocrate notantur hae spasmorum et febrium vicissitudines, morbo videlicet particulari in universalem mutato; nec raro Natura febre utitur, tanquam spasmorum remedio, quod et in aliis observavi, et in puellâ hystericâ, quae intermittente hysteriâ fuit liberata.

2. Rigor criticus scilicet, judicationis secuturae praesagium.

3. Cf. tamen *Coac.* 148.

Aphor. 60. Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα [1], λύει τὸ νούσημα.

Aphor. 61. Πυρέσσοντι, ἢν μὴ ἐν περισσῇσιν [2] ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν εἴωθεν.

Aphor. 63. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται [3].

Aphor. 6 . Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἑνάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθόν· ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ· ἢν δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν [4].

Aphor. 67. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι, ἢ σπασμοὶ, κακόν.

Aphor. 70. Ὁκόσοισι ἑβδομαῖα κρίνεται, τουτέοι-

---

1. *exturbata*, i. e. vehementi impetu evacuata, ab ἐκταράσσω.
2. περισσὸς, *eximius*, antiquâ vocis significatione, ut recte vertit SPRENGELIUS.
3. Intermittentes cogita, quotidianas.
4. Hisce diebus nimirum icterus criticus observatur, nisi hypochondrium dextrum durum sit, quod hepatis obstructionem denotat.

τέοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν, καὶ τἄλλα κατὰ λόγον[1].

Aphor. 71. Ὁκόσοισιν οὖρα διαφανέα λευκὰ, πονηρά· μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται.

Aphor. 72. Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγενομένου, αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται· ἢν μὴ φύσαι καταῤῥαγέωσιν, ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ· ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

Aphor. 73. Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος[2] οὖρον πολὺ, καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γιγνόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι[3] πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίγνε-

1. Coctionis in urinis signum quarto die, septimo Crisin fore indicat. Cf. Doct. KIST. l. l. Ipse hanc Crisium doctrinam veram esse expertus didici; neque in ipsis febribus nervosis semper desiderari crisium indicia (ut vulgo perhibetur) saepenumero observavi; namque in hisce aberrationibus statutarum legum non obliviscitur Natura.

2. ῥύεται τῆς ἀποστάσιος, *abscessu liberat.*

3. πυρετοὶ κοπώδεις, Hippocrati dicuntur febres lentae, virium languore ac torpore notatae.

γνεσθαι· ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμορραγήσῃ, καὶ πάνυ παχὺ λύεται.

Aphor. 78. Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσταται [1], τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ [2].

SECTIO QUINTA.

Aphor. 1. Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμον [3].

Aphor. 2. Ἐπὶ τρώματι σπασμὸς ἐπιγενόμενος, θανάσιμον.

Aphor. 3. Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς, ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν [4].

Aphor. 4. Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν [5].

A-

---

1. *subsident*, i. e. in imo, in fundo resident, ab ὑφίστημι.
2. λιθιάω, *calculo láboro.*
3. Vid. inf. Aphor. 4. hujus Sect.
4. Propter κινεαγγείων scil. Cf. Aph. 39. Sect. *VI.* ubi universalis reperitur Hippocratis spasmorum aetiologia.
5. Vid. sup. Aph. 1. h. Sect.

Aphor. 5. Ἢν μεθύων [1] ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς [2] ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ [3], ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι [4] λύονται, φθέγξηται [5].

Aphor. 7. Τὰ ἐπιληπτικὰ ὀκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἴσχει· ὀκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τουτέοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Aphor. 8. Ὀκόσοι πλευριτικοὶ γενόμενοι οὐκ ἀνακαθαίρονται [6] ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.

Aphor. 9. Φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσιν τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων, μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

A-

---

1. μεθύων, *ebrius*.

2. σπασθεὶς, *convulsus*, a *repletione* videlicet. Cf. Aph. 39. Sect. VI.

3. ἐπιλάβῃ, *corripiat*, scil. eum, ab ἐπιλαμβάνω.

4. κραιπάλη, *crapula*.

5. φθέγγομαι, *loquor*, excusso nimirum sopore apoplectico, cujus symptoma est ἀφωνία. Notum est, *leviorem* apoplexiam quandoque febre solvi, salutari scil. naturae artificis molimine.

6. Nempe expectoratione sputorum coctorum.

Aphor. 12. Ὁκόσοισιν ἂν φθισιῶσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, οὗτοι, διαῤῥοίης ἐπιγενομένης, ἀποθνήσκουσιν.

Aphor. 13. Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπτύουσι, τουτέοισιν ἐκ τοῦ πλεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίγνεται.

Aphor. 14. Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ [1] διάῤῥοια ἐπιγενομένη, θανατῶδες.

Aphor. 15. Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίγνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρησιν, ἀφ' ἧς ἂν ἡ ῥῆξις [2] γένηται, παύονται· ἢν δὲ μὴ, ἐς φθίσιν μεθίστανται.

Aphor. 16. Τὸ θερμὸν [3] βλάπτει ταῦτα πολλάκις χρεομένοισι· σαρκῶν ἐκθήλυνσιν [4], νεύρων [5] ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας· ταῦτα οἷσι θάνατος [6].

A-

1. i. e. in Phthisi confirmatâ, quae dicitur.
2. ῥῆξις, *vomicae ruptio.*
3. *Calor* universe, imprimis vero *balneum calidum.*
4. ἐκθήλυνσις, *effoeminatio.*
5. νεῦρον, *tendo.*
6. Cf. BAUR, *über den Einfluss der äusseren wärme und kälte auf dem lebenden menschlichen Körper*, *Marburg* 1804. qui omnem hunc locum egregie interpretatus est.

Aphor. 17. Τὸ δὲ ψυχρὸν, σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς [1], καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

Aphor. 18. Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν, ὠφέλιμον.

Aphor. 19. Ὁκόσα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγέειν μέλλει [2].

Aphor. 20. Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον [3] ποιέει, μελαίνει, ῥίγεα πυρετώδεα ποιεῖ, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

Aphor. 22. Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν [4], οὐκ ἐπὶ πάντι ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην· δέρμα μαλάσσει, ἰσχαίνει [5], ἀνώδυνον, ῥίγεων, σπασμῶν

1. μελασμὸς, *livor*, *gangraena*.

2. Legunt alii ἢ μέλλει. Contraria contrariis quandoque curari, et alibi observavit Hippocrates, ut Aphor. 22. Sect. II. nec tamen universalis regulae instar habuit; ut multi, qui hisce abusi sunt, medici audaciores, dum phlegmatici illud: *similia similibus*, crebro usurpant.

3. ἀνεκπύητος, *non suppurans*, i. e. qui prohibet suppurationem.

4. ἐκπυητικὸς, *suppurationem movens*.

5. ἰσχαίνω, *attenuo*.

μῶν, τετάνων παρηγορικόν [1]· τὴν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρίην λύει· πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατήγμασι [2]· τουτέων δὲ μάλιστα, τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι· καὶ ὁκόσα [3] ὑπὸ ψύξιος θνήσκει, ἢ ἑλκοῦται· καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν [4], ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει· τουτέοισι τὸ μὲν θερμὸν φίλον καὶ κρῖνον [5]· τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον, καὶ κτεῖνον [6].

Aphor. 23. Ἐν τουτέοισι δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμορραγέει, ἢ μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ, ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ· καὶ ὁκόσαι φλεγμοναὶ, ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὕφαιμον [7] ῥέποντα νεαρῷ αἵματι, ἐπὶ ταῦτα· ἐπεὶ τόγε παλαῖα μελαίνει· καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκούμενον [8]· ἐπεὶ τόγε ἑλκούμενον βλάπτει.

A-

---

1. παρηγορικὸς, *leniens.* Frigus inter medicamina tonica adstringentia reponendum est; calor vero inter emollientia, anodyna, paregorica.
2. κάτηγμα sive κάταγμα, *fracura.*
3. ὁκόσα, *quae partes.*
4. *Herpetibus exedentibus.*
5. κρῖνον, *decretorium*, a κρίνω.
6. κτεῖνον, *occidens*, *interimens*, a κτείνω.
7. Leviores scil. inflammationes superficiariae, in cute potissimum natae, a vi externâ, igne, contusione etc.
8. Ex hoc loco effici potest, inflammationes quasdam ery-

Aphor. 24. Τὰ ψυχρὰ, οἷον χιὼν, κρύσταλλος, τῷ στήθει πολέμια, βηχέων κινητικὰ [1], αἱμορροϊκὰ, καθαρροϊκά [2].

Aphor. 32. Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων, λύσις.

Aphor. 33. Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλειπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν [3].

Aphor. 56. Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ, σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν [4].

Aphor. 57. Καταμηνίων γινομένων πλειόνων, νοῦσοι ξυμβαίνουσι· καὶ μὴ γινομένων, ἀπὸ τῆς ὑστέρης γίνονται νοῦσοι.

Aphor. 64. Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι κακόν [5]· κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα· καὶ τοῖσι διψώδεσι· κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ ὑποχωρήσιες, ἐν ὀξέσι πυρε-

---

erysipelatosas, frigore admoto, curasse Hippocratem.

1. βηχέων κινητικὰ, scil εἰσὶ, *tusses movent.*

2. καθαρροϊκὰ, i. e. *catarrhos inducunt.*

3. Est sanguinis depletio naturalis, quae ad ipsius Naturae Therapeuticen pertinet.

4. Vid. sup. Aphor. 3. hujus Sect. ibique *laud. l. l.*

5. Exponuntur hoc loco, quae lactis usum aut suadent, aut vetant, medicis *indicantia* et *contra-indicantia* dicta

ρετοῖσιν ἐοῦσι· καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν· ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι· διδόναι καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι βληχροῖσι [1] μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρέοντος· παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι [2].

SECTIO SEXTA.

Aphor. 6. Τὰ νεφριτικὰ, καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα, ἐργωδῶς ὑγιάζεται τοῖσι πρεσβύτησι [3].

Aphor. 8. Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσιν τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται.

Aphor. 10. Κεφαλὴν πονέοντι, καὶ περιωδυνέον-

---

1. πυρετοὶ μακροὶ καὶ βληχροὶ, *febres longae* et *languidae*, id est, *febres lentae.*

2. ἐκτετηκόσι, *tabefactis*, a verbo ἐκτήκω.

3. Cf. Aphor. 31. S. *III.* et Aphor. 39. Sect. *II.* Caeterum animadvertendum, ἄλγημα hic, ut crebro, dici pro *morbo ipso*, notante Galeno, ex dictionis Hippocraticae simplicitate, quâ morbi per symptomata graviora solebant indicari. In Coacis Praenott. saepissime observatur.

νέοντι, πύον, ἢ ὕδωρ, ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νούσημα [1].

Aphor. 11. Τοῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσιν, αἱμορροΐδες ἐπιγενομέναι, ἀγαθόν.

Aphor. 14. Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ, τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

Aphor. 15. Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταὐτομάτου [2] ἔμετος ἐπιγενόμενος, λύει διάῤῥοιαν [3].

Aphor. 16. Ὑπὸ πλευρίτιδος, ἢ ὑπὸ περιπλευμονίης ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγενομένη, κακόν.

Aphor. 17. Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν [4].

Aphor. 23. Ἢν φόβος καὶ δυσθυμίη πολὺν χρόνον διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

Aphor. 25. Ἐρυσίπελας ἔξωθεν καταχεόμενον εἴ-

---

1. Enumerantur hoc loco cephalalgiae remedia naturalia, quae probe cognovisse, artis summa est.

2. ἀπὸ ταὐτομάτου, *sponte*.

3. Excitato quippe motu antiperistaltico, quo diarrhoeae chronicae medetur Natura.

4. Est ophthalmiae therapeutice naturalis.

εἴσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν [1].

Aphor. 33. Οἱ ὀξυρεγμιώδεες [2] οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

Aphor. 37. Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νούσημα [3].

Aphor. 39. Σπασμοὶ γίνονται ἢ ἀπὸ πληρώσιος, ἢ κενώσιος· οὕτω δὲ καὶ λυγμός [4].

Aphor. 42. Ἐν τοῖσιν ἰκτερικοῖσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γενέσθαι, πονηρόν.

Aphor. 47. Ὁκόσοισι φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη ξυμφέρει, τουτέους προσῆκον [5] τοῦ ἦρος φλεβοτομεῖν, ἢ φαρμακεύειν.

Aphor. 51. Ὁκόσοισιν ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίγνον-

---

1. Vid. infra hujus Sect. Aph. 37.
2. ὀξυρεγμιώδεες, *acidum ructantes.*
3. Vid. sup. Aph. 25. hujus Sect.
4. Praeter hasce causas, incitamenta quoque et stimuli quicunque inter convulsionum et spasmorum causas recenseri debent, observante inter alios PROSPERE MARTIANO in *Comm.* ad h. l.
5. προσῆκον, scil. ἐστὶ, *convenit.* Haec, quae vernales dicuntur, curationes spectant.

νονται ἐξαίφνης ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται, καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἕπτα ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ [1].

Aphor. 53. Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινομέναι, ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς [2], ἐπισφαλέστεραι.

Aphor. 57. Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται, ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων, ἄχρις ἑξήκοντα·

SECTIO SEPTIMA [3].

Aphor. 1. Ἐν τοῖσιν ὀξέσι νουσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων [4] κακόν.

Aphor.

---

1. Cf. Aphor. 5. Sect. V. quaeque in hunc locum a nobis animadversa sunt circa febrem, aphoniam ab ebrietate solventem.
2. μετὰ σπουδῆς, *cum studio*, *studio adhibito*.
3. In hac Sectione multa utilissima ac scitu dignissima habentur circa Morborum successiones ac *naturalem morborum affinitatem*, verum *systematis* morborum *naturalis* et Nosologiae methodicae fundamentum.
4. ἀκρωτήρια, *extremitates*, extremae corporis partes.

Aphor. 6. Ἐπὶ νούσῳ πολυχρονίῃ ἀσιτίη καὶ χολώδεις ὑποχωρήσιες, κακόν [1].

Aphor. 9. Ἐπὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη, ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν [2].

Aphor. 11. Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπλευμονίη ἐπιγενομένη, κακόν [3].

Aphor. 14. Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις [4] ἢ παραφροσύνη, κακόν [5].

Aphor. 15. Ἐπὶ αἵματος πτύσει πύου πτύσις, κακόν.

Aphor. 16. Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις [6]· ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν.

A-

---

1. ἀσιτίη et χολώδεις ὑποχωρήσιες. Alii ἀποσιτίη et ἄκρητοι ὑποχωρήσιες legunt.
2. Cf. Aph. 3. Sect. V. et loca ibi laud.
3. De verâ utriusque morbi notione ac diversitate imprimis cf. FREIND in *Comm. ad Epid.* I et III.
4. ἔκπληξις, *stupor*, ab ἐκπλήσσω.
5. Sunt cerebri affecti indicia.
6. Ῥύσις hic tam de *alvi fluxu*, quam de *capillorum defluvio* intelligendum esse, monet FOËS. in *Oecon.* Nos potissimum *diarrhoeam* illam *colliquativam* indicari ea propter censeremus, quoniam hanc sequi sputorum retentionem semper observavimus.

Aphor. 18. Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς ἢ παραφροσύνη, κακόν [1].

Aphor. 25. Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες [2].

Aphor. 29. Ἢν ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον [3].

Aphor. 41. Ἢν ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων, λύγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν [4].

Aphor. 49. Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγενόμενον, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νούσημα [5].

Aphor. 59. Τοῖσι σώμασι, τοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ λιμὸν ἐμποιέειν [6]· λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα [7].

A-

---

1. Cf. Aph. 3. Sect. II. παραφροσύνη in multis Codd. praeteritum testatur GALENUS.
2. Cf. Aph. 1 et 4. Sect. V.
3. Cf. Aph. 14. Sect. VI. Leucophlegmatiam diarrhoeâ sanat Natura, et ars Naturae imitatrix.
4. Cf Aphor. 4. Sect. V. et Aph. 39. Sect. VI.
5. Cf. Aph. 37 et 25. Sect. VI. Hac observatione *Vesicantium* in anginâ usus nititur.
6. Ἐμποιέειν, *inducere*.
7. Cf. Aphor. 19. Sect. V. quaeque in h. l. adnotavi. — et Aphor. 22. Sect. II.

Aphor. 67. Ἢν τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν [1] διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι, ἰσχύς· τῷ δὲ κάμνοντι, νοῦσος.

---

1. τροφὴν, *cibum.* Caeterum cf. quae in librum de *Vict. Acut.* animadvertimus.

VII.

HIPPOCRATIS JUSJURANDUM [1].

Ὄμνυμι Ἀπόλλωνα ἰητρὸν, καὶ Ἀσκληπιὸν, καὶ Ὑγείαν, καὶ Πανάκειαν, καὶ θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ἵστορας ποιεύμενος, ἐπιτελέα ποιήσειν κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμὴν ὅρκον τόνδε καὶ ξυγγραφὴν τήνδε [2]· ἡγήσασθαι μὲν τὸν διδάξαντά με τὴν τέχνην ταύτην ἴσα γενέτῃσιν ἐμοῖσιν, καὶ βίου κοινώσασθαι, καὶ χρεῶν χρηΐζοντι μετάδοσιν ποιήσασθαι [3]· καὶ γένος τὸ ἐξ ἐωϋτέου, ἀδελφοῖς ἴσον ἐπικρίνειν ἄρ-

---

1. Ab ipso quidem Hippocrate posteris traditum videtur Jus jurandum, postea vero cum traditione propagaretur, quibusdam locis, ut fit, mutatum, amplificatum. Cf. quae in Praef. pag. XXI. hac de re dicta sunt.
2. συγγραφὴ, *ex scripto sponsio aut pactum.*
3. καὶ βίου — ποιήσασθαι, *eique cum ad victum, tum ad usum necessaria, grato animo, communicaturum, et suppeditaturum.* Ita hunc locum vertit Foësius.

ἄῤῥεσι [1], καὶ διδάξειν τὴν τέχνην ταύτην, ἣν χρηΐζωσι μανθάνειν, ἄνευ μισθοῦ· καὶ ξυγγραφῆς παραγγελίης τε καὶ ἀκροήσιος [2], καὶ τῆς λοιπῆς ἁπάσης μαθήσιος, μετάδοσιν ποιήσασθαι υἱοῖσί τε ἐμοῖσι, καὶ τοῖσι τοῦ ἐμὲ διδάξαντος, καὶ μαθηταῖσι συγγεγραμμένοις τε καὶ ὡρκισμένοις [3] νόμῳ ἰητρικῷ· ἄλλῳ δὲ οὐδενί· διαιτήμασί τε χρήσομαι, ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμήν· ἐπὶ δηλήσει δὲ καὶ ἀδικίῃ εἴρξειν [4]· οὐ δώσω δὲ οὐδὲ φάρμακον οὐδενὶ αἰτηθεὶς [5] θανάσιμον· οὐδὲ ὑφηγήσομαι [6] ξυμβουλίην τοιήνδε, ὁμοίως δὲ οὐδὲ γυναικὶ πεσ-

1. Ut tanquam unam familiam omnes eadem caritate jungeret, sacrosanctum illud salutem hominibus dandi officium.

2. παραγγελίη, *praeceptionum brevis comprehensio;* ἀκρόασις *earum explicata narratio;* utramque vocem interpretatus est Foësius in *Oecon.*

3. συγγεγραμμένοις τε καὶ ὡρκισμένοις νόμῳ ἰητρικῷ, *medicinae sacramento addicti, adscriptique.*

4. Sensus est: eosque ab omni noxâ et injuriâ vindicaturum.

5. αἰτέω, οῦμαι., h. l. passive, οὐδὲ — οὐδενὶ αἰτηθεὶς, *nemini ne rogatus quidem.* Nempe sensus est: nemini remedium lethale dabo, ne rogatus quidem ab ipso.

6. ὑφηγέομαι, *hortor, suadeo.*

πεσσὸν φθόριον δώσω [1]· ἁγνῶς δὲ καὶ ὁσίως διατηρήσω βίον τὸν ἐμὸν καὶ τέχνην τὴν ἐμήν [2]· εἰς οἰκίας δὲ ὁκόσας ἂν ἐσίω, ἐτελεύσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, ἐκτὸς ἐὼν πάσης ἀδικίης ἑκουσίης, καὶ φθορίης τῆς τε ἄλλης, καὶ ἀφροδισίων ἔργων, ἐπὶ τε γυναικείων σωμάτων καὶ ἀνδρώων, ἐλευθέρων τε καὶ δούλων· ἃ δ' ἂν ἐν θεραπείῃ ἢ ἴδω, ἢ ἀκούσω, ἢ καὶ ἄνευ θεραπείης κατὰ βίον ἀνθρώπων, ἃ μὴ χρή ποτε ἐκκαλέεσθαι ἔξω, σιγήσομαι, ἄῤῥητα ἡγεύμενος εἶναι τὰ τοιαῦτα. Ὅρκον μὲν οὖν μοι τόνδε ἐπιτελέα ποιέοντι, καὶ μὴ ξυγχέοντι [3], εἴη ἐπαύρα-

1. i. e. ad *abortum provocandum.*

2. Qualem sibi et artis salutaris et medici, perfecti illius, animo informaverit speciem Hippocrates, ex hoc loco apparet. Uti hominum vitam rem sacrosanctam habuit, sic, cui committitur, ars sacra habenda est; quam qui facit, vir probus sit, medendi peritus. Haec ipso Christiano homine dignissima sententia: quam utinam omnes memoriae mandarent inque animo insculptam haberent artis salutaris professores! Sic veri evaderent medici ἰσόθεοι. Recte namque Tullius ille: *homines nulla re propius ad Deos accedere, quam salutem hominibus dando.*

3. Id eleganter dictum videtur nec sine translatione ab his, qui numerorum aut calculorum rationes permiscent, con-

ρασθαι καὶ βίου, καὶ τέχνης, δοξαζομένῳ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον· παραβαίνοντι δὲ καὶ ἐπιορκοῦντι, τἀναντία τουτέων.

---

confundunt, conturbant et inanes reddunt; aut ab iis, qui nimio aere alieno obruti, rationes omnes et fortunas conturbant, unde *conturbatores* dicuntur. Ita Foësius *in Comm.* ad h. l.

Ultimo loco monendum est, quae de calculi sectione in hoc Jurejurando praecipiuntur, a nobis praetermissa esse, quoniam recentiorem testantur aetatem, eique postea videntur inserta.

Digitized by Google

LOCORUM IN HANC CHRESTOMATHIAM RELATORUM VERSIO LATINA (*).

I.

E PRAENOTIONIBUS COACIS.

Coac. 6. In rigore familiares non agnoscere malum; malum quoque eorum, quae gesta sunt, oblivisci.

Coac.

(*) Ne et illi qui Graeca plane ignorant, *Versionem Latinam* desiderarent, *Foësianam* adjeci, spe ductus, fore aliquando ut hi quoque non rivulos consectentur, verum ex ipso fonte praestantissimam hauriant disciplinam Hippocraticam; quod utinam mihi non sperare tantum, verum exspectare quoque liceret. „ Quod si fieret, sunt verba „ PARADISII, decresceret, quae nostrâ memoriâ invaluit, tenuis et manipularis experientiae varia jactatio, „ non mancae nobis et fictitiae pro veris et perfectis continuo

M „ ob-

Coac. 9. Continenter et assidue vexans rigor, imbecillo jam corpore, lethalis est.

Coac. 34. In febre mutum esse, malo est.

Coac. 37. Febres ad tertianarum naturam accedentes, vagae et errantes, ubi in dies pares transierint, molestiam exhibent.

Coac. 47. Praeter consuetudinem aliquid facere, ut verbi gratiâ aliquid propensius curare et magno studio eniti prius non consuetum, aut contra, pravum et delirio proximum.

Coac. 48. Quae cum malignis signis allevamentum adferunt, et quae cum bonis non remittunt, molesta sunt et difficilia.

Coac. 51. In homine moderato ferox et audax responsio, vox acuta malum portendunt.

Coac. 54. Qui temere ac praeter rationem, nullâ existente vasorum inanitione, impotentes fiunt, ii male habent.

Coac. 72. In his qui propter imbecillitatem non vident, nec audiunt, aut quibus labrum, aut oculus,

---

„ obtruderentur curationum historiae, non aures perstrepe-
„ rent immodicae, sed parum stabiles medicamentorum
„ laudes." Caeterum quaecunque illustrandi causâ addenda habui, ex ipsis notis Graeco contextui adscriptis petant velim Lectores.

lus, aut nasus pervertitur, mors denuntiatur.

Coac. 80. Febres, si alio die, quam judicatorio desierint, recidivam metuere oportet.

Coac. 100. Desipientiae, quae jam admodum fractis et debilitatis viribus succedunt, pessimae sunt.

Coac. 115. In praecipiti morbo, si partes externae perfrigerentur, internae vero urantur, ac sitis urgeat, malum denuntiatur.

Coac. 117. Si quibus aliquando febris intermiserit, periculum abesse significat.

Coac. 127. Qui ex longâ valetudine sese recolligentes, cibum bene sumunt ac nihil proficiunt, ii maligne relabuntur.

Coac. 147. In praecipitibus morbis judicatio in quatuordecim diebus exspectanda est.

Coac. 148. Tertiana exacta, quinto aut septimo, aut summum nono circuitu terminatur.

Coac. 212. Faciei corruptela lethalis est, minus tamen, si ob pervigilium, aut inediam, aut alvi perturbationem contingat. Nam quae ex his causis orta est corruptelae species, unâ die aut nocte in integrum restituitur. Hujusmodi autem faciei hae sunt notae: oculi concavi, nares acutae, collapsa tempora, frigidae aures contractaeque, cutis dura, color pallidus aut niger. Ad haec quoque

livescens palpebra, aut labrum, aut nasus mortem in propinquo esse, significat.

Coac. 213. Vultus bene coloratus tetricus, ac superciliosus in morbo acuto, malo est.

Coac. 349. In uteri strangulatu non antea expertae convulsiones faciles sunt.

Coac. 497. Optimus ille quidem jacentis habitus, quem sanus aliquis usurpare consuevit. Supinum vero jacere cruribus porrectis probari non potest. Id quoque deterius, ubi subinde deorsum ad pedes prolabitur. Exitiosum est ubi hiat, aut assidue dormit. Aut ubi supinus jacet, cruribus vehementer contractis ac reductis. Pronum autem jacere ei qui non consuevit, delirium aut circa ventrem dolores portendit. Quod si pedes et manus nudat, neque vehemens calor ei subest, et crura dispergit, mali morbi signum est, angorem námque portendit. Ubi vero residere vult aeger, malum quidem indicium in acutis morbis, sed longe pessimum in pulmonum et laterum affectibus. Noctu dormiendum, interdiu vigilandum, contra vero malum. Minimum autem offendit, si quis matutino tempore ad tertiam diei partem dormiat. Qui vero ab hoc tempore somnus est, malus. Pessimum tamen est, si somnus neque noctu, neque interdiu accidit. Id enim ob dolorem laboremque

ac.

accidit, vel delirium fore significatur.

Coac. 600. Quae parva copia apparent, velut stillae sanguinis, urinae, vomitiones et dejectiones, malum quidem penitus denuntiant, pessimum vero si exiguis intervallis sese consequantur.

II.

E PROGNOSTICO.

Operae pretium mihi facturus medicus videtur, si ad providentiam sibi comparandam omne studium adhibeat. Cum namque praesenserit atque praedixerit apud aegrotos, tum praesentia, tum praeterita tum futura, quaeque aegri omittunt exposuerit, res utique aegrotantium magis agnoscere credetur, adeo ut majore cum fiduciâ sese homines medico committere audeant.

Curandi vero rationem optime molietur, si ex praesentibus affectionibus futura praenoverit. Neque enim fieri potest ut omnes aegroti sanitatem assequantur. Hoc nempe longe praestantius foret, quam futurorum consecutionem praenoscere. Quandoquidem vero quidam vi morbi intereunt, priusquam medicum arcessant, quidam etiam vocato medico confestim, partim quidem unum diem, partim etiam paulo diutius vitam trahentes mortui sunt,

prius-

priusquam medicus arte sua, singulis morbis viriliter se opponere possit. Proinde ubi talium affectionum naturam, quantum scilicet vires corporis superant, cognoverit, simulque et si quid divini in morbis inest, hujus quoque providentiam ediscere oportet. Hac enim ratione merito sibi admirationem, et boni medici existimationem conciliaverit. Qui namque morbo superiores esse possunt, eos utique longe rectius conservaverit, ex longo antea intervallo ad singula consilium dirigens, tum etiam morituros, tum evasuros ubi praenoverit et praedixerit, extra culpam positus erit. In morbis autem acutis imprimis quidem aegroti facies sic in considerationem adhibenda, sitne bene valentium praecipueque sui ipsius similis. Ita enim optima existimanda, quae vero ab eo plurimum recedit, gravissimum periculum portendit. Qualis fuerit nasus acutus, oculi concavi, collapsa tempora, aures frigidae et contractae imisque suis fibris inversae, cutis circa frontem dura, intenta et resiccata, et totius faciei color ex viridi pallescens, aut etiam niger, aut lividus, aut plumbeus. Itaque si per initia morbi ejusmodi facies fuerit, neque adhuc ex aliis signis conjicere potueris, interrogare convenit, num aeger vigilaverit, aut alvus admodum

liquida fuerit, aut eum inedia aliqua oppresserit. Quod si quid horum fateatur, minus formidandum esse existimandum. Dijudicantur autem ista die et nocte, si ex his causis ejusmodi facies fuerit. At si nihil horum praecessisse dixerit, neque intra dictum tempus ad pristinum statum redierit, in propinquo mortem esse, sciendum est. Si vero vetustiore jam morbo, aut triduo aut quatriduo talis facies exstiterit, inquirenda ea sunt, de quibus ante praecepi, et reliqua signa, tum ex universa facie, tum ex corpore et oculis in considerationem adhibenda. Si namque lucem refugiunt, aut illachrymant praeter voluntatem, aut perverituntur, aut alter ex iis minor fit, aut quae in iis alba esse debent rubescunt, aut lividae palpebrae sunt, aut in iisdem venulae nigricant, aut lippientium oculorum sordes circa eorum aciem appareant, aut etiam assidue mobiles, aut tumidi, aut vehementer cavi fuerint, aut eorum aspectus squalidus et minime lucidus, aut totius faciei color immutatus, haec omnia mala perniciosaque existimanda. Quin etiam per somnum an ex oculis aliquid subappareat, spectare oportet. Ubi namque non commissis palpebris ex albo quid subapparet, id si neque alvi profluvium, neque medicamentum purgans expressit, neque ita dormire consuevit aeger, pravum est in-

indicium et lethale admodum. Quodsi pervertatur aut corrugetur palpebra, aut livescat, aut pallescat, itemque labrum aut nasus, cum alio aliquo signo, mortem in propinquo esse sciendum est. Lethale quoque, labra resoluta pendentia frigida et exalbida esse. At aegrum a medico in latus dextrum aut sinistrum recumbentem deprehendi oportet, manibusque et cervice, ac cruribus paulum reductis, totoque corpore molliter posito. Hic enim fere sani jacentis est habitus. Is autem habetur optimus decubitus, qui bene valentium similis est. Supinum vero jacere, manibus, cervice et cruribus porrectis, minus bonum. Quod si pronus ad pedes de lecto delabatur, magis formidandum. Ubi vero pedes nudos nec admodum calidos habere comperietur, et manus cervicem et crura inaequaliter dispersa et nuda, malum; anxietatem enim indicat. Lethale quoque, et hianti ore assidue dormire, et ubi supinus jacet cruribus valde contortis et implexis. At in ventrem jacere ei, qui per bonam valetudinem ita dormire minime consuevit, delirium aut partium circa ventrem dolorem indicat. Aegrum vero residere velle in ipso morbi impetu, pravum quidem in omnibus morbis acutis, et pulmonum inflammatione laborantibus pessimum. In febribus autem dentibus stridere, quibus a puero mi-

ni-

nime est consuetum, insaniam et mortem significat. Verum ex utrisque periculum praedicendum. Quodsi etiam deliranti id accidat, exitiali admodum jam est. Ulcus quoque sive ante morbum, sive in morbo natum sit, nosse oportet. Nam si periturus aeger est, ante mortem lividum et siccum, aut pallidum et siccum erit. De manuum vero motione ita censeo. In febribus acutis, aut pulmonum inflammationibus, aut phrenitide, aut capitis doloribus, quibus ante faciem feruntur, et aliquid frustra venantur et festucas colligunt, aut floccos e vestibus evellunt, et ex pariete paleas carpunt, ex his omnibus malum et mortem portendi. Spiritus frequens dolorem aut inflammationem in locis septo transverso superioribus indicat. Qui vero magnus inspiratur et ex magno intervallo, delirium. At frigidus, ex naribus et ore exspiratus, exitialis admodum jam est. Facile autem spirare, valde magnum ad salutem momentum existimandum, cum in omnibus morbis quibus febris adjuncta est, tum in his qui intra dies quadraginta judicantur. Sudores optimi quidem per omnes morbos acutos, qui diebus judicatoriis contingunt, et penitus febre liberant. Boni vero, quicunque toto corpore oriuntur, faciuntque, ut aeger morbum facilius ferre videatur. At qui nihil tale efficiunt, minime sunt uti-

les.

les. Pessimi autem frigidi, quique circa caput tantummodo, faciem et cervicem oriuntur. Ii namque cum acuta febre mortem, cum mitiore vero morbi longitudinem praenuntiant. Quique per totum corpus eodem modo atque ex capite fiunt. Qui vero milii formam referunt, et circa cervicem tantum oboriuntur, pravi; boni autem, qui guttatim et cum exhalatione fiunt. Atque hoc in totum de sudoribus animadvertere oportet, quod nonnulli quidem ex corporis dissolutione, quidam etiam ex inflammationis vehementia contingunt.

Qui vero superfuturos ex morbo et morituros, eosque quibus pluribus diebus et quibus pauciori-bus perseverabit morbus, recte praenoscere volet, is intelligentiâ comprehensam omnium signorum doctrinam aestimare debet, et eorum vires inter se collatas ratione expendere, velut scriptum est, cum in aliis, tum in urinis et sputis, ubi una et pus et bilis tussi rejecta fuerint. Quin etiam morborum semper vulgariter grassantium impetum et tempestatis conditionem cito animo concipere oportet. Atqui quod ad proprias cujusque rei notas et reliqua signa attinet, probe nosse minimeque ignorare convenit, quod quovis anno et quovis anni tempore mala malum, et bona bonum denuntiant. Quandoquidem et in Lybia et in Delo et in Scythia

prae-

praedicta signa vera esse comprobantur. Ex quibus scire licet, quod non difficile est in iisdem regionibus, ut quis longe plurima ex ipsis assequatur, si ea cognitione complexus, recta mentis acie dijudicare et perpendere noverit. Neque vero est, quod ullius morbi nomen, quod hic adscriptum non sit, desideres. Omnes enim, qui praedictis temporibus judicantur, ex iisdem signis cognosces.

III.

III.

EX EPIDEMIORUM LIBRO PRIMO.

SECTIONIS PRIMAE STATUS PRIMUS.

In Thaso ad autumnum, circiter aequinoctium et sub vergiliarum occasum pluviae multae continentes et leves fuerunt, non secus ac spirantibus austris. Hyems austrina, quae flatus aequilonares parvos et justo majores siccitates habuit: atque etiam in totum veri similis fuit. Ver autem austrinum frigidum, parvas habens pluvias. Aestas ut plurimum nubila, in quâ ab imbribus cessatio fuit. Anniversarii venti, (qui Etesiae dicuntur) parum, tenuiter, disjunctim, segregatimque spiravere. Existente igitur toto nos ambientis aëris statu austrino et ad magnas siccitates vergente, ante ver quidem, quod superior status subcontrarius et

aquilonius factus fuerit, paucis febres ardentes contigerunt, eaeque valde mites et facillime consistentes, quae neque sanguinis ex naribus profusionem nisi paucis, neque mortem attulerunt. Multis vero aurium tumores subnascebantur, qui in alteram partem vergebant, plerisque etiam in utramque, iisque febre vacuis et in erectum stantibus, nec decumbentibus, etsi nonnullis paulisper incalescerent. Omnibus absque noxâ extincti sunt, neque cuiquam, velut ii, qui alias sui ortus causas habent, suppurationem fecerunt. Horum autem ea fuit natura, ut molles et laxi essent, magni, diffusi aut sparsi, sine inflammatione et dolore omnibusque sensim et sine ullâ significatione evanescerent. Fiebant ista quidem adolescentibus, juvenibus, aetate florentibus, atque horum plurimis qui in palaestrâ et gymnasiis exercebantur; mulieribus vero paucis contingebant. Multis tusses aridae et inanes, quibus cum tussi nihil educebatur, nec ita multo post voces raucescebant. Quibusdam vero ex temporis intervallo inflammationes cum dolore in alterum testem erumpebant, quibusdam etiam in utrosque. Alii quidem febribus corripiebantur, nonnulli vero sine febre persistebant Atque adeo haec ipsa plurimis gravia et molesta fuerunt. De

re-

reliquo autem quod ad ea attinet, quae ad chirurgiam spectant, in his inculpate habebant.

Ante vero aestatis initium et per ipsam aestatem, atque etiam ad hyemem, eorum multi, qui jam longo intervallo consumpti erant, tabefacti decubuerunt, si quidem et multis de tabe in dubium venientibus, ipsa tunc est confirmata. Est ubi etiam eos, qui naturâ erant ad tabem prompte comparata, tum primum occupavit. Ex his multi atque etiam plurimi interierunt. Atque haud scio, si quis ex decumbentibus etiam modico tempore superfuit. Celerius vero interierunt, quam talia transigi soleant, praesertim cum alios et diuturniores et cum febribus conjunctos pertulerunt, nec interierunt, de quibus paulo post scribetur. Solus namque et eorum qui tunc viguerunt maximus morbus, multos tabes ipsa peremit.

Eorum autem plurimis hujusmodi affectus aderant: febres horroris sensu insignes assiduae et acutae, in totum quidem non desinentes, sed quae erant ex semitertianarum genere, uno die leviores, altero vero insuper ingravescentes, omninoque vehementius increscentes. Sudores autem perpetui, non tamen per totum corpus diffusi, extremorum refrigeratio multa, quae vix quidem incalescebant. Alvi conturbatae biliosa, pauca, sincera, tenuia,

mordacia egesserunt crebroque assurrexerunt. Urinae tenues, crudae, decolores atque paucae, aut crassitudinem et paucum, quod desideret habentes, neque probe consistentes, sed in quibus ea, quae subsidebant, cruda et intempestiva erant. Tussiendo vero pauca, densa, concocta rejiciebant, et quae paulatim, ac non nisi aegre educerentur. Qui autem violentissime conflictabantur, iis ne parva quidem concoctio adfuit, sed perpetuo cruda exspuebant. Horum etiam plurimis fauces statim et ad extremum usque rubore et inflammatione affectae doluerunt, fluxionibusque parvis, tenuibus et acribus tentati, cito consumpti maleque vexati sunt, perpetuo cibos omnes aversabantur, neque siti capiebantur multique circa mortem delirabant. Atque ista quidem tabidis contigerunt.

Jam vero ad aestatem et autumnum febres multae, assiduae, neque violentae prehendebant, istaque diu laborantibus, non his, qui caetera moleste habebant, contigerunt. Alvi plurimis valde placide conturbatae sunt, nihilque effatu dignae noxae attulerunt; urinaeque plurimis boni quidem coloris et purae aderant, sed tenues, et quae tandem judicationis tempore conquebantur. Hi non admodum tussiculosi erant, neque ea, quae tussi rejiciuntur, negotium exhibebant, neque cibum non aversaban-

tur

tur modo, verum etiam exhibendi illius facilem faciebant copiam. In summâ igitur, afficiebantur, qui tabescebant, non quomodo caeteri tabidi solent; sed febribus cum horroris sensu correpti parum insudabant, interdum alii vagas quodammodo et errabundas accessiones habebant, neque in totum febres desinebant, sed quae in speciem tertianarum insultus facerent. Inter eos autem, quibus erant brevissimi morbi, ii ad vigesimum diem judicatione solvebantur; plerisque vero ad quadragesimum, nonnullis etiam ad octogesimum. Est, ubi ne sic quidem, sed errabunde et nullâ observatâ judicatione quibusdam desinerent. Horum quoque plurimis, quae non longo post intervallo remiserant febres, reversiones fecerunt, iisdemque dierum ambitibus post ipsas reversiones judicabantur, earumque nonnulla aegros ita produxerunt, ut sub hyemem affligerentur. Ex his autem omnibus, qui in hac status conditione descripti sunt, solis tabidis lethalia contigerunt, in aliis vero febribus nequaquam obvenere.

rhoïdes dicunt). Atque ex his, quae per haec contingunt, consideranda sunt.

Febrium hae quidem sunt continuae, quae quidem interdiu prehendunt, noctu intermittunt, aut noctu prehendunt, interdiu intermittunt. Sunt et semitertianae, tertianae, quartanae, quintanae, septimanae et nonanae. In febre autem continuâ morbi sunt valde praecipites, maximi et gravissimi, praecipueque lethales. At omnium est tutissima quartana, placidissima et longissima. Non enim solum per se ipsa talis est, verum etiam ab aliis magnis morbis vindicat. In ea vero, quae semitertiana dicitur, tum morbi acuti accidunt, tum etiam praeter caeteras ista praecipue lethalis est. Quin etiam tabes et quicunque alii morbi longi affligunt, in hac potissimum detinent. Nocturna non admodum lethalis est, longa tamen. Diurna longior, nonnullis autem ad tabem vergit. Septimana longa est, non tamen lethalis. Nonana hac adhuc longior, sed non lethalis. Tertiana exacta celerem habet judicationem, neque lethalis est. Quintana autem omnium est pessima. Haec nempe ante tabem, aut jam tabescentibus, ubi supervenit, perimit.

Insunt autem in singulis hisce febribus, tum continuis, tum intermittentibus, formae, constitutiones et accessiones hujuscemodi. Videlicet quidem con-

tinua quibusdam, ubi incepit, floret et viget maxime, et in gravius tendit, circa judicium vero in ipsoque judicio extenuatur. Nonnullis vero leniter ac latenter incipit, increscit autem in dies exacerbaturque, sed sub judicium in ipsoque judicio abunde emicat. Est ubi ex moderatis initiis augescit et exacerbatur, et simulatque aliquantisper vigorem acceperit ad judicium usque sub ipsumque judicium rursus se remittit. Atque haec in omnem febrem omnemque morbum cadere solent. Ex his autem, bene subductâ ratione, victum offerre necesse est. Jam quoque multa alia praecipua signa sunt, de quibus partim aliquando scriptum est, partim vero scribetur. Quae tecum animo reputanti perpendendum, considerandumque quodnam praeceps periculum et mortem portendat, aut quodnam aegrum superstitem fore indicet, et cuinam admovendus cibus, necne, et quando, et quantus, et quinam cibus futurus sit.

Quae diebus paribus invadunt, ea diebus paribus decernunt; quorum vero accessiones imparibus diebus fiunt, ea imparibus judicantur. Circuituum qui diebus paribus judicant, primus est decretorius quartus, sextus, octavus, decimus, decimus quartus, vigesimus octavus, trigesimus quartus, quadragesimus octavus, sexagesimus, octogesimus et centesimus. Circuituum vero qui die-

diebus imparibus judicant, primus est tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, decimus septimns, primus et vigesimus, septimus et vigesimus, et trigesimus primus. Considerandum autem est, quod si quid aliter extra hos praescriptos dies decernat, recidivam fore perniciemque portendi. Animumque advertere et nosse oportet, his in temporibus futuras judicationes ad salutem aut perniciem tendere, vel momenta in mellus aut deterius facere. Praetereaque videndum est, quibusnam circuitibus febres errantes, quartanae, quintanae, septimanae, nonanae, judicationes subeant.

EX EPIDEMIORUM III.

SECTIO SECUNDA.

Descriptio Febris ardentis et Phrenitidis Epidemicae.

Ceperunt itaque febres ardentes et phrenitides ante ver, post ea, quae praecesserunt frigora, plurimique tunc diu aegrotarunt gravibusque et letha-

li-

libus casibus conflictati sunt. Erat autem febrium ardentium, quae obvenerant, constitutio hujusmodi. Per initia sopore detinebantur cum stomachi fastidio et horroris sensu, febris acuta, neque magnopere sitiebant, aut delirabant. Ex naribus paucus stillavit sanguis. Plurimos accessiones diebus paribus invadebant. Atque sub ipsas accessiones oblivio, membrorum exsolutio et vocis defectio contingebant. His quidem pedes summi et manus frigidiores evadebant, multoque maxime circa accessiones; deinde vero lente, nec probe recalescebant, rursusque ad intelligentiam redibant et loquebantur. Eos autem aut perpetuus sopor non somnolentus detinebant, aut vigiliae cum laboribus. Horum plerisque alvus retrimentis crudis, tenuibus, multis turbabatur. Urinae multae tenues, neque judicatorii neque boni quicquam habebant. Neque aliud quicquam in ita affectis decernebat, neque enim rite sanguis e naribus profluebat; neque aliud quicquam eorum, quae abscedere nata sunt; judicatione tentabatur moriebaturque unusquisque uti sors ferebat, vago et incerto ordine, plerumque circa judicationes, quidam vero longius producti cum vocis defectione, nonnulli etiam cum sudoribus. Quae quidem his qui perniciose haberent, contingebant. Quin et similia phreniticis fiebant.

At-

Atque hi omnino sine siti erant. Neque phreniticorum quisquam vehementer insanivit, sicut in caeteris usuvenire solet, sed ex mala aliâ quâdam et languidâ in somnum degravatione graviter peribant.

Aliae insuper etiam febres viguerunt, de quibus mox scribetur. Multis os serpentibus ulceribus affectum ulcerosumve fuit, fluxiones ad pudenda multae, exulcerationes, tubercula intus et extra circum inguina. Lippitudines humentes, longae, diuturnae, non sine doloribus, palpebris foris et intus adnascebantur quaedam, quae multorum aciem perdebant, ficos nominant. Enascebantur vero cum aliis in ulceribus multa; tum in pudendis. Carbunculi in aestate multi, atque alia, quae putredinis nomine donantur, pustulae magnae. Serpentia ulcera plerisque magna. Quantum autem ad alvum spectabat, plerisque circa eam multa et noxia evenere. Primum quidem crebrae et inanes egerendi voluntates multis molestae, imprimis vero pueris atque iis omnibus, qui pubertatem nondum attigerant, eorumque plurimi peribant. Multi intestinorum levitate vexabantur, quidam difficultate intestinorum, neque hi admodum molesti. Alvus autem biliosa, et pinguia, et tenuia, et liquida demittebat, ac multis quidem eo morbus ipse decubuit, tum circa febres, tum in febribus. Tormina cum do-

doloribus aderant itemque convolutiones malignae. Multis in corpore existentibus ac suppressis exitus. At neque exeuntia dolores tollebant. Atque ad ea, quae adhibebantur, non facile habebant. Purgationes nempe plurimos magis offendebant. Eorum vero, qui ita habebant, plerique quidem subito moriebantur, multi etiam diutius perdurabant. Atque ut semel absolvam, tum qui diuturnis, tum qui acutis tentabantur morbis, ex ventris vitio omnes fere periere. Omnes namque venter pariter sustulit. Omnes autem in quos sane incidi, ob praescriptos omnes morbos, quibus vexabantur, cibos equidem aversabantur. Plerique vero praecipueque hi ipsi et qui eodem modo affecti erant, sed et ex aliis, qui etiam perniciose haberent. Siticulosi, partim quidem erant, partim vero siti vacui. Ex his quos febris aliaque vexabant, nullus intempestive potum sumpsit, sed quoad potionem, licebat eam instituere vivendi rationem, quam velles. Urinae autem copiosae prodibant, neque potioni ingestae respondebant, verum plurimum superabant, multumque etiam vitiosae erant urinae redditae. Nam neque crassitudinem, neque concoctionem habebant, neque probe expurgabantur. In multis namque probae per vesicam expurgationes bono sunt. Plurimis vero colliquationem perturbationemque, et do-

dolores, et moram, judicationis cessationem portendebant. Sopore autem detinebantur, imprimis quidem phrenitici et qui febre ardente laborabant, quin etiam caeteris in omnibus maximis morbis, quod cum febre contingerent. Omnino vero plerosque aut gravis sopor comitabatur, aut tenues et parvi somni.

Per vero magni in arte aestimo, posse de iis quae scripsimus cogitationem recte suscipere. Eorum namque usum, qui calluerit, is mihi non magnopere videtur in arte aberrare posse. Exacte autem tenere oportet propriam cujusque temporum anni conditionem, et statum morbumque ipsum, et quidnam boni commune sit constitutioni cum morbo, quidnam et mali constitutio, aut morbus inter se commune habeant. Et quisnam morbus diuturnus sit et exitium afferat, aut quisnam diuturnus et ex quo aegri evadant. Et quisnam praeceps et exitialis, aut quisnam praeceps et salutaris. Atque ex his ipsis tum judicatoriorum dierum series observanda est, tum etiam praedicendi facultas suppetit. Ac in his exercitato proclive est instituendae victus rationis tempus et modum cognoscere et quibusnam ea praescribenda sit.

AEGROTANTIUM HISTORIAE.

AEGER OCTAVUS.

Abderae Anaxionem, ad Threïcias portas decumbentem, febris acuta prehendit, lateris dextri dolor continens tenebat, tussis erat sicca, neque quicquam primis diebus exspuebat. Siti cruciabatur atque insomniâ, urinae probe coloratae erant, copiosae et tenues. Sexto die, deliravit. Fotus vero nihil profecerunt. Septimo moleste habuit. Nam et febris intendebatur, neque dolores remiserant, et tusses infestabant, et difficilis spiratio inerat. Octavo secta in cubito vena, multus sanguis, prout debuit, effluxit, dolores certe remiserunt, verum tusses siccae perseverarunt. Undecimo leniores fuerunt febres, paucus sudor circa caput prodiit, etiamnum tusses tenebant, et quae ex pulmone prodibant liquidiora erant. Decimo septimo coepit pauca et concocta exspuere, allevatus est. Vigesimo, sudore oborto, febre liber fuit, a judicatione vero melius habuit. Sitis autem vexabat, nec probae pulmonis ex-

expurgationes erant. Septimo et vigesimo rediit febris, tussivit, concocta plurima eduxit, in urinis alba multa subsidebant, sine siti erat, bene spirans. Trigesimo quarto, sudore per totum corpus diffuso, febre liberatus, et prorsus est judicatione absolutus.

AEGER UNDECIMUS.

Mulier quaedam in Thaso austera et aspera, ex moerore manifesto recta adhuc et obambulans, insomniâ et ciborum fastidio tentata est, siti et magna corporis aestuatione premebatur. Habitabat autem ad Pyladis aedes in Plano. Primo die, appetente nocte, metus, sermones multi, animi aegritudo, febricula levis cepit; mane convulsiones multae vexarunt. Ac sicubi convulsiones illae multae intermitterent, delirabat, obscena loquebatur, dolores multi, vehementes et continentes aderant. Postridie eadem perseverarunt, somnum non cepit, febris ingravescebat. Tertio convulsiones certe cessarunt, sopor vero atque in somnum degravatio tenuit, rursumque expergefacta est, exiliit, neque sese continere poterat, multum delirabat, febris erat acuta. Eadem

autem nocte sudor copiosus, calidus, toto corpore dimanavit, a febre immunis fuit, somnum cepit, omnino ad sese rediit, judicatione est absoluta. Ad tertium vero diem, urinae nigrae, tenues erant, habebantque in medio suspensum quiddam innatans, rotundum admodum; neque subsidebat. Sub judicium autem mnliebria copiosa profluxerunt.

AEGER DECIMUS TERTIUS.

Abderae Apollonius, diu rectus et obambulans morbum sustinuit. In tumorem autem ei elata erant viscera, et consuetus hepatis dolor longo tempore perseveravit, ac tunc sane etiam auriginosus factus est, flatibus abundabat, et colore erat subalbido. Ex intempestiviore vero potu et bubulae esu, aliquantulum primum incaluit, decubuit. Deinde, cum lacte usus esset copioso crudo et cocto, caprillo et ovillo, vitiosaque victus ratione, insignes omnes offensiones factae sunt. Nam et febres exasperatae sunt, neque memorabile aliquid ex ingestis alvus reddidit, urinae tenues et paucae, neque somnum capiebat, mala inflatio aderat, sitis multa, sopore de-

detinebatur, praecordia dextra cum dolore intumuerunt, extrema undiquaque frigescebant, aliquantulum delirabat, omnium quae dixisset capiebat oblivio, mente emovebatur. Ad decimum quartum diem, ex quo suborto rigore incaluit, decubuit, vehementer insanivit, clamor, perturbatio, sermo multus, mox contra repressus est, atque tum sopor invasit. Deinde vero alvus perturbata, copiosa, biliosa, sincera et cruda demisit, urinae nigrae, paucae, tenues erant, magna corporis implaciditas, alvi recrementa varia. Nempe vel nigra pauca et virulenta, vel pinguia, cruda, et mordacia dejecit, ac tandem etiam lacti similia reddere visus est. Sub vigesimum quartum diem allevatio fuit, in reliquo quidem eadem perseveravere, verum aliquantulum ad intelligentiam rediit (ex quo namque decubuerat, nihil meminit), statimque rursus desipiebat, atque in deterius omnia tendebant. Circa trigesimum vero diem, febris acuta invasit, alvi recrementa copiosa et tenuia, delirus fuit, extrema perfrixerunt, vox defecit. Quarto et trigesimo, vitâ defunctus est. Ex quo eum vidi, huic perpetuo alvus turbulenta fuit, urinae tenues, nigrae, sopore detentus et insomnis, extremitates frigidae, per totum morbum deliravit.

AEGER DECIMUS QUINTUS.

Dealcis uxorem in Thaso, quae in Plano decumbebat, febris, horroris sensu insignis et acuta, ex moerore prehendit. Ab initio autem pannis contegebatur, et ad finem usque semper taciturna fuit, manibus palpabat, evellebat, scalpebat, floccos legebat, lachrymas fundebat: moxque ridebat, somnum non capiebat, alvus irritata nihil demittebat, parum nec nisi commonefacta bibebat. Urinae tenues et paucae erant, febres ad manus contactum leves apparebant, summa corpóris frigescebant. Nono die multum deliravit, ac mox composita fuit et taciturna. Decimo quarto spiratio rara, magna, longo tempore tenuit, rursusque brevis. Decimo septimo irritatione turbulenta commota est alvus, deinde potus ipsi pertransibant, neque consistebant, omnium sensum perdiderat, cutis erat distenta et arida. Vigesimo, multum obloquebatur, ac mox composita fuit, vox defecit et brevem spiritum trahebat. Primo et vigesimo defuncta est. Huic perpetuo ad fi-

finem usque spiratio rara et magna aderat, nihil omnino sentiebat, semper pannis contegebatur, aut sermones multos fundebat, aut fere usque tacinurna erat.

AEGER DECIMUS SEXTUS.

Meliboeae adolescens quidam, ex commessationibus, liberaliore potu ac venere, longo tempore incaluit et decubuit. Horrorem autem sentiebat et aestuabundus erat, pervigil, neque siti premebatur. Alvus primo die stercora multa demisit cum magno humorum affluxu, proximisque diebus aquae similia multa prodiere. Urinas reddidit tenues, paucas, decolores. Spiratio erat rara, magna, ex longis intervallis. Praecordiorum contensio submollis aderat, utrinque promissa; perpetua et continens cordis palpitatio. Urinam minxit oleosam. Decimo, paulatim mente motus est, compositusque erat et taciturnus, cutis resiccata et distenta, alvi recrementa vel multa et tenuia, vel biliosa et pinguia. Decimo quarto exasperata sunt omnia, mente mo-

tus est, valde deliravit. Vigesimo vehementer insanivit, corporis incontinentia et jactatio aderat, nihil minxit, potionem vix continebat. Quarto et vigesimo, periit.

IV.

E LIBRO DE AËRE, AQUIS ET LOCIS.

Qui artem medicam recta investigatione consequi volet, is primum quidem anni tempora in considerationem adhibere debet, quid horum quodque possit. Neque enim quicquam habent simile, sed cum inter se plurimum differunt, tum etiam propter varias, quae in eis contingunt, mutationes. Deinde vero ventos tum calidos, tum frigidos, praecipue quidem eos, qui omnibus sunt communes, ac deinceps eos, qui cuique regioni sunt familiares. Quin etiam aquarum facultates animo reputare oportet. Quemadmodum enim gustu et pondere, ita et facultate singulae plurimum differunt. Quare, si quis ad urbem sibi ignotam pervenerit, is ejus situs curam habere debet, ut coguoscat, quomodo ad ventos aut solis exortum sit exposita. Neque enim easdem vires habet, quae ad septentrionem, et quae ad austrum sita est, ut neque ea quae ad exorientem solem

lem aut occidentem spectat. Et haec quidem optime animo concipienda sunt, et quomodo ad aquas habeant, num palustribus et mollibus utantur, an duris, et ex sublimi ac saxosis locis scaturientibus, sive salsis ac coctu difficilibus. Terra etiam ipsa inspicienda, nudane sit et aquis careat, an densa et irrigua, et an cavo loco sita sit et aestuoso, an vero sublimi et frigido. Hominum quoque victus ratio, quanam maxime delectentur, inspicienda: an potui et cibis et otio dediti, an exercitationibus et laboribus gaudeant, et an edaces sint et a potu sibi temperent. Et ex his singula reputare oportet. Haec enim praecipue quidem omnia, aut certe plurima probe qui agnoverit, cum ad urbem sibi ignotam pervenerit, eum neque morbi regioni familiares, neque communium quae sit natura latere poterit, ut neque in eorum curatione haesitare, aut aberrare possit. Quae certe contingere solent, si quis istorum cognitionem non ante animo perceptam habuerit. Qui vero ista recte cognoverit, is cujusque temporis impendentis et anni statum praedicere poterit; et quinam morbi, tam aestate quam hyeme, in urbe communiter sint grassaturi, tum etiam quinam cuique privatim ex victus mutatione impendere debeant. Qui enim temporum mutationes astrorumque ortus et obitus, ut horum

quae-

quaeque eveniant, tenuerit, is utique futurum anni statum praevidere poterit. Hac ratione investigando qui temporum occasiones praesenserit, is maxime cujusque naturam cognoverit, et plerumque sanitas illi succedet, minimumque in arte a rectâ via aberraverit.

ASIAE ET EUROPAE COMPARATIO.

De Asiâ et Europa indicare volo, quantum inter se per omnia distent, tum quantum homines formis varient, nihilque inter se simile habeant. De omnibus certe longa foret oratio, verum de praecipuis et plurimum inter se differentibus dicam, ut res se habere mihi videatur. Mea quidem sententia Asia plurimum Europae praestat, tum eorum omnium naturâ quae e terrâ producuntur, tum hominum. Longe enim pulchriora et majora in Asiâ gignuntur, regioque ipsa hac nostrâ mitior, et hominum mores humaniores et benigniores. Quorum quidem causa est tempestatum anni temperatio, cum in medio solis exortu ad auroram sit exposita, a frigore longe procul remota. Incrementum autem et moderationem

om-

omnium maxime praebet, cum nihil sit, quod per vim superet, sed omnium sit aequabilis potestas. Neque tamen ubique per totam Asiam ad eundem modum se habent omnia. Sed quae quidem regio in medio calidi et frigidi sita est, ea certe feracissima est, et arboribus maxime consita, et blandissima, aquisque praecipue fruitur coelestibus et ex terra provenientibus. Neque enim calore admodum exuritur, neque squaloribus et aquarum penuria resiccatur, neque frigore violatur: sed austro objecta, imbribus multis et nive perfunditur, multaque illic sua tempestivitate nasci par est, quae ex seminibus quaeque ex terrae plantis proveniunt, quorum fructibus homines fruuntur, ex agrestibus domesticos faciendo et in suum usum transferendo. Pecoraque illic enutrita abundare vel maxime aequum est, crebriusque parere, et optime educare; hominesque habiliores esse, et formâ praestantes, et magnitudinis eximiae, formâque et corporum proceritate non admodum inter se dissimiles. Hanc regionem ad anni temporum naturam et moderationem proxime accedere consentaneum est. Virilis autem animus, aerumnarum et laborum tolerantia, atque audacia in hujusmodi naturis innasci nequit, neque ejusdem generis aut diversi conjunctione ducuntur, verum in ipsis libidinem dominari necesse est. Ideoque multi-

for-

formes in feris partus gignuntur. Atque de Aegyptiis et Libycis ad hunc quidem modum se res habere videtur. De his vero qui sunt ad hyberni solis ortus dextram, ad Maeotidem usque paludem (quae est Europae atque Asiae terminus) habet se res ad hunc modum. Atque hae quidem gentes, cum propter anni tempestatum mutationes, tum ob regionis naturam, longe magis inter se differunt, quam quae ante sunt enarratae. Habet autem hoc solum eodem plane modo, quo etiam apud reliquos homines. Ubi namque anni tempora maximas et creberrimas mutationes faciunt, illic efferatissima et maxime inaequalis regio existit, montesque plurimos et densos, campos item et prata in ea invenias. At ubi anni tempora non admodum variant, illic ea regio maxime aequalis est. Ad eundem vero modum se in hominibus habet, si quis animum advertat. Sunt enim quaedam naturae montosis locis, sylvosis, et aquâ carentibus similes, quaedam tenuibus et aquosis, quaedam etiam pratorum et paludum naturam referunt, quaedam etiam ad planitiei, nudorumque et siccorum naturam accedunt. Anni enim tempora, quae formarum naturam variant, inter se differunt, cumque inter se diversa existant, varias et multiplices formas producunt.

DE PHASIANIS.

Jam vero de his qui Phasim accolunt. Regio est palustris, calida, aquosa et densa, imbribusque copiosis et vehementibus fere semper perfunditur. Homines in paludibus vitam degunt, et domos ligneas et arundineas in aquis fabrefactas habent, raro urbes et emporia adeunt, verum navigiis ex ligno uno cavatis sursum ac deorsum trajiciunt, cum fossas habent plurimas. Aquas bibunt calidas, statarias, sole putrefactas et imbribus auctas. Ipseque Phasis prae caeteris fluminibus maxime stagnans est, et lenissime defluit: fructusque, qui illic nascuntur, nullum incrementum accipiunt, effoeminati sunt, et prae aquarum copia imperfecti, ideoque ad maturitatem minime perveniunt. Aër quoque caliginosus ab aquis sublatus hanc regionem occupat. His sane de causis Phasiani corporis formam a caeteris hominibus longe diversam habent. Proceritate enim corporis et crassitudine valde excedunt, neque articulus ullus, neque venae comparent, pallidoque sunt colore, velut morbo regio detenti: cumque aëre utantur minime puro, sed caliginoso et maxime hu-

humido, gravissimam prae aliis omnibus vocem edunt. Sunt etiam ad corporis exercitationem naturâ pigriores: annique tempestates, quo ad aestum aut frigus, non multum variant. Venti iis plurimi sunt austrini, potissimum unus ejus regionis peculiaris, qui interdum violentior, molestior et calidior spirat, quem Cenchrona nominant. Boreas vero non admodum huc pervenit: quod si aliquando spiret, debilis tamen et valde lenis existit. Atque hunc quidem in modum, qui Asiam et Europam incolunt, tum naturâ, tum formâ inter se differunt.

DE SCYTHIS.

In Europa autem gens est Scythica, quae Maeotim paludem incolit, et a reliquis plurimum differt; Sauromatae appellantur. Eorum foeminae equitant, arcu utuntur, et ex equo jaculantur, et cum hostibus bellum gerunt, quoad virgines existunt; neque ante virginitatem deponunt, quam tres hostes interfecerint; neque prius cum viris congrediuntur, quam sacra Deo patrio more peregerint. Quod si qua sibi virum delegerit, equitatu soluta est, nisi communis expeditionis necessitas ingruat. Dextram

autem mammam non habent. Puellis enim adhuc infantibus, ferro ad id fabricato et candente, dextrae mammae admoto, eam matres exurunt, ut ne incrementum accipiat, sed ad dextrum humerum et brachium omne robur et copia transmittatur. De reliquis autem Scythis, cum formâ inter se sint similes, et aliis dissimiles, eadem ratio, quae de Aegyptiis, habenda est, nisi quod hi calore, illi frigore urgentur. At vero solitudo Scythica appellata in planitie sita est, et pratis abundat, nuda et modice aquosa est. Magni enim fluvii aquam ex campis per rivos deducunt. In hac Scythae Nomades dicti degunt, quod domos nullas habeant, sed in curribus habitent, quorum vel minimi quatuor, reliqui sex rotis aguntur. Hi autem insuper coactilibus ex lanâ crassâ compactis sunt obducti, et ad instar domorum fabricati; alii quidem simplici, alii etiam triplici tabulato; ipsique in angustum coarctati adversus omnes aquarum, nivis, ac ventorum injurias. Currus trahunt alios quidem duo boum paria, alios tria; atque hi prae frigore cornua non habent. His igitur in curribus mulieres degunt, ipsi vero viri in equis vehuntur. Eos sequuntur pecorum greges, et boves, et equi. Tamdiuque uno in loco subsistunt, quoad ipsis pecoribus pabulum sufficit, quo deficiente ad aliam regionem commigrant. Carnibus coc-

tis

tis vescuntur, et lacte equino in potu utuntur, et hippaco, hoc est caseo equino, victitant. Ac de eorum victus ratione et curribus hactenus quidem dictum est, simulque de anni temporibus, quodque Scythica gens formâ multum a reliquis hominibus diversa est, sibi ipsi similis non secus ac Aegyptii. Minime foecundum est hoc hominum genus, ipsaque regio paucissimas feras alit, neque magnitudine neque multitudine insignes. Sub ipsis enim Ursis Ripaeisque montibus, unde Boreas spirat, est posita; solque cum ad extremam conversionem aestivam venerit, proxime accedit, et tunc quidem exiguo tempore calefacit. Neque venti ex calidis locis spirantes, nisi rari ac debiles, huc admodum perveniunt: sed venti frigidi ab ursis, nive, glacie et multis aquis, perpetuo spirant, neque unquam montes deserunt, unde nonnisi aegre habitari possunt. Aërque multus tota die campos occupat, ipsique in humidis locis degunt. Quare perpetua fere illis est hyems, aestas vero paucissimis diebus, neque his admodum magna. Planities enim illis sublimis et nuda, neque montibus cincta, sed sub ursis acclivis. Neque ferae illis magnae, sed, quae sub terrâ abscondi possint, nascuntur. Hyems enim et terrae nuditas prohibet, quanquam et apricis et opacis locis caret. Nam neque magnae neque

vehementes sunt anni temporum mutationes, sed similes et parum differentes; unde et formas inter se similes habent. Eodem etiam victu semper et amictu utuntur hyeme et aestate, aëremque aquosum et crassum attrahunt, et aquas ex nivibus et glacie bibunt, nullaque corporis exercitatione utuntur, cum vel corpus, vel animus exerceri nequeat, ubi mutationes non sunt vehementes. Has ob causas eos habitu esse crasso et carnoso necesse est, articulis vero humidis et enervatis, et ventribus maxime humidis, omnium tamen maxime in feriore alvo. In hac enim regione, natura, et tempestatum anni constitutione, ipsa resiccari nequit. Sed propter pinguedinem et carnis glabritiem, formâ inter se sunt similes, tum mares maribus, tum foeminae foeminis.

DE MORIBUS EUROPAEORUM ET ASIATICORUM, UNIVERSE.

Atque hactenus quidem de Scytharum gente. At reliquum in Europa hominum genus tum magnitudine, tum formâ inter se est dissimile, propter magnas et crebras anni temporum mutationes. Habent enim calores vehementes, et hyemes acres, ac imbres multos, rursusque squalores diuturnos, et ven-

ventos multos; ex quibus multae et omnis generis mutationes contingunt. Neque est a ratione alienum, ex his aliam percipi generationem in seminis conformatione, neque ex eodem eandem esse vel aestate, vel hyeme, vel pluvioso, vel sicco tempore. Eaque de causa, ut existimo, Europaei magis quam Asiatici formâ inter se variant, et per singulas urbes magnitudine maxime inter se sunt differentes. Plures enim coaruptiones circa seminis concretionem contingunt, ubi crebae fiunt anni temporum mutationes, quam si eaedem sint et similes. Eadem autem est de moribus ratio. Agrestes, hominum societate minime gaudentes, et animosae hujusmodi naturae existunt. Frequentes enim mentis emotiones morum ferociam inducunt, lenitatem autem et comitatem retundunt. Quocirca eos, qui Europam incolunt, plus animi quam Asiaticos habere censeo. Rerum siquidem uno se habentium modo aequabilitas socordiam ingenerat, varietas vero corpus et animum ad laborem excitat. Quinetiam socordia et quiete ignavia crescit, exercitatione vero et laboribus animi fortitudo. Hanc ob causam bellicosiores sunt, qui Europam incolunt, jam etiam propter leges, quoniam Regum imperio non parent, ut Asiatici. Qui enim regibus subjiciuntur, eos timidissimos esse necesse est, et velut antea a nobis

dictum est, servitute pressi animi, neque lubenter, neque volentes temere sese pro alieno imperio periculis objiciunt. Hi vero cum suis legibus vivant, sibi non aliis pericula subeunt, et magna animi alacritate volentes ad gravia quaeque feruntur, cum pro re gestâ victoriae praemia sint accepturi. Ita ut constet leges ad animi magnitudinem plurimum facere. De Europa igitur et Asia in genere ac toto, sic se res habet.

Sunt autem in Europa gentes, tum magnitudine, tum forma, tum magnanimitate inter se differentes. Varietatis causae eaedem, quae supra dictae sunt, quasque jam manifestius aperiam. Qui regionem quidem montanam, asperam, altam et aquis carentem incolunt, et anni temporum mutationes habent admodum differentes; illic hominum formas magnas esse par est, tum ad laborem, tum ad robur a natura optime esse comparatas; at agrestibus et ferinis moribus ejusmodi naturae non parum sunt praeditae. At qui loca concava, herbosa et aestuosa habitant, quique ventis calidis magis quam frigidis perflantur, et aquis utuntur calidis, hi magni quidem esse non possunt, neque recti et ventre substricto; in amplam vero corporis molem a natura producuntur; corpore sunt carnoso, et capillis nigris; colore potius nigro quam candido, et minus pituitosi, quam

bi-

biliosi. At animi robore et laborum tolerantia, non aeque a natura valent, sed accedens vitae institutum id efficit. Quodsi flumina ea regio habeat, quae stagnantes et pluvias aquas educant, ii incolumes degunt, et colore cutis sunt splendido. Sin vero nulla sint flumina, aquasque fontanas statarias et male olentes bibant, has ventri et lieni noxias esse necesse est. Qui vero regionem altam, planam, ventis perflatam et aquosam incolunt, ii corporis habitu sunt praegrandi, inter se similes, et erecti, et animo tranquilliore. At qui gracilia et arida loca, aquis carentia et nuda tenent, neque temperatas habent anni temporum mutationes, hac in regione homines duro et robusto corporis habitu esse par est, et colore flavo potius quam nigro, moribus et animi appetitionibus sibi nimis placentes et superbos, et in concepta opinione permanentes. Ubi enim anni temporum mutationes tum crebrae sunt, tum plurimum inter se differunt, ibi et formas, et mores, et naturas plurimum diversas comperias. Atque hae quidem maximae causae sunt, cur naturae permutentur: deinde etiam regio, in quâ quis nutritur, et aquae. Magna enim ex parte hominum formas et mores regionis naturam imitari reperias. Ubi etiam terra pinguis est, et mollis, et aquosa, aquae vero valde sublimes, ita ut aestate sint calidae, et hye-

hyeme frigidae, quaeque ad anni tempora probe habet; ibi homines carnosi sunt, articulis non discreti, humidi, labores non ferentes, ac ut plurimum pravi animi. Quinetiam segnes sunt et somnolenti, et ad artes crassi, neque subtiles, neque acuti. Ast ubi regio nuda est, non munita, aspera, quaeque hyeme prematur, et sole exuratur, ibi duros, graciles, articulis discretos, carnosos et hirsutos homines cernas, et qui ad aliquid agendum natura sunt industrii et vigilantes. Mores autem habent superbos, in iram proclives et pertinaces, magisque feritatis quam lenitatis participes, eosque ad artes acutiores et solertiores, et ad res bellicas gerendas meliores deprehendas. Quin et reliqua omnia, quae e terrâ producuntur, terrae ipsius naturam sequuntur. Atque maxime quidem contrariae naturae et formae sic se habent, ex quibus, conjecturâ ductâ, si reliqua consideres, minime aberrabis.

V.

V.

E LIBRO DE VICTU ACUTORUM.

Qui Cnidias appellatas sententias scriptis tradiderunt, ii sane, quae in singulis morbis aegri patiuntur, et quomodo eorum nonnulla ipsis eveniunt, recte conscripserunt, et hucusque quidem, quae quivis etiam medicinae ignarus recte scribere potuerit, si probe ex unoquoque aegro, quae patiatur, intellexerit. At quaecunque medicum non referente aegro praedixisse oportuit, ea magna ex parte praetermissa sunt, quaedam in quibusdam, nonnullaque ad conjecturalem cognitionem valde accommodata. Cum vero ad conjecturalem cognitionem referatur, quomodo singula curare oporteat, in iis multo aliter, quam illi disseruerint, sentio. Ac neque solum ob id non laudo, sed quod paucis etiam numero remediis usi sunt. Nam et plurima ab ipsis relata sunt (praeterquam in morbis acutis) medicamenta deorsum purgantia exhibenda, et serum

rum et lac tempestive propinandum. Haec igitur si bona essent, et morbis, quibus exhibenda monent, convenientia, longe majore laude digna essent, quod pauca sufficerent. Nunc vero res aliter se habet. Qui tamen postea recognoverunt, ii medice magis, quae singulis exhibenda sunt, percurrerunt. Sed neque de victus ratione quicquam effatu dignum veteres scriptis tradiderunt, eamque, quamvis magna res sit, omiserunt. Varia tamen morborum singulorum genera, multiplicemque illorum divisionem non ignorarunt quidam. At numeros morborum singulorum plane declarare studentes, non recte scripserunt. Neque enim quis facile numeret, si quis ex eo aegrotantium morbum aestimet, quod ab altero re quadam differat, neque eundem esse morbum reputet, nisi eodem nomine nuncupetur. Mihi autem placet, ut ad omnem artem animum attendamus. Nam quae recte procedunt opera, ea recte singula facere oportet: quae item celeritate opus habent, celeriter; quae etiam munditiem desiderant, munde; et quae citra dolorem tractari postulant, ea quam maxime fieri possit, sine dolore facere: caeteraque omnia id genus multo aliter quam proximi meliorem in formam commutare convenit. Sed maxime eum medicum probaverim, qui in morbis acutis, quorum vi plerumque

ho-

homines intereunt, longe melius caeteris se gerat. Sunt autem hi, quantum nominibus veteres complexi sunt: pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, febris ardens, et quicunque alii morbi ad hos consequuntur, quorum febres omnino continuae interficiunt. Cum autem nullum pestilentis morbi commune genus populariter grassatum fuerit, sed dispersi morbi et non similes fuerint, ab his plures, quam ab aliis omnibus moriuntur. Populares igitur non satis discernunt eos, qui in his longe proximis excellunt, aliarumque curationum potius aut laudatores, aut vituperatores existunt. Deinde id magno est argumento, quod populares hujusmodi morborum nullam prorsus habent intelligentiam, cum ad eam nonnisi studio perveniri possit. Nam et qui medicinae non profitentur scientiam, medici maxime in ejusmodi morbis esse videntur. Facile est enim nomina, quae circa hujusmodi aegrotantes proferri solent, ediscere. Nempe si quis ptisanae cremorem nominaverit, hocque vel illud vinum, aut etiam mulsum, eadem omnia videntur plebejis dicere medici tum meliores, tum deteriores. At non ita se res habet, verum in his sane vel maxime aliis praestant. Videntur autem mihi dignissima esse quae scribantur, quaecunque medicis ignorantur, quamvis scitu commoda existant, quaeque magnas utilitates, aut mag-

nas noxias inferunt. Quae igitur ignorantur haec sunt. Quanam de causa in morbis acutis quidam medici toto vitae tempore in ptisana non colata exhibenda perseverent, et recte se curare existiment. Quidam etiam omni ratione contendant, ne ullo modo hordeum aeger devoret, quod inde magnum secuturum detrimentum existiment. Verum per linteum excolantes ejus succum porrigunt. Horum etiam nonnulli neque ptisanam crassam, neque succum exhibeant. Et hi quidem dum septimum diem aeger attigerit, alii vero dum in totum morbus judicatus fuerit. Hujusmodi itaque quaestiones non admodum proponere medici consueverunt, ac neque forte si proponant, inveniuntur. At vero ars tota magnam apud vulgum calumniam sustinet, adeo ut nullam omnino medicinam esse existiment. Siquidem in acutis morbis in tantum inter se dissentiunt artifices, ut quae alter exhibet veluti optima reputans, ea jam mala alter existimet, fereque ob id ars ipsa divinationi similis esse videatur. Quoniam augures eundem alitem, siquidem sinister appareat, bonum esse existimant, si vero dexter, malum. Et in Aruspicina hujusmodi quoque alia videntur in aliis. Sed et vaticinantium nonnulli contraria his sentiunt. Hanc autem speculationem tum pulcherrimam, tum quamplurimis in arte maxime commodis cognatam esse censeo.

seo. Etenim omnibus aegris ad sanitatem magnum quippiam facit, sanisque ad sanitatem tuendam, et iis, qui sese exercent, ad bonum habitum comparandum, tum etiam ad id, quod quisque voluerit, obtinendum.

DE PTISANA.

Ptisana igitur recte videtur omnibus frumentaceis eduliis praeferri in his morbis acutis, eosque, qui eam praetulerunt, laudo. Nam et lentorem habet laevem, continuum et suavem, ac lubricum, mediocriter humescentem, sitim minime inferentem, et, si quid elui indiget, probe abluentem, neque adstringit, nec malam turbationem adfert, neque in ventre intumescit. Nempe inter coquendum, quoad maxime fieri potuit, intumuit. Qui ergo ptisana in hujusmodi morbis utuntur, ne unâ quidem die vasorum inanitionem (ut ita dicam) fieri permittant, sed citra intermissionem eâ utantur, nisi vel propter medicamentum, vel clysterem, intermittere expediat. Et his quidem, qui bis die cibum sumere consueverunt, bis danda est; his vero, qui semel cibum capere consueverunt, his primo die semel

danda, paulatim autem progrediendo, si fieri possit, iis etiam bis danda, si quid adjiciendum videatur. Verum inter initia neque multa copia, neque valde crassa exhibenda, sed ut consuetudinis causa aliquid ingeratur, et ne multa vasorum inanitio fiat. Quod autem ad sorbitionis adjiciendae quantitatem attinet, si quidem siccior, quam quis existimet, morbus fuerit, non magna copia exhibenda, sed ante sorbitionem vel mulsa, vel vinum, vel quodcunque magis conveniret, propinandum. In singulis vero generibus quodnam sit accommodatissimum dicetur. Quod si os humescat, et quae ex pulmone efferuntur convenientia fuerint, in summa, sorbitionis quantitatem adjicere convenit. Quae namque celerius magisque madescunt, judicationis celeritatem denuntiant: quae vero tardius et minus, tardiorem judicationem significant. Atque haec quidem prorsus hoc modo se habent. Sed et multa quoque alia peropportuna praetermittuntur, ex quibus significationem capere convenit, quae deinceps referentur. Quoque copiosior purgatio fuerit, eo major quantitas ad judicationem usque adjicienda, praecipue vero duobus ab judicatione diebus, quibus quidem aut quinto, aut septimo, aut nono judicatio fieri videatur, ut etiam dierum paritatis et imparitatis ratio habeatur. Post hoc autem mane qui-

quidem sorbitione utendum, vespere vero ad cibos transeundum. Magna autem ex parte haec iis conferunt, qui statim ptisana integra utuntur. Nam et pleuriticorum dolores statim sponte desinunt, ubi quid effatu dignum spuere et expurgari coeperint, purgationesque longe perfectiores sunt, et minus purulenti evadunt, quam si aliam quis victus rationem instituat: praeterea judicationes simpliciores fiunt, meliusque judicantur, et minus revertuntur. At ptisanam ex hordeo quam optimo confici et optime coctam esse oportet, idque praesertim si non solo cremore uti debeas. Ad reliquas enim virtutes istud etiam accedit, quod ptisanae lubricitas efficit, ut hordeum devoratum minime laedat, cum nusquam adhaerescat, neque secundum thoracis rectitudinem immoretur. Est autem maxime lubrica sitimque minime infert, et facillime coquitur, estque infirmissima, si optime cocta fuerit, quibus omnibus opus habet. Nisi igitur quis quantum deest contulerit, ut idoneus ejusmodi ptisanae sorbendae modus efficiatur, saepius laedetur. Jam primum enim, quibus cibi recrementum interclusum est, si quis eo non vacuato sorbitionem dederit; dolorem, si adest, graviorem reddet; si non adest, statim induxerit, et spiratio crebrior evadet. Quod certe pravum est, cum pulmonem exsiccet, et prae-

cordia, tum imum ventrem, tum septum transversum dolore fatiget. Quinetiam si lateris dolore adhuc continuo, neque ad calida fomenta remittente, sputoque minime prodeunte, verum citra concoctionem extreme glutinoso reddito; nisi quis dolorem, vel ventre emollito, vel secta vena solverit, aut utrum horum conducere videbitur exhibuerit, ptisanam autem ita affectis dederit; praecipites eos in mortem adducet. Has igitur ob causas, aliasque etiam hujusmodi, qui totâ utuntur ptisanâ, septimo die ac citius moriuntur, partim quidem mente laesi, partim vero erectae cervicis spiratione (orthopnoeam dicimus) et stertore suffocati. Quos sane veteres sideratos vel ob id maxime existimarunt, neque etiam minus, quod ipsis mortuis latus lividum plagae non absimile deprehenditur. Cujus rei haec causa est, quod prius, quam dolor solvatur, moriuntur. Brevi siquidem anhelatores evadunt. Ex multâ autem et crebrâ respiratione (ut jam dictum est) sputum summe glutinosum citra coctionem redditum, egressum fieri prohibet. Quinetiam cartilaginosis asperae arteriae corporibus (pulmonis bronchiis dictis) adhaerescens, stertorem inducit, cumque ad hoc devenerit, tum plerumque mortem infert. Etenim ipsum sputum intro retentum spiritum quidem intro ferri prohibet, celeriter autem extra fer-

ferri cogit; adeo ut ad perniciem mutuas inter se operas conferant. Sputum namque adhaerescens crebrum spiritum facit, hicque creber effectus, sputum magis glutinosum reddit et lubricum fieri prohibet. Neque vero solum ista prehendunt, si ptisanâ intempestive utantur, verum et multo magis, si quid, quod ptisanâ minus conveniat, aut ederint, aut biberint. Magnâ igitur ex parte fere similia sunt auxilia tum iis, qui totâ utuntur ptisanâ, tum his, qui ipsius cremore, ac his, qui neutro horum, aut solo potu utuntur: interdumque aliter auxiliari oportet. Hunc autem in modum omnino facere oportet. Si quem a recenti cibo, alvo necdum subductâ, febris sive cum dolore, sive sine dolore prehenderit, a sorbitione exhibenda tantisper temperandum, dum cibum ad infernam intestini partem secessisse conjeceris. Quod si dolor affuerit, aceto mulso in potu utendum, hyeme quidem calido, aestate vero frigido. Et si multa sitis aderit, mulsa et aqua exhibenda. Ac deinceps quidem, si dolor aliquis adsit, aut periculum aliquod impendeat, sorbitio neque multa neque crassa exhibenda, verum post septimum aut nonum diem si validus aeger fuerit. At si recenter sumpto cibo, vetustus non subierit, siquidem validus fuerit, et aetate viguerit, infusum per clysterem exhibendum: sin debilior exstiterit, glande utendum, nisi

sponte probe prodierit. Exhibendae autem sorbitionis tempus per initia et per totum morbum istud praecipue observari debet, ut cum frigidi pedes fuerint, tum a sorbitione exhibenda, tum vel maxime a potu abstineamus. Cum vero calor ad pedes descenderit, tunc dare convenit, reputareque cum in omnibus morbis, tum praecipue in acutis, potissimumque in quibus vehementior febris ac maximum periculum subest, tempus hoc magnam habere facultatem. Ac primum succo maxime utendum, dein ptisanâ, ad praescripta signa diligenti adhibita attentione.—

Insuper in singulis et robur, et morbi genus conjectandum est, tum etiam hominis natura, tum aegri victus consuetudo, neque in cibis solum, verum etiam in potionibus. Ad ciborum autem adjectionem multo minus attendendum est. Nam et subtrahere omnino saepenumero expedit, dum aegro sufficere posse videatur, donec morbi vigor ad maturitatem perducatur. Quod in quibus faciendum sit, paulo post scribetur. Multa vero etiam alia, his quae dicta sunt similia, quis scribere possit. Istud certe efficacius est testimonium. Neque enim rei, quae plurimum in quaestione versatur, cognatum existit, sed res ipsa valde idoneum praebet documentum. Nam et per acutorum morborum exordia, quandoque quidem eodem, quo laborare coeperunt,

die

die cibos comederunt, quidam etiam postridie, nonnulli quoque quidvis, alii etiam quendam potionis cinnnm (cyceona dictum) sorbendo sumpserunt. Haec autem omnia deteriora quidem sunt, quam si quis aliam victus rationem instituat. Multo tamen minus laedunt, quae hoc tempore peccata committuntur, quam si primis duobus vel tribus diebus, vasa quis omnino exinanierit, mox quarto vel quinto die talem cibum exhibeat. Quinetiam multo deterius est, si quis totis his diebus vasis antea exinanitis, posterioribus deinceps diebus ita victum instituat, priusquam morbus maturus evadat. Hac enim ratione plurimis liquido mortem inferet, nisi mitis omnino morbus exstiterit. Quae vero per initia errata committuntur, his non similiter incurabilia existunt, sed multo facilius sanantur. Hoc sane maximo argumento esse arbitror, nulla sorbitione abstinendum, in quibus paulo post futurum est, ut his aut illis sorbitionibus uti debeant. Prorsus igitur ignorant, qui hordeacea utuntur ptisana, quod ab ea male habent, ubi duobus, vel tribus, vel etiam pluribus diebus antea exinanitis vasis sorbere coeperint. Neque rursus qui cremore utuntur, quod sorbentes laedantur intelligunt, ubi non recte sorbitionem inchoaverint. Hoc tamen cavent et agnoscunt, magnam adferre laesionem, si antequam mor-

morbus ad maturitatem pervenerit, aeger hordeaceam ptisanam sorbeat, cremore uti assuetus. Haec igitur omnia magno sunt indicio, quod medici non recte aegrotantes ad cibos adducunt, sed in quibus morbis vasa exinaniri non expedit, et in quibus sorbitione utendum sit, in iis vasa eximaniant; et in quibus ex vasorum inanitione ad sorbitiones transeundum non sit, in his transeant, idque plerumque exquisite. Interdum vero eo tempore ex vasorum inanitione in sorbitiones commutant, quo plerumque ex sorbitionibus ad vasorum inanitionem accedere expedit, si ita morbus ingravescens tulerit. Interdum etiam cruda a capite attrahuntur, et a thoracis regione biliosa, vigiliaeque iis accedunt, ob quas non coquitur morbus, valdeque tristes et amarulenti evadunt, delirio tentantur, et iis oculi vibranti splendore coruscant, aures sono implentur, extrema perfrigescunt, urinae incoctae, sputa tenuia sunt, salsa, et colore sincero tincta, et pauca; sudores circa cervicem contingunt, et anxietates; spiritus in ea quae sursum fit latione offensans, creber et magnus valde; supercilia quodammodo amplificantur, pravae animi defectiones, vestium a pectore rejectiones, et manus tremulae, atque interdum labii inferioris concussio. Quae si initiis compareant, gravis delirii significationem exhibent, et plerumque mo-

moriuntur. Qui vero evadunt, ii cum abscessu, vel sanguinis ex naribus profluvio, vel puris crassi excreatione, neque aliter evadunt. Neque certe horum ita peritos medicos video, ut virium infirmitates in morbis dignoscant, quae vel ex vasorum inanitione perficiuntur, et quae vel ob aliud quoddam irritamentum, quaeque ob dolorem et morbi vehementiam; quasque omnis generis affectuum species natura nostra et habitus in singulis pariat; quamvis haec cognita, aut ignorata salutem aut mortem afferunt. Majus siquidem malum est, si ob dolorem aut morbi vehementiam debilitato quis potum aut sorbitionem copiosiorem, aut cibum exhibeat, ob vasorum inanitionem debilem esse ratus. Indecorum autem est probroque vertitur, si quis ex vasorum inanitione aegre habentem non agnoscat et victus ratione opprimat. Periculum siquidem quoddam affert hoc erratum, multo tamen minus quam alterum, illoque longe majore risu dignius est. Nam si quis alius medicus aut plebejus accesserit, et quae contigerunt cognoverit, cibumque et potum, quem alter prohibuerit, exhibuerit, is procul dubio auxilium attulisse videatur. Atque ista praecipue artifices apud homines infamant. Hic enim superveniens medicus vel plebejus, tanquam mortuum suscitasse videtur. Horum igitur etiam signa, ex quibus singula

di-

dignosse oporteat, scribentur. Sed tamen et haec sunt his, quae circa ventrem contingunt, consimilia. Etenim si totum corpus praeter solitum multum quieverit, non confestim robustius evadit. Si vero sane ex diutino otio repente se ad labores contulerit, manifestum quoddam vitium efficiet. Eodem etiam modo de singulis corporis partibus existimandum. Nam et pedes tale quiddam efficient, et reliqui articuli laborare non assueti, ubi longo post intervallo derepente ad laborem se converterint. Eodemque modo dentes, et oculi, et quaevis alia corporis pars afficietur, quandoquidem et lectus praeter consuetudinem mollis laborem facit, itemque durus praeter solitum. Quin et sub dio praeter morem stratus corpus indurat. Sed et horum omnium exempla scribere confert. Si quis enim, accepto in tibia ulcere neque admodum insigni, neque valde contemnendo, isque ad ulcera neque admodum difficulter, neque etiam admodum facile se habeat, statim ab initio primo die decumbens curetur, et nequaquam crus attollat, hic quidem sine inflammatione erit, multoque citius hoc modo sanus evadet, quam si sensim obambulans curaretur. Si tamen quinto, vel sexto, vel superiore adhuc aliquo die surgens progredi voluerit, magis utique tunc affligetur,

quam

quam si statim ab initio sensim oberrans curatus fuisset. Quodsi etiam multum derepente laboraverit, multo magis affligetur, quam si illo modo curatus, illis diebus ita laborasset. Haec igitur omnia inter se semper attestantur, quod omnis subita supra modum in haec vel illa magna mutatio laedit. Varia itaque in ventre est laesio, ubi ex multa vasorum inanitione plus justo derepente cibus ingeritur. Quin et reliquum corpus, si ex longa quiete subito ad majorem laborem se verterit, multo magis laedetur, quam si ex multo cibo ad vasorum inanitionem commutetur. His sane toto corpore quiescere convenit, atque si ex multa defatigatione derepente ad otium et ignaviam decidat. His quoque ventrem a ciborum copiâ quiescere oportet. Alioqui corpori dolorem afferet, et totum corpus gravitate afficiet. Plurimus sane mihi sermo habitus est de victus rationis in hanc vel illam partem immutatione, nempe, quod ista novisse valde sit utile, cum ad omnia, tum etiam ad id de quo instituta erat oratio, quod in morbis acutis ex vasorum inanitione ad sorbitiones mutationem faciunt. Mutatio namque, velut ego jam jubeo, facienda est. Deinde sorbitionibus, prius quam morbus ad maturitatem pervenerit, minime est utendum, aut signum aliquod aliud circa intestina vacuatorium aut

proritatorium appareat, vel circa praecordia, qualia paulo post scribentur. Vehemens vigilia potus cibosque tum crudos tum incoctiores reddit. Ac rursus quae in contraria fit mutatio, corpus dissolvit et excoctionem ac capitis gravitatem inducit.

VI.

VI.

EX APHORISMORUM LIBRO.

SECTIO PRIMA.

Aphor. 1. Vita brevis, ars longa, occasio praeceps, experientia fallax, judicium difficile. Neque vero satis est, ad ea quae facto opus sunt praesto esse, sed et aegrum, et eos qui praesentes sunt, et res externas, ad id probe comparatas esse oportet.

Aphor. 5. In tenui victus ratione delinquunt aegri, ob quod magis laeduntur. Quodcunque enim peccatum in tenui, quam in paulo pleniore victus ratione gravius esse solet. Idcirco etiam sanis parum tuta est tenuis et certo praescripta et accurata victus ratio, quoniam errata gravius ferunt. Eam igitur ob causam tenuis et accuratus victus paulo pleniore maxima ex parte periculosior est.

Aphor. 6. Ad summos morbos, summae ad unguem curationes adhibitae optime valent.

Aphor. 7. Cum ergo morbus est peracutus, extremos protinus obtinet labores, et extreme tenuissima victus ratione necessario utendum. Cum vero non est, sed pleniorem victum adhibere concessum est, tam a tenui victu se subducere oportet, quam morbus ab extremis recesserit.

Aphor. 8. Cum morbi summa est vehementia, tum vel tenuissimo victu uti necesse est.

Aphor. 9. At conjectura etiam ex aegro facienda, an cum eo victu satis esse possit ad morbi vigorem usque, an non prius ille deficiat, neque cum tali victu satis esse possit, vel prior morbus deficiat et obtundatur.

Aphor. 10. Quibus igitur statim vigor adest, iis protinus victus tenuis exhibendus. Quibus vero postea vigor futurus est, iis sub ipsum vigoris tempus et paulo ante cibus subtrahendus. Antea vero uberior cibus exhibendus, quo aeger satis esse possit.

Aphor. 11. In exacerbationibus cibum refugere oportet, exhibere enim noxium. Et quaecunque per circuitus ingravescunt, in ipsis accessionibus reformidare oportet.

Aphor. 12. Morbi et anni tempestates, et circuituum collatae inter se vicissitudines, sive quotidie, sive altero quoque die, sive etiam per majora

jora intervalla fiant, accessiones et morborum conditiones indicabunt. Quin etiam et per ea, quae mox apparent eadem indicantur, quale quid in morbo laterali laborantibus, sputum si statim circa initia subappareat, morbum brevem, si vero posterius videatur, longum futurum denuntiat. Urinae quoque et alvi excrementa et sudores, ubi apparuerint, judicatu faciles vel difficiles, et breves vel longos fore morbos indicant.

Aphor. 13. Senes facillime jejunium tolerant, secundum eos, qui constantem aetatem degunt, minimum adolescentes, ex omnibus vero praecipue pueri, atque inter ipsos qui ad actiones obeundas promptiores existunt.

Aphor. 15. Per hyemem et ver ventres natura calidissimi, somnique longissimi. Per ea igitur tempora copiosiora cibaria exhibenda, siquidem plurimus est calor nativus, ideoque copiosiore indigent alimento. Quod indicant aetates et athletae.

Aphor. 18. Per aestatem et autumnum cibos gravissime ferunt, per hyemem facillime. Ver post hyemem secundum locum obtinet.

SECTIO SECUNDA.

Aphor. 1. Quo in morbo somnus laborem facit, lethale: quod si juvet somnus, minime lethale.

Aphor. 3. Somnus, vigilia, utraque modum excedentia, malum denuntiant.

Aphor. 4. Neque satietas, neque aliud quicquam bonum, quod supra naturae modum fuerit.

Aphor. 7. Attenuata longo temporis intervallo corpora lente reficere oportet: at quae brevi, celeriter.

Aphor. 10. Impura corpora, quo plus nutrias, eo magis laedas.

Aphor. 19. Morborum acutorum non in totum certae sunt praenuntiationes, neque salutis, neque mortis.

Aphor. 22. Morbos ex repletione ut curat evacuatio, sic eos, qui ex evacuatione fiunt, repletio, et in caeteris contrarietas remedio est.

Aphor. 23. Morbi acuti intra dies quatuordecim judicatione terminantur.

Aphor. 24. Quartus septenariorum index est. Octavus alterius septimanae principium. Undecimus

mus etiam spectandus dies, siquidem alterius septimanae quartus est. Rursus quoque spectandus decimus septimus, is si quidem a decimo quarto quartus est, et ab undecimo septimus.

Aphor. 26. Convulsioni febrem advenire praestat, quam convulsionem febri.

Aphor. 27. Si quae non pro ratione levant, iis non oportet fidere, neque admodum metuere mala, quae praeter rationem eveniunt. Ex his enim multa incerta esse, neque multum perdurare, neque diutius perseverare consueverunt.

Aphor. 29. Per morborum initia, siquid movendum videtur, moveto. Cum vero vigent, quiescere praestat.

Aphor. 30. Circa initia et fines omnia sunt levissima, at circa vigores vehementissima.

Aphor. 31. Si cui ex morbo cibum probe sumenti corpus nihil proficit, malum.

Aphor. 33. Mente constare, et bene habere ad ea quae offeruntur, quovis in morbo bonum: contra vero, malum.

Aphor. 34. Per morbos minore sunt periculo, quorum naturae, et aetati, et habitui, et anni tempestati morbus magis cognatus fuerit, quam quibus in horum aliquo minime cognatus fuerit.

Aphor. 37. Qui bene habito sunt corpore, ad medicationes moleste habent.

Aphor. 38. Cibus et potus paulo pejor, suavior tamen, melioribus quidem, sed minus gratis, anteponendus.

Aphor. 39. Ut plurimum quidem senes juvenibus aegrotant minus. At qui ipsis morbi diuturni contingunt, eos fere ad mortem comitari solent.

Aphor. 44. Naturâ admodum crassi, celerius intereunt, quam graciles.

Aphor. 45. Ex comitialibus, juvenes mutatione potissimum aetatis, et regionum, et victuum liberationem accipiunt.

Aphor. 46. Cum duo dolores simul minime eundem locum occupant, vehementior alterum obscurat.

Aphor. 49. Qui solitos labores ferre assueverunt, etiamsi invalidi sint aut senes, eos facilius ferunt, quam qui non assueti, quamvis robusti et juvenes.

Aphor. 50. Quae ex longo temporis intervallo assueta sunt, quamvis deteriora, insuetis minus molesta esse solent. Quare ad insolita etiam facienda mutatio.

Aphor. 51. Confertim et repente vacuare, vel implere, vel calefacere, vel refrigerare, vel utcunque aliter corpus movere, periculosum. Omne si-

qui-

quidem nimium naturae inimicum. Verum quod paulatim fit, securum est, tum vel maxime si quis ab uno ad alterum transierit.

Aphor. 52. Cum quis omnia recta ratione facit, neque tamen pro ratione succedit, non est ad aliud progrediendum, si manet, quod ab initio visum est.

SECTIO TERTIA.

Aphor. 1. Tempestatum anni mutationes potissimum morbos pariunt, et in ipsis anni tempestatibus magnae mutationes frigoris et caloris, aliaque pro ratione ad hunc modum.

Aphor. 2. Naturae hae quidem ad aestatem, aliae vero ad hyemem bene vel male habere consueverunt.

Aphor. 3. Morbi alii ad alias anni tempestates bene vel male habere consuevere, et aetates quaedam ad anni tempestates, et loca, et victus rationes.

Aphor. 8. Temporibus bene et ordine constitutis, et tempestivam tempestivitatem servantibus, morbi, qui facile consistant et solvantur, fiunt. In male ve-

vero constitutis, qui neque facile consistunt, neque facile solvuntur.

Aphor. 17. At status temporum quotidiani, aquilonii quidem corpora densant, valentiora, expeditiora bene colorata, et melius audientia reddunt, alvos exsiccant, oculos mordent, et si thoracem dolor aliquis prius habuerit, eum magis irritant. Austrini autem corpora exsolvunt et humectant, gravem auditum, et capitis gravitatem, et vertigines afferunt, oculis et corporibus difficilem motionem inducunt, et alvos humectant.

Aphor. 18. Quod autem ad anni tempora attinet, vere quidem et prima aestate pueri et his aetate proximi optime degunt et maxime valent, aestate vero et quadantenus autumno senes. Reliqua autumni et hyemis parte, qui inter has aetates sunt medii.

Aphor. 19. In quibusvis anni temporibus omnis generis morbi oriuntur, nonnulli tamen in quibusdam magis tum fiunt, tum excitantur.

Aphor. 20. Vere quidem insania, melancholiae, comitiales, sanguinis profusiones, anginae, gravedines, raucitates, tusses, leprae, impetigines, vitiligines, et pustulae ulcerosae plurimae, et tubercula, et articulorum dolores.

Aphor. 21. Aestate autem horum nonnulli et febres assiduae, et ardentes, et tertianae plurimae, et quar-

quartanae, vomitiones, alvi profluvia, lippitudines, aurium dolores, oris exulcerationes, genitalium putredines et sudamina.

Aphor. 22. Autumno vero etiam aestivi multi, et quartanae febres atque erraticae, lienes, aquae inter cutem, tabes, urinae stillicidia, intestinorum levitates et difficultates, coxendicum dolores, anginae, crebri anhelitus, volvuli, comitiales, insaniae et melancholiae.

Aphor. 23. Hyeme vero morbi laterales, pulmonum inflammationes, lethargi, gravedines, raucitates, tusses, dolores pectorum, laterum et lumborum, capitis dolores, vertigines et apoplexiae.

Aphor. 24. Per aetates haec eveniunt: parvis et recens natis pueris serpentia oris ulcera, aphthae dictae, vomitiones, tusses, vigiliae, pavores, circa umbilicum inflammationes, aurium humiditates.

Aphor. 25. Ad dentitionem vero progressis, gingivarum stimulantes prurigines, febres, convulsiones, alvi profluvia; idque praecipue cum caninos dentes emittere coeperint, et iis qui maxime crassi sunt et alvos duras habent.

Aphor. 26. At iis paulum aetate progressis, tonsillarum inflammationes; vertebrae, quae ad occipitium est, interiorem in partem impulsiones; crebrae anhelationes, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, ver-

verrucae, satyriasmi, strumae, et alia tubercula, praecipue vero praedicta.

Aphor. 27. Adhuc autem aetate provectioribus et ad pubertatem progressis ex iis multa, et febres diuturnae magis, et sanguinis ex naribus profluvia.

Aphor. 28. At magna ex parte pueris morbi judicatione solvuntur, partim quidem intra quadraginta dies, partim vero intra septem menses, nonnulli intra annos septem, quidam etiam ad pubertatem progressis. Qui vero pueris perseverarint, neque citra pubertatem soluti fuerint, aut foeminis circa mensium eruptionem, diu perseverare consueverunt.

Aphor. 29. Adolescentibus autem sanguinis spuitiones, tabes, febres acutae, comitiales, aliique morbi, praecipue tamen praedicti.

Aphor. 30. His vero, qui hanc aetatem superarunt, crebri anhelitus, morbi laterales, pulmonum inflammationes, lethargi, phrenitides, febres ardentes, diuturna alvi profluvia, cholerae, intestinorum difficultates, levitates, haemorrhoides.

Aphor. 31. At senibus spirandi difficultates, destillationes tussim inferentes, stranguriae, urinae difficultates, articulorum et renum dolores, vertigines, apoplexiae, mali corporis habitus, totius corporis pruritus, vigiliae, alvi, oculorum et narium humiditates, visus hebetudines, gravedines, auditus graves.

SEC-

SECTIO QUARTA.

Aphor. 2. In medicamentorum purgantium usu, qualia etiam sponte prodeuntia utilia sunt, talia e corpore educere convenit: quae vero contrario modo prodeunt, prohibere.

Aphor. 3. Si, quae purgari decet, purgentur, confert et leviter ferunt: contra vero graviter.

Aphor. 4. Aestate quidem superiores ventres potius medicamentis repurgato, hyeme vero inferiores.

Aphor. 9. Atrâ bile abundantes largius per inferiora, simili ratione contrariâ adhibitâ purgandi viâ.

Aphor. 10. In valde acutis si suopte impetu ad excretionem humor feratur, medicamento purgante eodem die utendum; siquidem in his cunctari malum.

Aphor. 13. Qui veratro sumpto non facile superiora purgantur, iis ante potionem corpora copiosiore cibo et quiete praehumectato.

Aphor. 14. Ubi quis veratrum potione sumpserit, corporum quidem motiones magis quam somnum et quietem inducito. Nam vel navigatio turbari motione corpora indicat.

Aphor. 15. Ubi veratrum magis ducere voles, corpus moveto: ubi vero sistere, somnum conciliato, nec moveto.

Aphor. 16. Veratrum iis qui sano sunt corpore periculosum, convulsionem enim inducit.

Aphor. 17. Si cui sine febre fastidium, oris ventriculi morsus, tenebricosa vertigo contigerit, et os amarulentum fuerit, haec necessariam esse per superiora purgationem indicant.

Aphor. 20. Si dolor intestina torquens, et genuum gravitas, et lumborum dolor citra febrem adfuerint, medicamento, quod per inferiora purgat, opus esse significant.

Aphor. 28. Quibus biliosae sunt dejectiones, hae oborta surditate cessant, et quibus adest surditas, his exortis biliosis dejectionibus finitur.

Aphor. 29. In febribus si rigores contingant sexto die, difficilem habent judicationem.

Aphor. 30. Quibus accessiones fiunt, quanamcunque horâ febris demiserit, si postero die eâdem quâ antea hora prehenderit, judicatio difficilis esse solet.

Aphor. 36. Sudores febricitantibus boni, qui coeperint tertio die, quinto, septimo, nono, undecimo, decimo quarto, decimo septimo, vicesimo primo, vicesimo septimo, tricesimo primo, et trice-

si-

simo quarto; ii enim sudores morbos judicant. Qui vero tales non sunt, laborem et morbi longitudinem, ejusdemque reversionem significant.

Aphor. 37. Sudores frigidi in febre quidem acuta oborti mortem; in mitiori autem, morbi prolixitatem significant.

Aphor. 40. Et ubi toto corpore mutationes contingunt, ut si corpus refrigeretur, rursumque calefiat, vel color alius ex alio oriatur, morbi longitudinem significat.

Aphor. 41. Sudor copiosus de somno citra manifestam causam obortus, corpus copiosiore uti cibo significat. Quod si cibum non assumenti istud contingat, quod evacuatione opus sit, indicat.

Aphor. 42. Sudor copiosus calidus aut frigidus semper fluens, frigidus majorem, calidus minorem morbum significat.

Aphor. 23. Febres, quae tertio quoque die vehementius affligunt, neque intermittunt, periculosiores. Quocunque autem modo intermiserint, extra periculum esse significant.

Aphor. 46. Si febre non intermittente rigor frequenter incidat, aegro jam debili, lethale est.

Aphor. 48. In febribus non intermittentibus, si partes externae sint frigidae, internae vero urantur et siti vexentur, lethale est.

Aphor. 50. Quando in febre non intermittente difficultas spirandi et delirium contigerit, lethale.

Aphor. 52. Quibus in febribus aut aliis morbis oculi ex voluntate illachrymant, nihil absurdi accidit: at quibus praeter voluntatem, absurdius.

Aphor. 53. Quibus per febres ad dentes glutinosus humor obnascitur, iis vehementiores fiunt febres.

Aphor. 56. Febricitanti si sudor contingat, non deficiente febre, malum: prorogatur enim morbus multamque significat humiditatem.

Aphor. 57. Si cui convulsione, aut distentione nervorum detento febris successerit, morbum solvit.

Aphor. 58. Febre ardente detento, si rigor successerit, solutio contingit.

Aphor. 59. Tertiana exquisita septem circuitibus, ut longissime, judicatur.

Aphor. 60. Quibus per febres aures obsurduerint, sanguis ex naribus profluens, aut alvus exturbata morbum solvit.

Aphor. 61. Febricitantem nisi diebus imparibus febris dimiserit, reverti solet.

Aphor. 63. Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres solvuntur.

Aphor. 64. Quibus per febres die septimo, aut nono, aut undecimo, aut decimo quarto morbus regius

gius obortus fuerit, bonum, nisi praecordia dextra dura fuerint; alioqui minime bonum.

Aphor. 66. In febribus per somnos pavores, aut convulsiones, malo sunt.

Aphor. 70. Quibus septimo die judicatio contingit, iis urina rubram die quarto nubeculam habet, aliique pro ratione.

Aphor. 71. Quibus urinae pellucidae, albae, malae, praecipue vero in phreniticis apparent.

Aphor. 72. Quibus sublata praecordia murmurant, lumborum succedente dolore, iis alvi humectantur, nisi flatus deorsum erumpant, aut urinae copia prodeat. Atque haec in febribus contingunt.

Aphor. 73. Quibus speratur aliquid ad articulos abscessurum, urina copiosa et crassa et alba reddita abscessu liberat, qualis in febribus cum lassitudinis sensu quarto die quibusdam ferri incipit. Quodsi ex naribus etiam sanguis effluxerit, tum brevi admodum solutio fit.

Aphor. 78. Quibus in urinà arenosae sunt subsidentiae, iis vesica calculo laborat.

SECTIO QUINTA.

Aphor. 1. Convulsio ex veratro, lethalis.

Aphor. 2. Convulsio, quae in vulnus incidit lethalis.

Aphor. 3. Ex copioso sanguinis fluxu convulsio, aut singultus contingens, malum denuntiat.

Aphor. 4. Ex profusiore purgatione convulsio aut singultus succedens, malum.

Aphor. 5. Si ebrium quempiam vox deficiat derepente, convulsus moritur, nisi eum febris prehendat, aut, quâ hora crapula solvi solet, ad vocem redeat.

Aphor. 7. Comitiales, quibus ante pubertatis annos contingunt, depositionem accipiunt. At quibus quintum et vigesimum annum agentibus fiunt, eos fere ad mortem usque comitantur.

Aphor. 8. Qui morbo laterali laborant, nisi intra dies quatuordecim repurgentur, iis in suppurationem deponitur.

Aphor. 9. Tabes praecipue contingit aetatibus, quae sunt ab anno decimo octavo ad trigesimum quintum.

A-

Aphor. 12. In tabidis si capilli e capite defluant, ii succedente alvi profluvio moriuntur.

Aphor. 13- Qui spumantem sanguinem sputo rejiciunt, iis ex pulmone educitur.

Aphor. 14. Tabe detento succedens aivi profluvium lethale.

Aphor. 15. Qui ex morbo laterali suppurati fiunt, si intra dies quadraginta, ex quo ruptio facta est, repurgentur, liberantur; alioqui in tabem transeunt.

Aphor 19. Calidum eo frequentius utentibus has affert noxias: carnium effoeminationem, nervorum impotentiam, mentis stuporem, sanguinis profluvia, animi defectiones, ad quae mors sequitur.

Aphor. 17. Frigidum vero convulsiones, nervorum distentiones, denigrationes, et rigores febriles.

Aphor. 18. Frigidum ossibus adversum, dentibus, nervis, cerebro, dorsali medullae; calidum vero utile.

Aphor. 19. Perfrigerata excalefacere oportet, praeter ea quae sanguinem effundunt, aut brevi effundent.

Aphor. 20. Frigidum ulcera mordet, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, denigrationes, rigores febriles, convulsiones, nervorum distentiones.

Aphor. 22. Calidum suppurationem movens, non

in omni ulcere, maximum securitatis indicium exhibet, cutem emollit, extenuat, dolorem tollit, rigores, convulsiones, nervorum distentiones mitigat, capitis gravitatem solvit, ossium vero fracturis plurimum confert, sed praecipue his qui carne nudata sunt, iisque maxime qui in capite ulcera habent. His etiam, quae a frigore emoriuntur, aut exulcerantur, et herpetibus exedentibus, sedi, pudendo, utero, vesicae, iis omnibus calidum gratum et judicationem faciens, frigidum vero inimicum et interimens.

Aphor. 23. At frigido in his utendum, unde sanguis profluit, aut paulo post fluxurus est, non supra ipsas partes, sed circa eas, unde profluit, adhibito. Et si quae inflammationes, aut incendiosa quaedam ad rubrum et subcruentum ex recenti sanguine vertunt, ad ea admoto. Inveterata namque denigrat. Erysipelas etiam non ulceratum juvat, siquidem exulceratum laedit.

Aphor. 24. Frigida, velut nix et glacies, pectori sunt adversa, tusses movent, sanguinis eruptiones et destillationes efficiunt.

Aphor. 32. Mulieri sanguinem vomitione rejicienti, menstruis erumpentibus, solutio contingit.

Aphor. 33. Mulieri, menstruis deficientibus, sanguis ex naribus profluens, bono est.

A-

Aphor. 56. In fluore muliebri si convulsio accedat et animi defectio, malo est.

Aphor. 57. Mensibus copiosioribus profluentibus morbi contingunt, et non prodeuntibus ab utero morbi eveniunt.

Aphor. 64. Lac exhibere capite dolentibus, malum. Malum item et febricitantibus, et quibus praecordia sublata murmurant, et siticulosis. Malum quoque et quibus biliosae sunt dejectiones, quique febre acuta laborant, et quibus copiosa sanguinis dejectio facta est. At tabidis lac dare convenit, non valde admodum febricitantibus, et in febribus longis et languidis, dum nullum ex supra commemoratis signis adfuerit, et praeter rationem extenuatis.

SECTIO SEXTA.

Aphor. 6. Renum et vesicae vitia in senibus aegre curantur.

Aphor. 8. Aquâ inter cutem laborantibus orta in corpore ulcera non facile sanantur.

Aphor. 10. Capite dolenti ac vehementer laboranti pus, aut aqua, aut sanguis, per nares, vel os, vel aures effluens, morbum tollit.

A-

Aphor. 11. Melancholicis affectibus et renum vitiis succedentes haemorrhoïdes, bono sunt.

Aphor. 14. Aquà inter cutem detento, ubi aqua ex venis in ventrem confluxerit, morbus solvitur.

Aphor. 15. Longo alvi profluvio detento spontanea accedens vomitio alvi profluvium solvit.

Aphor. 16. Morbo laterali aut pulmonum inflammatione conflictato succedens alvi profluvium, malum.

Aphor. 17. Lippitudine laborantem alvi profluvio corripi, bonum.

Aphor 23. Metus et tristitia si diu perseverent, melancholiae istud indicium est.

Aphor. 25. Erysipelas foras effusum intro verti, minime bonum: at ab interioribus foras, bonum.

Aphor. 33. Qui acidum eructant, non admodum morbo laterali tentantur.

Aphor. 37. In angina detento, si tumor in cervice oriatur, bonum; foras enim morbus vertitur.

Aphor. 39. Convulsio ex repletione aut vacuatione oritur, ita etiam singultus.

Aphor. 42. Morbo regio laborantibus jecur durum fieri, malum.

Aphor. 47. Quibus venae sectio et medicamentum purgans confert, iis vere venam secare, aut medicamentum purgans exhibere convenit.

Aphor. 51. Quibus bene valentibus capitis dolores

res derepente contingunt, statimque voce deficiunt et stertunt, intra dies septem pereunt, nisi febris eos prehenderit.

Aphor. 53. Deliria, quae cum risu fiunt, tutiora: at quae studio adhibito, periculosiora.

Aphor. 57. At corporis sideratione contingunt ea aetate maxime, quae est a quadragesimo ad sexagesimum.

SECTIO SEPTIMA.

Aphor. 1. In acutis morbis extremorum refrigeratio mala.

Aphor. 6. In morbo diuturno ciborum fastidium et sincerae dejectiones malum denuntiant.

Aphor. 9. Ex sanguinis profluvio deliratio, aut etiam convulsio, malo est.

Aphor. 11. Ex morbo laterali pulmonis inflammatio, malo est.

Aphor. 14. Ex ictu in capite accepto, stupor aut desipientia, malo est.

Aphor. 15. Ex sanguinis sputo puris sputum, malum.

Aphor. 16. Ex puris sputo tabes et fluxus: ubi vero sputum sistitur, moriuntur.

A.

Aphor. 18. Ex vigiliâ convulsio, vel delirium malum.

Aphor. 25. Ex medicamenti purgantis potione convulsio lethalis.

Aphor. 29. Alba pituita vexato si vehemens alvi profluvium succedat, morbum solvit.

Aphor. 41. Si senioribus supra modum purgatis singultus accidat, non bonum.

Aphor. 49. In anginâ detento, si tumor et robur in pectore contingat bonum, foras siquidem morbus vertitur.

Aphor. 59. Corporibus humida carne praeditis famem inducere convenit, fames siquidem corpora exsiccat.

Aphor. 67. Si febricitanti quis cibum exhibuerit, sano quidem robur, at aegrotanti morbus.

VII.

VII.

HIPPOCRATIS JUSJURANDUM.

Per Apollinem medicum, et Aesculapium, et Hygiam, et Panaceam jurejurando affirmo, et Deos Deasque omnes testor, me, quantum viribus et judicio valuero, quod nunc juro et ex scripto spondeo, plane observaturum. Praeceptorem quidem, qui me hanc artem edocuit, parentum loco habiturum, eique cum ad victum, tum etiam ad usum necessaria grato animo communicaturum et suppeditaturum. Ejusque posteros apud me eodem loco quo germanos fratres fore, eosque, si hanc artem addiscere volent, absque mercede et syngrapha edocturum. Praeceptionum quoque et auditionum, totiusque reliquae disciplinae, cum meos et ejus qui me edocuit liberos, tum discipulos, qui medico jurejurando nomen fidemque dederint, participes facturum, aliorum praeterea neminem. Victus quoque rationem, quantum facultate et judicio consequi potero, aegris utilem me praescripturum, eosque

ab omni noxia et injuriâ vindicaturum. Neque cujusquam precibus adductus alicui medicamentum lethale propinabo, neque hujus rei auctor ero. Neque simili ratione mulieri pessum subdititium ad foetum corrumpendum exhibebo: sed castam et ab omni scelere puram, tum vitam, tum artem meam perpetuo praestabo. In quamcunque autem domum ingressus fuero, ad aegrotantium salutem ingrediar, omnem injuriae inferendae et corruptelae suspicionem procul fugiens, tum vel maxime rerum venerearum cupiditatem, erga mulieres juxta ac viros, tum ingenuos, tum servos. Quae vero inter curandum, aut etiam medicinam minime facieus, in communi hominum vitâ vel videro, vel audiero, quae minime in vulgus efferri oporteat, ea arcana esse ratus, silebo. Hoc igitur jusjurandum si religiose observaro, ac minime irritum fecero, mihi liceat cum summâ apud omnes existimatione perpetuo vitam felicem degere, et artis uberrimum fructum percipere. Quod si illud violavero et pejeravero, contraria mihi contingant.

Digitized by Google

Digitized by Google

001512F

res derepente contingunt, statimque voce deficiunt et stertunt, intra dies septem pereunt, nisi febris eos prehenderit.

Aphor. 53. Deliria, quae cum risu fiunt, tutiora: at quae studio adhibito, periculosiora.

Aphor. 57. At corporis sideraciones contingunt ea aetate maxime, quae est a quadragesimo ad sexagesimum.

SECTIO SEPTIMA.

Aphor. 1. In acutis morbis extremorum refrigeratio mala.

Aphor. 6. In morbo diuturno ciborum fastidium et sincerae dejectiones malum denuntiant.

Aphor. 9. Ex sanguinis profluvio deliratio, aut etiam convulsio, malo est.

Aphor. 11. Ex morbo laterali pulmonis inflammatio, malo est.

Aphor. 14. Ex ictu in capite accepto, stupor aut desipientia, malo est.

Aphor. 15. Ex sanguinis sputo puris sputum, malum.

Aphor. 16. Ex puris sputo tabes et fluxus: ubi vero sputum sistitur, moriuntur.

A.

Aphor. 18. Ex vigiliâ convulsio, vel delirium malum.

Aphor. 25. Ex medicamenti purgantis potione convulsio lethalis.

Aphor. 29. Alba pituita vexato si vehemens alvi profluvium succedat, morbum solvit.

Aphor. 41. Si senioribus supra modum purgatis singultus accidat, non bonum.

Aphor. 49. In anginâ detento, si tumor et robur in pectore contingat bonum, foras siquidem morbus vertitur.

Aphor. 59. Corporibus humida carne praeditis famem inducere convenit, fames siquidem corpora exsiccat.

Aphor. 67. Si febricitanti quis cibum exhibuerit, sano quidem robur, at aegrotanti morbus.

VII.

HIPPOCRATIS JUSJURANDUM.

Per Apollinem medicum, et Aesculapium, et Hygiam, et Panaceam jurejurando affirmo, et Deos Deasque omnes testor, me, quantum viribus et judicio valuero, quod nunc juro et ex scripto spondeo, plane observaturum. Praeceptorem quidem, qui me hanc artem edocuit, parentum loco habiturum, eique cum ad victum, tum etiam ad usum necessaria grato animo communicaturum et suppeditaturum. Ejusque posteros apud me eodem loco quo germanos fratres fore, eosque, si hanc artem addiscere volent, absque mercede et syngrapha edocturum. Praeceptionum quoque et auditionum, totiusque reliquae disciplinae, cum meos et ejus qui me edocuit liberos, tum discipulos, qui medico jurejurando nomen fidemque dederint, participes facturum, aliorum praeterea neminem. Victus quoque rationem, quantum facultate et judicio consequi potero, aegris utilem me praescripturum, eosque

ab omni noxia et injuriâ vindicaturum. Neque cujusquam precibus adductus alicui medicamentum lethale propinabo, neque hujus rei auctor ero. Neque simili ratione mulieri pessum subdititium ad foetum corrumpendum exhibebo: sed castam et ab omni scelere puram, tum vitam, tum artem meam perpetuo praestabo. In quamcunque autem domum ingressus fuero, ad aegrotantium salutem ingrediar, omnem injuriae inferendae et corruptelae suspicionem procul fugiens, tum vel maxime rerum venerearum cupiditatem, erga mulieres juxta ac viros, tum ingenuos, tum servos. Quae vero inter curandum, aut etiam medicinam minime faciens, in communi hominum vitâ vel videro, vel audiero, quae minime in vulgus efferri oporteat, ea arcana esse ratus, silebo. Hoc igitur jusjurandum si religiose observaro, ac minime irritum fecero, mihi liceat cum summâ apud omnes existimatione perpetuo vitam felicem degere, et artis uberrimum fructum percipere. Quod si illud violavero et pejeravero, contraria mihi contingant.

Digitized by Google

Digitized by Google

01512F